

EPISTOLA
STANISLAI. RESCII

DE. TRANSITV. ET. DORMITIONE
ILLVSTRIS. ET. REVERENDISS.
D. STANISLAI. HOSII

*S. R. E. Cardinalis, Maioris Pœnitentiarij,
& Episcopi Varmiensis.*

Cum licentia superiorum.

*Edo Schenking. P.
debit pro collegio
Lipsi Anno 1586*

R O M A E

Apud Heredes Antonij Bladij Impressores Camerales,

M. D. LXXX.

STAN

De tra

Ren

verbisime
ratione leni
demissum &
moderate ter
tam: ma
Secra
aucto
Dei im
adunabit
solitimus
Ceteris
es de ho
Sua non
nostris
enim

EPISTOLA
STANISLAI. RESCII

De transitu & dormitione Illustriss. &

Reuerendiss. D. Stanislai Hosij

S. R. E. Cardinalis, Maioris

Pænitentiarij, et Epif-

copi Varmiensis.

RACERE non potui, ac ne debui
quidem N. quin ad te litteris meis
perscriberem de transitu, & dor-
mitione viri incōparabilis & Deo
amabilissimi Stanislai Hosij Car-
dinalis, Maioris Pænitentiarij, &
Episcopi Varmiēsis domini & be-
nefactoris mei obseruandissimi: tū
vt dolorem hunc meum, qui me
acerbissime cruciat, præclarissimarum rerum commemo-
ratione leniam: tum vt te animumque tuum iam, vt puto,
demissum & oppressum, ad calamitatem hanc fortiter &
moderate ferendam, isto officij genere excitem atque ex-
tollam: maxime vero omnium, vt Scripturæ dicenti obe-
diam; Sacramentum Regis abscondere bonum est: opera
autem Dei reuelare & confiteri honorificum. Spero in
Dei misericordia, quod hanc animi mei contentionem
adiuuabit is, qui talem eum facere dignatus est, de quo
scribimus.

Qualis vita mortem hanc præcesserit, non ignoras. Ve-
re de hoc plane diuino viro dici potuit, quod in omni vita
sua non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum
non stetit, & in cathedra pestilentia non sedit. Ab vtero
enim matris suæ egressa est secū pietas, & à diebus infan-

A   tia

tia suæ creuit miseratio, quam per omnem vitæ suæ cursum, summo semper studio animique contentione coluit, nec vnquam in via vanitatis ambulauit, nec curam suam in studiis inanitatis vnquam posuit, nec se & virū & iuuenem esse, nisi in perferendis exantlandisque pro adeunda totius pietatis professione, laboribus expertus est: quod suo loco & tempore in oculis & in auribus omnium gentium ac nationum longe clarius & manifestius innotescet. Mihi in hoc tempore nihil aliud constitutum atque deliberatum est, quam vt ad te simul cum fama obitus eius, quæ protinus orbem vniuersum proculdubio peruolabit, eius quoque rei significatio perueniat, quam fuerit omnibus antea vitæ studiis consentiens & consentaneus hic eius ex hac mortali vita excessus, & quem præterea ordinem in anima sua Christo, à quo eam acceperat, repræsentanda conseruare voluerit: quamque verum sit illud, quod olim Sanctus quidam prædixit, Non potest male mori, qui bene vixerit. *I. Hieron. M. c. lxxviii.*

Iam aliquot menses intercesserant, ex quo languidiuscule cæperat habere, & alui fluxu paulo vehementiori laborare; nunquam tamen adduci potuit, vt plusculum aliquid & otio & quieti cæterisque vitæ commoditatibus indulgeret: sed in suscepta propositaque sententia constantissime perseuerauit: nec de studiis, nec de lectione, vel scriptura, cæterisque pietatis exercitiis quidquam remisit; sed omnem animi sui contentionem, sicut ij solent qui ad metam instituti cursus accelerant, magis atque magis ad omnem pietatis meditationem incitauit. Cum autem in omni vita sua dies ieiuniorum ab ecclesia institutos religiosissime castissimeque seruasset; ne in hac quidem ætate sua decrepita sententiæ suæ constantiam voluit immutare. Quamobrem & superiorem Quadragesimam summam cum animi alacritate, in summa abstinentia, & in vsu quadragesimalium ciborum transegit: nec potuit vllis aut medicorum aut quorumcunque tandem precibus & cohortationibus, vt quos illi vocant, cibus vteretur salubrioribus,
expu-

expugnari. Immo vero solitus erat dicere, propterea se
ieiuniorum dies ab ecclesia institutos diligentissime obser-
uare, quod vellet esse longæuus super terram. Scriptum
enim esse commemorabat; Honora patrem tuum & ma-
trem tuam, vt sis longæuus super terram. Pater, inquit,
meus est Deus in cælis: mater mea est ecclesia in terris.
Ille præcipit vt ieiunem, ista præcipit vt his, vel illis diebus,
& isto, vel illo tempore ieiunem. Vtrumque libentissime
audio, certamque spem concipio futurum, vt obedientiæ
meæ fructum hunc referam, vt sim longæuus, sicut mihi
Scriptura promittit, super terram. Ab illo itaque tempore,
nescio tamen an ex eadem causa, cæperunt vires sto-
machi quodammodo relaxari; ita vt longè quam ante mi-
nus vel cibum appeteret, vel acceptum concoquere, aut re-
tinere diutius posset. Paulo post autem diarrhææ quoque
morbo correptus est, qui nunquam postea constitit; cuius
ille tamē molestiam semper tulit moderatissime, nisi quod
plerumq; à studiis rerum diuinarum, & à plerisque officiis
eius interuentu retrahebatur, ita vt nesciret sicut ille dixit
olim, quando esset cum galea domo sua prodeundum. Sic
igitur cum esset valetudine valde dubia & incerta, magis
atque magis per aliquot menses ventris illa fluxione ex-
hauriebatur. Ac monebatur quidem à nobis, vt antequam
cælum Romanum ignibus vehementioribus, quibus sole-
bat vim penè rotam satis languiduli corporis exhaurire,
inflammaretur, ab vrbe rusticatum secederet, valetudini-
que daret operam. Sed is à perpetuo suo instituto renocari
non potuit, vt ante festum Beatissimorum Apostolorum
Petri & Pauli, quorum venerandi cineres in vrbe requie-
scunt, quos ille in summo semper cultu venerationeque
habuit, Roma pedem efferret: maluitque subire valetudi-
nis suæ periculum, quam honori tantorum Apostolorum
in hoc ipso loco deesse, in quo profuso pro Christi fide san-
guine, Deo suo spiritum reddiderunt, quem illis ad iij. Ca-
len. Iulij Vrbs Roma simul cum orbe reliquo vniuerso so-
let summa cum cerimonia celebritateque deferre. Sic igitur

cur ad v. Idus Iulij, quæ fuit feria sexta, dies commemoranda passioni Dominicæ destinata, ipse quoque ad subeundam passionem suam, Capranicam versus ex vrbe discessit: vbi cum per octo integros dies commodissime valuisset, an quod in aerem paulo frigidiusculum ex calidissimo ardentique cælo Romano venisset, an ex alia quapiam causâ incertum: magis tamen atque magis ventris profluuium capit laborare, ita vt aliquando quindecim & sedecim vicibus vno die egereret. Quæ res illi & cibi appetentiam ademit, & cursum somni impediuit, & omnes in vniuersum vires corporis vehementer exhaustit & extenuauit: sed inuidtum illud animi robur, & inflammatum erga res diuinas studium, nulla calamitas, nulla corporis incommoda frangere debilitareque potuerunt. Nam cum illi per omne vitæ suæ tempus fuffet hoc in more positum, vt in ecclesiis ad honorem Dei & Sanctorum eius consecratis, Missæ sacrificium vel offerret, vel offerentem Sacerdotem videret, à veteri suo instituto animique inductione, ne in illa quidem tanta corporis debilitate & languore sibi putauit esse recedendū. Quamobrè etsi vix pedibus posset consistere; ad ecclesiam tamen sensim pedetentimque singulis diebus accedebat, in qua ad tremendum Missæ sacrificium Christianam Rempub. se suaque omnia diuinæ primū bonitati, deinde Sanctorum precibus & intercessionibus deuotissime commendabat. Sed hanc illi facultatem morbi quoque vehementia abstulit; ita vt non posset, nec etiam tutum esset extra priuatos parietes pedem efferre: quæ res, etsi maximum illi sensum doloris adferebat, illud tamen longe grauissimum & acerbissimum accidit, quod per aliquot dies abaudiendo Missæ sacrificio coactus est abstinere: tum quod nullus certus esset ad res diuinas in illa domo locus destinatus; tum quod ecclesiasticorum canonum autoritas, & ipsius quoque Concilij Tridentini, in quo personam Legati Apostolici magna cum dignitate sustinuit, sanctiones prohiberent; vt ne paterentur Episcopi in priuatis domibus, atque omnino extra ecclesiam,

& ad

& ad diuinum tantum cultum dedicata Oratoria sanctum
hoc sacrificium à quibuscunque tandem peragi. Sed statim
succurrit piissimo eius desiderio diuina misericordia. Cū
enim de inualetudine tam laudari Cardinalis Episcopus
Nepesinus nuncium accepisset, vt vitum Dei visitaret, Ca
pranicam accurrit, & celebrandi facultatem in priuato cu
biculo, id ipsum ab illo petente, summa cum humilitate,
Cardinali libentissimo animo concessit: neque tamen ad
duci vel medicorum consilijs, vel precibus nostris passus
est: vt languens & exhaustum atque deficiens corpuscu
lum in lectulo contineret: sed in aliud nihilominus offe
rendo sacrificio cubiculum destinatum, ita vt poterat, sece
debat: in quo genibus flexis, & manibus in coelum eleua
tis, vim lachrymarum profundens, Domini misericordiam
tota mentis animique sui contentione implorabat. Ac
cidit autem, vt à quodam ex suis moneretur, vt in sella po
tius sedens, quam in genua prouolutus, & in pectus incum
bens offerentem sacerdotem aspiceret. Cui paulo & præ
ter morem suum concitatus respondit, Ne me iam facias
delicatum: sic par est, vt ego quem debeo cultum & reue
rentiam Deo meo exhibeam. Sed neque hoc passus est, vt
sacrificio durante stabello quisquam ventum excitaret re
frigerandi gratia. Cum ad cibum sumendum esset illi ac
cedendum, non ad refectioem, sed tanquam ad poenam
se vocari dicebat, ac sæpe coram medicis de suo patrefa
milijs (stomachum autem intelligebat) questus est, quod
perperam munere suo perfunderetur, & alimenta quæ ad
illum reliquorum membrorum sustentandorum gratia trans
mittuntur, non in membra corporis diuideret, sed in se
cessum emitteret. Contendebant maiorem in modum
medici, vt intra vnus cubiculi parietes perpetuo se conti
neret, & cibum decumbens in lectulo sumeret: sed nullo
suo studio conatuque id vt faceret, perficere potuerunt.
Conati quoque sumus & nos illi persuadere, vt in eodem
lectulo diuinum Missæ sacrificium audiret: sed is nobis cū
quadam ignorantia & incogitantis consilij exprobatore,
minime

minime conuenire, respondit, vt ad cibum sumendum è lectulo surgeret, ad Deum laudandum prostratus in lectulo iaceret. Et quoniam summa debilitas omnia corporis membra magis atque magis affligebat, operæ precium iudicabant medici, vt subinde cibo reficeretur: quem vt bene mane sumeret, quoties à nobis rogabatur, cum quadam animi commotiuncula suam infelicitatē deplorabat, quod in sua inque tam numerosa familia nemo inueniretur, qui ad recitandas preces, vel ad Missæ sacrificium audiendum adhortaretur, aut ad debitas Deo laudes tribuendas inuitaret: sed omnes, quasi conspiratione facta, cibum istum corporalem obtruderent, seque vellent facere heluonem, & in eo summam recuperandæ valetudinis esse constitutam existimarent: se vero spem suam omnem non in medicorum artificio, nec in Galeni præceptis, nec in phasianorū & perdiciū cadaueribus: sed in gratia Dei eiusque infinita misericordia reponere: cui si visum esset vitam longiorem concedere, potius id esset à spirituali cibo, qui in sacrosancto Missæ sacrificio proponebatur, quam à quibusuis carnalibus epulis expectandum. Sic ergo aliquando contigit, dum Canonicas preces recitat, dum Missæ sacrificium audit, dum consuetas suas vestes in illo languore corporis induit, dum in secessum it atque redit, vt ad meridiem vsque & ultra prandium extraheretur. Cæterum S. D. N. Greg. Pont. cum intellexisset diuinum hunc virum, quem in ipso adhuc Concilio Tridentino in summa semper veneratione habuit, & cum esset Pontifex designatus, omnibus humanitatis officijs semper prosequutus est, Maiorisque Penitentiarij munere exornauit, in tantam corporis imbecillitatem incidisse; misit è vestigio D. Georgium Ticinium Camerarium suum, qui suo nomine paternam illi benedictionem impartiretur: vtque totam animi contentionem, atque suum illud acre & intensum studium ad tuendam valetudinem conuerteret, quam diligentissime adhortaretur: ante omnia vero vt Romam primo quoque tempore rediret, in qua maior esset futura rerum necessarium

cessariorum abundantia, & omnis omnium medicorum
industria, ad reprimendam istius morbi vehementiam con-
uertere facilius posset, nec vilius medicinae facultas esset illi
vnuquam defutura: se quoque nullam occasionem esse præ-
termittendam, qua posset quocumque tandem officij atque
pietatis genere, afflictam hanc eius valetudinem subleua-
re. Hoc tam benigno Pontificis nuncio, atque ista plane
paterna sollicitudine fuit non parum recreatus Cardina-
lis; sed cum deiectas esse & prostratas prorsus omnes cor-
poris sui vires intelligeret, nullam sibi facultatem relictam
esse respondit, vt ex eo in quo manebat loco pedem posset
efferre; tum & ipsum anni tempus, quominus ad urbem
accedere liceret, & sanos & infirmos vehementer deterre-
re. Quod ad reliquas commoditates, & victus & medici-
narum opportunitates attinet, se in media plane vrbe
versari. Nam Illustrissimus Dominus Cardinalis Farne-
sius (quem in omni sermone suo summa cum honoris præ-
fatione, & patriæ & valetudinis suæ protectorem appella-
re consuevit,) ex Caprarola sua, in qua ipse quoque men-
ses æstiuos duceret, omnia ad victum & ad valetudinem
curandam necessaria, & abundantissime, & copiosissime,
& animo libentissimo suppeditabat; immo & sui quoque
medici operam & industriam ad studium recuperandæ va-
letudinis conuertit. Erat enim & extra urbem & in ipsa quo-
que vrbe præstantissimorum, ac doctissimorum quorum-
cunque virorum de tuenda conseruandaque tam salutaris
Ecclesiæ Dei viri valetudine sollicitudo, ita vt passim non
solum vota publica per vrbes Ecclesias, viri conseruandæ
religionis Catholicæ studio inflammari facerent, sed etiam
operas suas & rem & fortunas libentissimo animo offer-
rent, dummodo posset hæc tam solida Ecclesiæ Dei co-
lumna ab imminente casu prolapsioneque liberari. Inter
hos autem Regni Poloniae, patriæque nostræ Vicepro-
tector Illustris Cardinalis Sabellus vir prudentiæ, humanita-
tis & grauitatis laudibus abundans, cum à multis annis pie-
tatem innocentissimi Cardinalis adamasset, illique omni-
bus

bus in rebus gratificari semper contendisset, hoc præcipue
tam necessario tempore admirabilem curam & sollicitudi-
nem omnibus officijs præstandis declarauit: ac modo non
singulis horis & momentis de afflicta Cardinalis valetudi-
ne laborauit, & quæcunque tandem ad eam restituendam
necessaria præsidia summa voluntate pleno amicissimi de-
siderij animo suppeditauit: cui se hoc nomine plurimum
debere semel & iterum Cardinalis in auribus nostris testa-
tus est. Interim ex Vrbe quoque venit officij causa Reue-
rendus Dominus Episcopus Montis regalis, qui summa
cum dignitate apud Henricum, & Stephanum Poloniae
Reges Nunciij Apostolici munus per annos aliquot susti-
nuit: quem cum in cubiculum introduxissem, incredibile
est quâto eum gaudio vir diuinus exceperit: sublatis enim
in coelum manibus, vim lachrymarum profundes, Adu-
enisti, inquit, desiderabilis, cuius ego præsentiam vix optare
nedum expectare in hoc anni tempore potuissem: spero
quod per te malis meis diuina decreuit succurrere miseri-
cordia. Is ergo cum illum esset aliquandiu consolatus, &
ad sustinendam morbi molestiam in omni patientia admo-
neret; Cardinalis ex alto suspiria ducens, oculorū acie in
coelum conuersa; Paratus sum, ait, & non sum turbatus.
Fiat voluntas Domini, fiat voluntas Domini. Cæpitq. de
suo patrefamilias conqueri, quod mala secum fide ageret,
& alimenta quæ in sustentationem reliquorum membro-
rum distribuere debebat, sine vlllo fructu, sed non sine ma-
ximo cruciatiu subinde foras emitteret: & multa alia cum
de sua valetudine, deque grauioribus negotijs, tum de sua
quoque firma in Deum fiducia, valde confidenter & aman-
ter summa cum animi sui præsentia & fortitudine, coram
Episcopo prudentiæ pietatisque nomine laudato, & vete-
ri amicitia familiaritateque sibi coniunctissimo, comme-
morabat. Accidit autem, vt pedem eius dexterum grauissi-
mus quidam & acerbissimus dolor inuaderet, qualem an-
tea nunquam in omni vita sua senserat: qui nullo momen-
to temporis intermisso, quod vnum adhuc illi remanebat
omnium

omnium laborum & sollicitudinum per fugium, somni facultatem interturbabat, nec vllum profus otij & quietis beneficium concedebat. Cui remouendo cum esset à medicis remedium excogitatum, nec vllam tamen adferret doloris leuationem, in summis illis angustijs, facta Pij V. Pontificis honorificentissima mentione, frequentius inclamabat; Auges Domine dolorem, auge & patientiam. Tū & illa Psalmistæ verba sæpius iterata proferebat. Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Iram tuā Domine & flagella quis sustinebit? Tum & illud, Non secundum iniquitates nostras retribuas nobis &c. Et cum esset affecto pedi paulo frequentior adhibita medicina, Iam ne me, inquit, vt S. Laurentium vstulatis? Nondum eius dies festus aduenit, & vstionem sentio, & vtinam dignus inueniar, qui cum illo pro Christo ignes omnes & vstiones pari constantia animique fortitudine perferam. Cum autem vis doloris nequidquam remitteret, significauit medicis, vtrum forte expediret, vel affictum & dolentem, vel etiam vt vnumque potius pedem abscindere, & reliquum vniuersum corpus seruare: sperare se in Dei misericordia, quod etiam claudus ad Regni cælestis possessionem perueniet. Interim tota mentis animique contentione preces suas ad Dominum effundere non cessabat. Quamuis enim dolor cruris somni facultatem omnem ademisset, sæpe tamen tanquam dormiturus ad parietem se conuertit, vt liberius absentibus nobis Domini implo-raret misericordiam. Illud autem ore suo benedicto & impollutis labijs sæpissime decantabat. O crux aue spes vnica. O crux aue spes vnica. Et intentis in cœlū oculis signo Sanctissimæ Trinitatis, pro veteri more suo, tribus coniunctis digitis, ad significandum S. Trinitatis mysterium, subinde se muniebat. Cum autem videret morbi vehementiam omnes medicorum artes eludere, cum quadam animi hilaritate medicinarū, quas semper coniecturas appellabat, imbecillitatem & inanitatem arguebat: medicis autem

B tem

atē culpam omnem, non medicinārum imbecillitati, sed humorum acerbitati tribuentibus, & meliorem valetudinem promittentibus dicebat. Vos me semper consolamini, omniaque meliora promittitis, & bene facitis, hoc enim à vobis requirit officium vestrum: sed video quod operas vestras frustra consumitis: sanate, si potestis, morbum 76. annorum, & facile reliqua omnia incommoda & affectiones corporis amouebitis. Non est iam quod tanta contentione studiorum de valetudine mea laboretis: iam enim tempus resolutionis meæ instat. Immo vero quantas maximas animus meus capere potest, Deo & Saluatori meo Iesu Christo ago & habeo gratias, quod nō vllis meis meritis, sed per summam & infinitam misericordiam suā, ad eum ætatis annum me peruenire voluerit, ad quem peruenit sanctissimus & doctissimus ille Doctor Ecclesiæ, quem ego præ cæteris omnibus in vita mea colui, & imitari quantum potui conatus sum, Diuus Augustinus; qui & ipse in 76. anno ætatis suæ sanctam suam animam Deo Saluatori suo reddidit. Quis scit, an hanc mihi præterea gratiam impetrabit, vt ego quoque animam meam non solum eodem quo ille ætatis anno, sed etiam eodem quo ille die, Iesu Christo Deo & Saluatori meo restituā? sed nihil aliud volo, quam quod tu vis Domine. Fiat voluntas tua, fiat voluntas tua. Paratus sum, & non sum turbatus. Paratus sum, & non sum turbatus. Spero certe, quod mihi sanctus ille Doctor in occursum veniet, & animam discipuli sui Deo meo cui semper seruire conatus sum, in veritate repræsentabit. Has ego diuini viri plane diuinas voces cum sæpius ingeminari audirem, manum eius sacram deosculatus, lachymantibus oculis, Bono inquam animo esto Illustrissime Domine, melius per Dei gratiam habebis. Non solum diem D. Augustini sacrum, sed multos præterea annos ad vtilitatem Ecclesiæ Dei & nostram consolationem saperuiues. Ille vero manum capiti meo imponens (lachrymis ista scribuntur N.) Cha-

rissime

rissime frater, inquit, ego te semper amavi, charumque
præ cæteris habui: rogo te, noli mihi adulari. Ego sentio
quod me calor naturalis pedetentim deficit. Tange pedes
meos, id ipsum iudicabis. Ego vero, Quidquid tandem fu-
turum est Illustrissime Domine, bono esto animo. Non
minus tu recte potes illis verbis te consolari, quibus seip-
sum olim consolatus est ex hoc mundo in cœlestem pa-
triam migraturus Arsenius: nam & tu septuaginta & am-
plius annis Deo seruiuisti. Non potest mala tibi mors acci-
dere, qui sic vixisti. Ad hæc verba mea subridens Cardina-
lis, O quam, ait, labilem habes memoriam. Non Arsenius
fuit cuius tu verba recitas, sed Hilarion, cuius vitam de-
scripsit Diuus Hieronymus. Et quoniam instabat fe-
stum D. Marthæ, quæ Saluatorem nostrum hospitio gra-
tissimo excepisse legitur: Et ego, inquit, cum Martha Deū
meum sub tectum meum excipere hoc ipso die decreui.
Itaque die D. Marthæ sacro, cū horas canonicas deuotissi-
me genibus flexis absoluisset, Missam attentissime deuot-
tissimeque audiuit, iunctis semper & in cœlum eleuatis
manibus. Cumque tempus sumendæ Eucharistiæ aduenis-
set, remotis omnibus puluillis in nudam humum ante al-
tare se proiecit: confessionem dixit lachrymis & singul-
tibus interruptam: & tandem (quod mihi perpetuæ laudi
gloriæque duco) sacratissimum Corpus & Sanguinem Do-
mini castissimo ore suo, impollutisque labijs, ex pollutissi-
mis & peccatorum sceditate contaminatis manibus meis
suscepit. Sic igitur lassus, & vix spiritum ducens, ad reficien-
dum corpusculum accessit: sed cum illi vis morbi & ar-
dor febriculæ quam tum primum deprehenderant medi-
ci, omnem prorsus cibi appetentiam ademisset, vix quid-
quam, idque inuitus & renitens, degustare potuit. Quam-
obrem iussit me ad mensam suam accumbere: si forte,
inquit, te comedente, mihi quoque solita redeat cibi po-
tusque appetentia. Quoties autem à nobis, vt aliquid
amplius sumeret, admonebatur, & iam hoc iam illud offe-
rebatur

rebatur, respondit. Cum olim pro continentia virtute
Dominum deprecaretur Diuus Augustinus, dicebat
illi: Domine da quod iubes, & iube quod vis. Sic & ego
vobis omnibus possum respondere, Date vt possum fa-
cere quod iubetis, & iubete quod vultis. Intus existens
prohibet extraneum: quod si foras artificio medicorum
posset euocari, & somni beneficium, & appetentiam cibi
nullo negotio recuperarem. Quoties aut in tempesta no-
cte, aut continuatis vicibus, ad se medicum familiarem ac-
cersebat, summa cum animi sui humilitate factum suum
excusabat. Parcite, inquit, mihi rogo vos, quod vobis
hanc molestiam affero, necessitas id me vt faciam cogit:
certe non libenter id facio. Pridie igitur eius diei, quo
sanctam suam animam Deo creatori suo reddidit, an vel-
let domui suae disponere, priuatim ex eo, non sine maximo
metu offensionis & sollicitudine animi mei, quaesui: sed
is placidissimo & animo praesentissimo mihi respondit;
quod in ea cogitatione versaretur, vt domui suae dispone-
ret: & caetera quidem omnia in animo suo disposuisse di-
cebat, sed in deligendis deputandisque Exequutoribus,
non possum, ait, exitum consilij mei inuenire. Hoc opus,
hic labor est: scio quam diuersum exitum habuerunt mul-
torum extremae voluntates. Illo ergo ipso die Testamen-
tum conscripsit, & tenuissima hereditatis, quam in hoc
mundo relinquebat, dispositionem absoluit: suoque signo
obsignatam in manus Petri Mariae Vultanij, Notarij pu-
blici consignauit. Quoniam autem vrgebatur a me, vt
quod caeperat, sine vlla intermissione absolueret, cum nul-
lam illi mentis partem, aut iudicij facultatem vis morbo-
rum ademisset, illico me in maximo metu versari subolse-
cit, ne iam imminente nocte spiritum exhalarem. Quam-
obrem ne timeas, ait, ista ego nocte non moriar; sed cras
per Dei gratiam reliqua expediemus. Assistebat illi conti-
nuo R.P. Oliuerius Societatis Iesu, quem in vita sua sem-
per habuit charissimum, & spiritualibus admonitionibus
ad

ad mortem constanter perferendam adhortabatur. Eum
ille fixis semper oculis, maximaque animi presentia inten-
tissime audiebat, & ad singula quæ requirebantur ab eo, re-
spondebat. Is quoque ut tñ de Exequutoribus Testamen-
ti, tum de loco Sepulturæ suam sententiam diceret, lenissi-
me & prudentissime admonebat. Sed Cardinalis memor
Apostolici sermonis, Si nos iudicaremus, à Domino non
iudicaremur: cum suam conscientiam in omnibus vitæ ra-
tionibus summa cura & studio moderari consueuisset; in
hac quoque extrema vitæ fabula, summa cum deuotione
animique presentia, totius antea vitæ suæ generalem
Confessionem præmittendam esse existimauit. De cæte-
ris autem rebus antea se deliberaturum, quam aliquid con-
stitueret, cum summa iudicij maturitate prudentissime re-
spondit: suamque postea voluntatem & sententiam impo-
sita fide silentij aperuit, & ita se iam profunda nocte ad
quietem composuit; sed vanus erat illius conatus. Aufere-
bat enim vis doloris, & egestiones continuæ somni facul-
tatem. Quamobrem totam illam noctem assistentibus &
orantibus & lugentibus nobis, in summa molestia egit: Et
subinde ex alto suspiria ducens, Si iniquitates, ait, obserua-
ueris Domine, Domine quis sustinebit? Domine quis su-
stinebit? Nec vlllo momento temporis animum à futuræ
vitæ contemplatione, atque à fundendis orationibus auer-
tit: sed horam septimam quæ fuerat ad celebrandum Mis-
sæ sacrificium assignata, sollicitè cupidissimeque expecta-
bat. Quæ cum immineret, ut primum me ad lectulum assi-
stentem aspexit, vos, inquit, heri sic mecum egistis, tan-
quam hac nocte mori debuissetem. Cæterum negare non
possum, quod me valde sentio debilem, ita ut vix mihi so-
la respirandi facultas supersit. Quamobrem cuperem os
meum modico vino vel etiam aqua abluere, ut me paulu-
lum refocillum, & siccitatem oris quam sentio detergam.
Sed quia sanctissimum Christi Saluatoris mei corpus &
Sanguinem hora vij. suscipere decreui, religio mihi est ali-
quid

quid in os immittere, ne videat ieiunij obseruationem ;
quam sacri Canones præcipiunt, intemperantia quadam
& cupiditate victus fregisse. Cuperè itaque, ait, (erat enim
tenerimæ conscientię, & abstinentiæ admirabilis, nec vn-
quam se quidquam scire præter Christum & hunc cruci-
fixum gloriabatur, & si quid sciebat, id ipsum scire se nõ pu-
tabat: sed illud in corde perpetuo conseruabat, Beatus ho-
mo qui semper est pavidus, qui vero mentis est duræ cor-
ruet in malū) ex P. Oliuero cognoscere, vtrū ante sumptio-
nem sacratissimi cibi liceat mihi saltem oris siccitatē quam
sentio abluere. Ego vero P. Oliuerium hora noctis fere
quinta conueni: qui sententiam in ea re mihi suam ape-
ruit. Cum autem ablutionem illam Cardinali porrexis-
sem, tanta cautione in os immisit, vt ne vel guttam qui-
dem vnicam passus sit paulo profundius descendere.
Quod vbi factum est, capit cum Thoma nostro maturi-
nas horas de B. Maria Virgine ad Niues, cum maxima vo-
cis laterumque contentione, cumque lachrymis & suspi-
rijs deuotissime recitare: vbi vero ad præclarū illum & di-
uinum Diui Ambrosij & Augustini hymnum ventum
est: nequidquam renitentibus nostris, languentia & effæ-
ta membra in terram voluit prosternere, & genibus fle-
xis totam illam gratiarum actionem deuotissime recitare.
Accersit postea medicum, & excusatione maximæ ne-
cessitatis identidem præmissa, de noctis incommoditati-
bus, deque vitio ventris & gutturis questus est, quod som-
num in oculis suis non viderit, atque acerbissimos cruris
dolores egestionumque molestias pertulerit. Quibus, in-
quit, malis posteaquam nullum posset remedium inueni-
ri, ego ad alium medicum longe Galeno vestro præstan-
torem properabo, qui medicinas habet istis vestris suauio-
res, dulciores, amantiores, quas qui semel degustauerit,
nulla vnquam incommoda, nullam deinceps mortem in
sempiternum tempus sentiet. Sed mirum est, quantum
sunt in hoc paruo tempore omnia in me immutata, quam
factus

factus sum ad omnia inutilis. Nihil aliud facio, quam in-
gero & egero, sit pro omnibus nomen Domini benedi-
ctum in sæcula. Nunc meum bene valere est non pessime
valere. Hora tandem septima P. Oliuerius ad celebra-
ndum Missæ sacrificium accessit, quem vbi Cardinalis aspe-
xit, ex lectulo suo surgere, & pro sua perpetua consuetudi-
ne, ante ipsum altare in medio cubiculo genuflectere vo-
luit. Nos vero ne faceret, neue se in hoc suo summo lan-
guore in apertum discrimen obijceret, magnopere roga-
bamus: & omni diligentia cauebamus, ne quod tentare vi-
debatur, etiam inuitis & reluctantibus nobis, in terram se
ex lectulo proijceret. Quæ res illi valde grauem & acer-
bum sensum doloris adferebat. Quamobrem semel & ite-
rum manibus me suis à lectulo, cui assistebam, remouebat,
dicens lingua nostra materna, Odstep polcuso, Discede
à me tentator: meque quem debeo cultum & reuerentiam
Deo & Saluatori meo exhibere permitte. Ego vero me à
lectulo paululum seiunxi: cæterum ille remoto præsidio,
nulla ratione potuit languens & effatum corpusculum à
culcitra subleuare. Cæpit tamen pedes suos in terram pes-
detentim demittere: quos cum alius quidam familiaris
eius Pisarzeroslei in lectulum reponeret, zelo maximo di-
uini honoris inflammatus, manibus eum à lectulo cona-
tus est remouere, Dimitte me, inquit, dimitte me: vt
supplicis in morem, debitum Deo meo honorem in terra
prostratus exhibeam. At cum aduenisset tempus Eucha-
ristiæ sumendæ, nullis precibus, nulloque nostro conatu
aut contentione retineri potuit in illo suo summo languo-
re, quominus è lectulo in terram se demitteret, & quan-
tum poterat demisse humiliterque Dominum venientem
in domum suam reciperet. Absoluta tandem peccatorum
suorum confessione, pectus suam sine intermissione ver-
berans, & cum Centurione lachrymis fletibusque perfu-
sam ac interruptam orationem fundens, Domine non
sum dignus & c. signoque se Crucis muniens, papam illi
lum

lum Angelotum sacratissimum accepit, & in lectulum se
eandem reponi passus est, quod reliquum erat Missæ sum-
ma cum attentione audiens. Absoluto Missæ sacrificio pa-
rum aliquid cibi refectiois gratia accepit: Deinde Sa-
cramentum sacræ & extremæ Vnctionis impartiri sibi pe-
tuit: quod extremum officium pernitente loci Curato,
vt ego illi manibus meis licet indignus impartire, ad per-
petuum meum erga ipsum cultum & obseruantiam pro-
prie pertinere putauit. Ipse vero inuicto quodam animi
robore sacrum illud oleum aspiciens, & ad eas quæ reci-
tabantur ex Sacerdotum Rom. orationes accuratissime re-
spondens, apertumque pectus ostendens, quale semper in
omni vita sua gerebat, seque quantum poterat in omnes
partes reuoluens, & membra ad suscipiendam sacram il-
lam armaturam offerens, summa cum attentione maxima-
que ceremonia sacramentum illud extremæ vñtionis de-
uotissime suscepit. Deinde cum paululum à labore respi-
casset, oculos ad vniuersam familiam conuertit: quam cum
in terra prostratam, orationesque fundentem & plangore
maximo lamentationeque cubiculum complentem aspe-
xisset, ab omnibus in vniuersum condonari sibi petiuit, si
quenquam vnquam in aliqua re offendisset; seque vicissim
omnium erroribus veniam ex animo impertiri professus
est: ad extremum etiam sacra sua & impolluta manu alius
vt poterat eleuata, ternis vicibus benedixit, dicens: Domi-
nus vos benedicat; Dominus vos custodiat, Dominus vos
ab omni malo conseruet. Qui tum fuerit eiulatus omnium;
quæ profusio lachrymarum, qui singulus & gemitus, si ad-
huc in oculis meis lachrymæ; quas plurimas in illius tem-
poris commemoratione, & in his meis acerbitatibus effun-
do, aruissent; coram oculis tuis quantum calamo & atra-
mento possem, representare contenderem: Sed vidit eas
Dominus & Angeli eius: cadentes in tanti viri morte gut-
tas numerarunt. Plane fecerunt omnes planctum magnū
super ipsum: sicut olim super Stephanum vii timorati fe-
cisse

cisse leguntur. Accepta benedictione sacram eius manum
omnes ex ordine sumus deosculati. His omnibus ad eum
modum peractis, totam mentis animique sui contentio-
nem vir diuinus ad orationem conuertit, & Primam,
Tertiam, Sextam, vt vocant, deuotissime attentissimeque
recitauit: subinde Virginis gloriosæ & intemeratæ Dei
genitricis Mariæ intercessionem implorans, vt sibi viam
ad perpetuas Niues, & sempiterni temporis refrigerium
orationibus suis patefaceret. Cum autem ad Nonam ven-
tum esset; sufficit, inquit, iam non dicemus Nonam. Postea
me accersito, de quibusdam adhuc rebus animo plane præ-
sentissimo mandata dedit: & inter alia vt opera Diui Au-
gustini, cuius in omni vita sua semper fuit studiosus, Tho-
mæ Tretero familiari dilecto cederent, ordinauit: ea ve-
ro quæ Thomas habebat, Zolcinio assignauit. Quoniam
autem Episcopus Nepefinus triduanas per omnem dice-
cesim suam supplicationes pro salute salutaris Ecclesiæ
Dei viri instituerat; accidit vt hoc ipso temporis momen-
to penes palatium transirent ad ecclesiam Beatæ Virginis
puellæ quædam virgines non pauçæ, cantantes Litanias,
& valerudinem cardinalis castissimis labijs Domino com-
mendantes. Quarum vocem cum audiuisset, quæ fuit
quænam essent ista Cantica. Ego vero quod res erat dixi,
quo modo Episcopus publicas supplicationes instituisset:
& quod voces quas audiret, erant voces castissimarum &
Deo amabilium virginum, pro salute & incolumitate sua
Deo, & gloriosissimæ Virgini Mariæ supplicantium. Ille
vero vehementer exhilaratus, eleuatis in cælum mani-
bus, magnas, ait, ago gratias Episcopo, & istis virginibus,
& omnibus, qui pro me misero peccatore sollicitudinem
istam capiunt: scio quod magnum pondus habere apud
Dominum castissimarum virginum, & inuocantium pue-
rorum orationes consueuerunt. Sed nihil aliud ego volo,
quam quod tu vis Domine. Fiat voluntas tua. Ne momen-
to quidem temporis viuere cupio, vltra quod constituit

C mihi

mihi Dominus. Paratum cor meum, Paratum cor meum.
Iussit deinde Dominicæ Passionis historiam legi: in qua
cum ventum esset ad eum locum, vbi Petrus Apostolus
Christum negasse perhibetur, & P. Oliuerius Domini er-
ga ipsum misericordiam & ignoscendi facilitatem, tum
& hoc quoque pluribus verbis commemorasset, quod
Cardinalis numquam per Dei gratiam Christum negas-
set, nec vnquam de nomine eius erubisset, sed aperte po-
tius coram hominibus, & coram omni ecclesia malignan-
tium, & vbi cumque id officij ratio, & incredibile animas
Christo lucrificandi desiderium requirebat, confessus,
hæreticos præterea quod Christum negassent, in omni-
bus dictis & scriptis suis constanter & intrepide persecu-
tus esset: eleuatis in cœlum vir diuinus manibus, alta vo-
ce dixit; Christe fili Dei viui, tu scis quod ego te, nomen-
que tuum non negaui: tuum enim hoc esse beneficium lu-
bens agnosco, agoque tibi hoc nomine summas gratias.
Absit à me, absit ab animo meo, vt te negare vnquam vo-
luerim. Quoties autem fiebat nominis Iesu commemo-
ratio, toties languentem atque deficientem dexteram ad
caput attollens, pileolum de nitentibus comis, in hono-
rem huius sacratissimi nominis deponebat. Cum alapa
mentio facta est, os ipse quoque suum eleuatâ manu ver-
berauit. Vbi vero flagella & spinea corona commemora-
tur, & P. Oliuerius acerbitatem illius doloris, quem Sal-
uator noster pertulit, ob oculos poneret, atque ad forti-
ter ferendam mortem, & quidquid tandem Dominus
permisisset, adhortaretur, Cardinalis respondit; Fortiter
& constanter, Fortiter & constanter. Cum autem ad illa
verba ventum esset, vbi Dominus spiritum emisisse legi-
tur, ad parietem capite paululum conuerso, alta voce, ita
vt ab omnibus exaudiretur, Dominicam orationem &
Angelicam salutationem articulatim distincteque recita-
uit. Illud identidem commemorans, O crux aue spes vni-
ca, O crux aue spes vnica. Tum & illud, Per passionem tuâ
Christe

Christe salua nos. Tum & illud; Iesu Christe fili Dei viui
miserere mei. Tum & illud, quod in omni vita sua in ore
atque in animo suo perpetuo habuit; Mane nobiscum Do-
mine, Mane nobiscum Domine. Crucifixi præterea ima-
ginem sic amplexabatur, sic in manibus habebat, sic clauo-
rum vestigia osculabatur, vt plane ostenderet, quam ar-
dētibus erga Deum fuerit in omni vita sua charitatis igni-
bus inflammatus. Iussit postea ad se nepotes suos quos
charissimos habebat accersiri, quibus ad lectulum prostra-
tis, & lachrymas profundentibus, sacra sua manu in caput
Domini Stanislai Hosij de Bezdán imposita, sanctam suā
benedictionem omnibus impertiuit. Tandem autem ora-
tionibus quæ legebantur à P. Oliuero intentus, & signo
sanctissimæ Crucis pectus suam frequenter muniens, at-
que ad pleraque etiam respondens, cum aliquoties illa Sal-
uatoris verba deuotissime iterasset; In manus tuas, com-
mendo spiritum meum; Iesu quoque salutare nomen in-
uocasset, percontantique Patri Oliuero num quæ lege-
bantur omnia intelligeret; bis ac ter respondisset, Intelli-
go, Intelligo; postquam prorsus omnia quæ pro animæ
commendatione præcipit Ecclesia, lecta peractaque fuif-
sent, illo ipso Beatæ Virginis Mariæ festo, quod in Nonā
Aug. inciderat, hora nona qua spiritum suum Dominus in
Cruce emisisse legitur, plenus dierū & gratiæ Dei, plenus
omni sapientia & intellectu, in senectute bona, quietissi-
me & placidissime obdormiuit in Domino. Quæ sequen-
ta sunt, non calamo & atramento, sed lachrymis tibi scri-
berem si legere posses. Hoc vnum addo, quod in huius
tam sancti, & in omne tempus laudati Cardinalis transitu,
rei ipsa cognoui, preciosam esse mortem Sanctorum in con-
spectu Domini. Tum & illud verissimum esse deprehen-
di, quod à quodam S. Patre dictum est; Non potest male
mori, qui bene vixerit. Plane enim fuit cōsentiēs in itij
vixitæ exitus. Plura non possum in hoc meo incredibili & vix
vquam consolabili dolore. Nam & oculos meos ista com-
ni

memoratio fletu debilitauit, & manum dolore impedi-
uit. Amisi ego patronum beneficentissimum. Amisit Ec-
clesia defenforem acerrimum. Amisit patria ciuem pru-
dentissimum, Amisit Roma Cardinalem sanctissimum.
Amisit orbis christianus ornamentum maximum. Ami-
sisti tu amicum beneuolentissimum. Et putas iacturam
hanc siccis oculis commemorari posse? Quamuis ego po-
tius dicam, non amissimus sed præmissimus in æterna taber-
nacula, vbi nunc & in sempiternum tempus pro nobis &
pro vniuersa Ecclesia Deum patrem misericordiarum de-
precabitur, sicut in carne viuens incredibili animi conten-
tione deprecari consueuerat, vt ne sit amplius inter nos
Iuda & Israel, Roboam & Ieroboam, Hierusalem & Sa-
maria, sed vt sit multitudinis credentium cor vnum & ani-
ma vna, vt sit vnum ouile & vnus pastor. Tum etiam vt
nos qui viuimus, qui residui sumus, studia nostra omnia
ad Dei laudem & gloriam conuertamus: & vt antequam
moriatur, moriantur in nobis vitia. Hoc enim intelligen-
tissimi quique viri, atque adeo Vrbs vniuersa vno ore lo-
quitur, quod statim vt ex corporis sui domicilio illa Deo
amabilis anima excessit, in Beatorum sedes translaa, vitæ
coronam accepit: cum ob immensam & infinitam Dei mi-
sericordiam, in qua semper omne salutis suæ firmamen-
tum collocare consueuerat: tum ob vitam in timore Do-
mini, & in custodia mandatorum eius, ab ipsis incunabulis
vsque ad vltimum vitæ diem, fideliter ac religiose actam,
laboresque pro Ecclesia Christi magno cum fructu utili-
tateque susceptos: tum vero etiam, quod si quam illius splē-
dori labeculam humanæ conditionis infirmitas asperfit,
sicut ante dies aliquot apud Illustrissimum Dominum
Cardinalem Senonensem, in signatura, vt vocant, Officij
S. Pœnitentiariæ, viri quidam virtutis & sapientiæ laudi-
bus celeberrimi, presente me retulerunt: ac idem ante mul-
ta sæcula plerisque alijs sanctissimis & laudatissimis viris,
ex Ecclesiasticis Annalibus accidisse memorarunt: quem
in

in vniuerso vitæ cursu totis septuaginta sex annis num-
quam in corpore suo senserat, acerbissimus ille ac prope
intolerabilis cruris dolor absterfit atque expiauit, vt ne
quæ, sicut ait Paulus, ligna, stænum, stipula remaneret, quæ
posset ingressum illius in æterna tabernacula, in transitu
flammei versatilisque gladij remorari. Quo nobis quo-
que peruenire concedat, qui viuit & regnat in sæcula sæ-
culorum. Bene vale, nosque quod facis ama, nec amare
define, atque hanc orbitatem nostram & istam miseram
vitæ rationem (nihil enim habeo cum Hosium non ha-
beo) in tuis orationibus Diuinæ bonitati commenda.
Dat. Romæ XVII. Calen. septembris, Anno MDLXXIX.

EPITAPHIVM
EIVSDEM·CARDINALIS

IN·EIVS·TITVLARIE·ECCLESIA

B. Mariæ Transtiberim, in marmore
nigro litteris aureis insculptum.

D O M

STANISLAO· HOSIO· POLONO· S· R· E· PRESB·
CARD· VARMIE· EP· MAIORI· PAENIT· VITAE
SANCTITATE· ERVDITIONIS· ET· ELOQVEN-
TIAE· GLORIA· CELEBERR· CATHOLICAE· FIDEI
ACERR· PROPVGNATORI

QVI· CVM· ANTIQVAE· PROBITATIS· ET· EPIS·
VIGILANTIAE· PRAESTANTIAM· IN· HVMILI-
TATE· CHARITATE· CASTITATE· BENEFICEN-
TIA· EXPRESSISSET· HAERET· SECTAS· SCRIP-
TIS· ET· CONSILII· SAPIENTISS· FERVEN-
TER· OPPVGNASSET· MVLTOS· AB· ERRORIB·
REVOCASSET· GRAVISSQ· LEGATIONIB· PRO
PACE· ECCL· DEI· CVM· APVD· CAROL· V· ET
FERD· CAESS· TVM· PRAECIPVE· IN· S· CONC·
TRID· PII· IV· PONT· NOMINE· FELICISS· PER-
FVNCTVS· CHRIST· REIPVB· PLVRIMVM PRO-
FVVISSET· OMNIVM· VIRTVTVM· LAVDIB· ET
EXEMPLIS· AD· IMITANDVM· ABVNDANS· OB-
DORMIVIT· IN· DOMINO· NONIS· AVG· ANNO
SALVTIS· M·D·LXXIX· AETATIS· SVAE· LXXVI·

STANISLAVS· PATRVO· ET· STAN· RESCIVS
PATRONO· BENEFICENTISS· EXECVT·
TEST· POSS·

EPITAPHIVM
EIVSDEM CARDINALIS
IN EIVS TITVLA RIECCLESIA

R. Maximilianus Imperator in anno
1551. obiit. in aetate annorum 47.

D
O

STANISLAO NOSIO POLONO S. R. E. PRES.
CARD. VARMIAEN. EN. MAIORI PARSIV. VITAE
SACRITATE. ERVDITIOIS. ET. FLORENT.
TITVLA GIORIA CELESTIS. CATHOLICAE. FIDELI.
ACCERR. PROCVXTORI.

QUI CVM. ANTIQVAE. PROPRIETATIS. ET. TERR.
VIGILANTIAE. PRAESTANTIAM. IN. HUMILL.
TATE. CHARITATE. CASITATE. BENEFICEN.
TIA. EXPRESSISSET. HABERET. SECTAS. SEGR.
PTIS. ET. CONSILIS. SAPIENTISS. TERRUM.

PER. ORRV. GNASSET. MALTOE. AR. ERRORE.
REVOCASSET. ORAVISSO. LEGATIONIB. PRO.
PACI. EGOL. DER. CVM. APVD. CAROL. V. ET
FERD. CARIS. TVM. PRAECIPVE. IN. S. CONC.
TRID. PII. IV. PONT. NOMINE. FELICIS. PR.

IVNCTVS. CHRIST. REIPVE. PER. KRIVM. PRO.
VIVISSET. OMNIVM. VIRTVTVM. LAVDIB. ET
EXEMPLIS. ADMITANDVM. ADVVDANS. OR.
DORMIVIT. IN. DOMINO. NOMIS. AVG. ANNO.
SALVTIS. M. D. LXXIX. AETATIS. SVAE. LXXVI.

STANISLAVS. PATRVO. ET. STAN. KRSCIVS
PATRONO. BENEFICENTISS. EXCVAT.
TEST. PONS.

PANEGYRICVS

IN EXCIDIVM POLOCENSE

atq; in memorabilem Victoriã STEPHANI inui-
ctissimi Poloniarum Regis Magniq; Ducis Litua-
niã ex potentissimo Moschorum Principe III. Cal-
Septemb, MDLXXIX, reportatã.

Basilij Hyacinthij Vilenſis

Ad

INCLYTVM NICOLAVM GEORGII

Radiuillum Ducem Dubingæ & Bierzæ
in Lituania,

Acceſſerunt in fine nonnulla Epigrammata.

Cum Licentia Superiorum

P A T A V I I
Apud Laurentium Paſquatum
M. D. LXXIX.

PANEGYRICVS

IN EXCIDIVM POLOCENSE

atq; in memorabilem Victoriam STEPHANI iunioris
Christiani Poloniarum Regis Magnifici Duci Lituanie
vix ex potentissimo Molchorum Principe Ill. Cal.
Septemb. MDLXXIX. reportatam.

Regis Magnifici Duci Lituanie

Ab

INCLYTVM NICOLAVM GEORGII

Radiſſon Ducem Dabingæ & Bieræ
in Litania.

Accesserunt in fine nonnulla Epigrammata.

Cum Licentia Superiorum

PATAVIVM
Apud Laurentium Patavarum
M. D. LXX.

ILLVSTRISS. PRINCIPI NICOLAO
GEORGII RADIVILLO DVCI
in Dubinga & Bierza, Palatino Vilenſi,
ſupremo exercitus Magni Ducatus
Lituaniae Ductori &c. &c. Do
mino ſuo clementiſſimo.

*Baſilius Hyacinthius Vilenſis poſt humiliſſimam of-
ficiorum ſuorum commendationem. S. P. D.*

VM duo ſunt tempora Il-
luſtriſſime Princeps, quæ
i uniuſcuiuſq; Reipub. ad
miniſtratione accidere et
poſſint & ſoleant : alterũ
paciſ, alterum belli, iure
optimo eum qui ſummæ
rerum præſſe debet, dua-
bus artibus cõmuni om-
nium conſenſu inſtrũctum eſſe oportet, quarum una
pacatam atq; florentem Rempub. perpetuo conſer-
uare

uare, altera turbidam, belliq; tempestatibus fluctuan-
tem, in tutissimo salutis portu sistere docet. Harum
in alterutra si antiquitatis monumenta euoluerimus
quàm plurimos, in utraq; uero paucissimos excelluis-
se comperiemus, Difficillimum enim est aut potius
fieri non potest, ut unus idemq; & bello & paci pro
eo ac par est satisfacere queat, Vnde iure columina il-
la Imperii Romani Scipiones, Luculli, Fabii, Marcelli
immortalem gloriam consequuti sunt, quod iidem
& foris belli imperatores foelicissimi & domi ciuita-
tis gubernatores praestantissimi extiterint. Quis igno-
rat in Graecia Periclem & Epaminondam utra laude
praestarent, dubium posteritati reliquisse? Fuerunt &
sunt adhuc cum in aliquibus aliis clarissimis Chri-
stianae Reipub. regnis ac prouinciis sui Fabii, sui Mar-
celli, tum Lituania nostra princeps Illustrissime uel so-
lam familiam tuam habet, ex qua ueluti ex fertilissi-
mo quodam bellicarum atq; ciuiliu uirtutum semi-
nario sapientissimi strenuissimiq; uiri & ad pugnas
tractandas & ad patriam consilio iuuadam prodeunt,
Nec est quod me aliquis hac in re auribus potius aut
gratiae quàm ueritati inseruire autumet, cum & tu ab
hoc hominum genere sis alienissimus, nec illud cui-
quàm mediocriter etiam in rebus no^{is} uersato du-
bium sit aut obscurum. Possem ego uinc si uellem
in amplissimas clarissimae stirpis tuae laudes ac cele-
brationes oratione prouehi, ni uererer, ne si rem ar-
duam ac prope infinitam paucis (ut locus postulare

uidetur) attigero, parum aut nihil omnino effecisse
uidear. Te unum silentio præterire non possum ne-
que debeo, nam si tuam senatoriam dignitatem confi-
derem, ea profectò maximis uirtutibus clarissima
est, præstantia in sententiis ferendis singulari, in legi-
bus patriis interpretandis peritia maxima, præclara
in negotiis diiudicandis dexteritate, summa in dicen-
do eloquentia, & in omnibus rebus sapientia prorsus
diuina, quæ omnia bona ita abundè diuinitus credo
in te collocata esse, ut parem tibi apud nos omnium
iudicio habeas neminem, Quid de imperatoriis arti-
bus & ornamentis dicam? Est tibi scientia in militā-
do, consilium ad futura prouidenda, industria ad præ-
sentia perspicienda, labor in enitendo, celeritas deni-
que in bello & fœliciter suscipiendo & fœlicius agē-
do & fœlicissimè consiciendo. Quibus eximiis tuis
uirtutibus Rex adductus uniuerso ordine cum equi-
tum tum senatorum exoptante, tibi uni hac tua æta-
te iam propè decrepita imperatorium munus delega-
uit, & exercitum omnemq; florem nobilitatis Litua-
nicæ sub fœlicibus suis auspiciis ducendum commisit,
non addubitando prosperè omnia tuo ductu succes-
sura esse, Neq; uero eum sefellit opinio, talem enim
te (ut auditum habeo) in munitionibus illis & omni
districtu Polocensi recuperando præstitisti, qualem
familiaæ tuæ innata præstantia à te requirebat, & pro-
pria tua uirtus suo prope iure efflagitabat. Cuius qui-
dem expugnationis ac uniuersæ uictoriæ rem gestā

cum partim ex literis amicorum accepissem, partim
ex præfenti sermone isthinc in Italiam commeatium
etiam didicissem, gratia Deo Opt. Max. ut par erat
habita atque peracta, inualit cupiditas quædam Mu-
sas meas gratificandi hac in re patriæ in primis ui-
drici, tum Serenissimo Regi, qui de tanto Tyranno
fœliciter triumphauit. Et quamuis seriis aliis studiis
occupatus essem, his tamen paululum sepositis, ad ista
manuetiora me retuli, remq; tantam, pro tenuitate
ingenii mei successiua opera aggressus sum, Cumq;
iam propemodum summam manum imposuissem ti-
bi Illustrissime Princeps hanc meam qualemcunque
operam duabus causis impulsus, consecrandam esse
duxi. Primum quod nihil mihi antiquius uidebatur
quàm ut is qui rei gesta non solum interfuisset, uerũ
etiam praefuisset, idem eiusdem literis scriptisq; prodi-
ta, & ueluti uiuæ ac spirantis cuiusdam imaginis opti-
mus esset & testis & acerrimus propugnator, Dein-
de cum multo iam tempore ob tua singularia in me
beneficia, aliquam saltem grati animi significationẽ
tibi cuperem declarare, inanibus id assequi literis mi-
nimè decorum arbitrabar, exemplo eorum mihi pro-
posito, qui nunquàm immunes planè in conspectum
Deorum prodibant, quare cum nihil aliud in prom-
ptu haberem, hoc munusculum proprio labore com-
paratum offerendum putauit, Quod quamuis exiguum
& amplitudine tua indignum esse censeam, ut reuera
est, tu tamen Meccenas omnibus principis titulis or-

natissime, ut memoriae proditum de Persarum Rege
qui aquam sibi à quodam porrectam hilari uultu ac-
cepit, ita uoluntatem meam non ex rei sed ex animi
magnitudine emetiatis, Quod si te fecisse intellexero
enitar profecto ut posthac Deo auspice maiora qua-
que audacius aggredi non dubitem. Vale Patauii
III. Kal. Maii. MDLXXX.

DE ZNO TANE GYRICO.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

DE SVO PANEGYRICO.

*Talia dum cecini Pelida qualia Achillis,
Qualia & Aenea gesta fuere pii,
Hoc doleo (at frustra) quod talis carmine non simis
Qualis Homerus erat, uel Maro qualis erat,
Me tamen inuitum patria stimulauit ouantis
Talia & unus honos pangere, & unus amor.*

PANEGYRICVS.

Grandia fama uolans tenuem cantare pudore
 Incitat abiecto, Lituana gentis ab ora
 Materiem laudū promens, Stephanumq₂ Polonum
 Extollens Regem sublimia ad aethera factum
 Victorem ex Moscho magna uirtute Tyranno.

Da captis facilem cursum faueasq₂ labori
 Maxima pars belli, Litauum clarissime gentis
 Dux Raduille, regens excelsa palatia Vilna.
 Euganeis siquidem sunt nostra manibus uno
 Dicere Viliades tantum ausa te auspice bellum.

Axe sub Arctoo procul hinc septemplicis Vrsa₂
 Rhipheis regio est semper subiecta pruinis
 Fontibus insignis Tanais; quam barbara Moschi
 Gens colit, à Scythica ducens uitamq₂ genusq₂
 Progenie, at fidei cultum ritusq₂ sacrorum
 Acceptos Graiis referens, patribusq₂ Pelasgis.

Hanc premit imperio ueterum prognatus herili
 Dux de stirpe ducum, uitiis bene notus auorum,
 Notior at propriis, factaq₂ tyrannide clarus,
 Qui propria nunq₂ contentus uiuere sorte,
 Viuere natura iniustis stimulante rapinis,
 Vi partim rapuit turpi qua non sua; partim

Proxima Sauromatum sibi iunxit castra dolosis
Insidiis, ac mille neces, stragesq; nefandas
Edidit, immensamq; tulit praeator opum uim.
Crimine de populi iustas hostilibus armis
Exposcente Deo panas, patriaq; ruina
Publica (proh dolor) emendare errata uolente.

Et sauiret adhuc magis horrida bellua nostris
Pasci assuet a bonis, praeda insatiabilis omni,
Ni Deus omnipotens precibus fortasse piorum,
Mitior: auertens instantia funera regno,
Pastorem populo caelo misisset ab alto,
Quo Duce Sauromata renouatis uiribus hostem
Audaces contra progressi, antiqua trophaea
Et priscos ferrent prisca cum laude triumphos,

Sed qua causa fuit belli, qui in bella fuere
Exciti proceres, fando mihi pandite musa

Postq; res lecto composita Rege Polonum,
Iamq; quiescebant urbes, iam pristina uirtus
Reddita erat populis tot rerum incommoda passis,
Omnis in hoc steterat labor, & q; maxima cura
Regis; ut inuisam possit superare duello
Sauromatis gentem, clademq; auertere sceptris,
Anxius hoc animo uigilans, hoc uersat & alto
Correptus somno, & iam iam referentia uerum

Bel-

Bella uidet bellum, castris q̄ simillima castra,
Et fusas acies, & uictum cogitat hostem.

Tempus erat, quo priscorum de more parentum,
Consilium patria laturus maximus ordo
Et minor, arcana in penetralia uenerat aula
Principis, ut meritusq̄ suo apta sedilia honori
Accipiens magnum compleuit uterq̄ senatum,
Tunc Rector populi solio sublimis ab alto,
Facundas cupido fundens de pectore uoces
Omnibus intentis animo sic ore locutus.

Sauromatum proceres regni pars inclyta, quorū
Optatis teneo uotis hac sceptrā, caputq̄
Imperii porto uinctum diademate claro,
Qua duo solliciti pertentant munera mentem
Principis, ad rerum summam cum laude tuendam,
Ut sit sana bene interno Respublica semper
Viscere, & à quo uis feliciter impete tuta,
Sic animū gemina hac nostrū quoq; cura remordet,
Corda q̄ sollicitat nimis, & praecordia uexat,
Prima cupit leges seruari ciuibus aequas,
Iustitiamq̄ coli, & diuum uenerarier aras,
Alter a uultu armis (alio si non datur ullus
Auxilio locus) hostilem sedare furorem,
Artibus hisce stetit Respublica uestra duabus

Regnicola, & stabit me Rege, iuuanteq; Rege
Æthereo, si mens uobis si recta uoluntas,
Atque aderit rebus concordia iuncta gerendis:

Haecenus interni placuit quodcunq; negoti
Et causa fuerat iusta componere lege,
Debuit hostis adhuc detrudi finibus, & qui
Armis non potuit certis tantummodo pactis
Auersus regno: dabitur Scythia tempus at olim
Non impunè feres quo tantam prado rapinam:

Nūc nisi pax superest ex Moscho optāda perēpto,
Aut saltim afflicto, nec enim mens altera nobis
Sufficit auxilia, & fundendum iura cruorem
Sancta docent illi, qui primus fuderit ipsum.

Vobiscum mihi res Litani, nam uestra priorum
Res agitur, uobis rapuit praclara Smolensci
Huius castra parens Seuerensiaq; arua Tyranni.
Iste suis titulis erepta Liuonica uobis
Addidit imperia, & cum castris gaudet adempta
Urbe Poloscorum, Russisq; exsultat opimus
Latro bonis, uos hac mala uestra miserrima tangāt,
Sic tangent alios, grauis est mihi credite causa.

Vitoldo placuit uestris cum patribus olim
De leuibus rapto ablatis (iniuria pluris
Quam damnum magnis animis) hostiliter hostis

Agros

Agros uastari: uobis pradone Tyrannus
Senior hic omni princeps, tot castra, tot urbes,
Tot populos, bona tot, charos etiam tot amicos,
Excidit, rapuit, fudit, tulit, atque reuinctos
Abduxit, nec adhuc uos hac iniuria tanget?

Olim (fama refert) uobis dum nullus in usu
Ensis adhuc fuerat sudibus pugnasse praustis,
Stipitis et duri (tactu insanabile) nodis,
Attamen aratas uili superasse cohortes
Arbore; nunc adsunt hastilia, tela, pharetra;
Inq; hostem nec adhuc patria prodibitis armis
Arreptis? frustra nitidis depicta tabellis
Stemmata de uobis hoc promittentia uestra?

Reddere sollicitos si uos hac intima nolunt,
Me mea sollicitant, nec enim quod temnor ab hoste
Ferre queo patiens, ibo atq; celerrimus ibo,
Regaliq; meum caput hoc diademate cinctum
Obiectabo libens morti, si regius iste
Legitimus sit honos, uelut est, uictoria certè
Nostra manet, stabit Rex, corruet ille Tyrannus.

Est mihi Pannonius patria spectabilis hasta,
Et duro peditum praclarus acinace nimbus,
Quos inter medius uestrum moriturus in hostem
Rex ibo uester, cui cordi fama sequatur.

Hac

Hac ait; at placidas sermo susceptus in aures
Desidiam pellens animis incendia uoluit,
Non secùs ac cineri merso de fomite uentus
Cum facit ardentès flammās, atq; excitat ignes.

Iamq; accenduntur uesani Martis amore
Heroes, uertuntq; animis horrentia bella
Vnanimès Regemq; sequi, Regemq; tueri
Et patriam cupiunt propria defendere dextra.

Tunc pars Lituani Radiuillus prima Senatus
Suada cui dulcem concessit in ore loquelam
Cœpit pro reliquis regi responsa ferendo.

Non sic immemores sumus ò Rex maxime nostrè
Non adeò silices gestamus pectore duros
Lituani: prob tangunt nos communia tangunt
Fata, tuoq; ingens iniuria facta decori
Quis neget in mortem pro libertate ruendum?
Milleq; pro patria casus & funera mille
Esse libenti animo toleranda? ubi regia uerò
Nomina eunt pessum, patria quis credat honorem
Sic non imminui? qua salua, te quoq; saluo
Rex stamus celebres, amissis labimur omnes
Ergò age Dux nostram, restaurature ruinam
Fœlix incipias in me mora non erit ulla.

Hac postq; princeps & honore senator & armis
Dixerat

Dixerat; applaudit, uotoq; insistit eidem
Ordo Senatorum & Lituanacatera gentis
Turba, feruntq; Duci sua nomina, dantq; suorum
Non aequum numerum, sed prout sua cuiq; facultas
Ille decem, hic centum, quingentos alter in armis
Ducturum iuuenes promittit Marte feroces.

Adiungunt socios sese (quos unio genti
Æternum stabilis iunxit mansura) Poloni,
Sapius in campis assueti fundere apertis
Barbaricas acies, dum robustissima quondam
Arma ministrarent Litauis, ultròq; subirent
Vicinum in bellum. Rex tot latatur adeptis
Nominibus, uotoq; potitus in omnia fertur
Gaudia, regificoq; parat conuiuia luxu
Et iubet Heroas positis accumbere mensis
Argento nitidis, fuluoq; micantibus auro.

Centum aderant intus iuuenili flore ministri
Purpurea cuncti fulgentes ueste, comaq;
Conspicui, manibus queis munus fundere lymphas
Et mensas epulis cyathosq; onerare Lyæo.

Postq; discubere omnes ex ordine lati
Conuiuia libant regalis munera mensæ,
In longumq; trahunt variis conuiuia dictis
Et retegunt artes nondum deuincere Moschos

Assue-

Assueto Regi, & fallacia pectora monstrant.

*Hic narrat decies octo sub manibus Orsa
Millia qua ratione suo victore parente
Casa uirum fuerant, proprio ter denaq; ductus
Ut fuerint superata suo, Magnumq; Suis cum
Demissum nigras memorat Phlegetōis ad umbras
Nec reticet clari (qua laus sua) funera Tauri.*

*Ille fera quantum ualeat ui in manibus hostis
Tutandis, pressa quondam infœliciter Vla
Monstrat ab exemplo, prodit Starodubus ab isto
In medium, laudatur Constantinus & alter
Victor, & excisor populi Tarnouius heros
Commemorant alij Vitoldi insignia gesta,
Olgerdumq; alij laudant, alijq; Iagellum*

*Talibus adiungunt tarda longissima cœna
Prandia colloquijs, ubi cessauere frequentes
Munera regalis mensa portare ministri.*

Reliquiaeq; dapum, patina, quadraq; remota.

*Largius implentur Baccho cellaria qualem
Seruant in uasis magnum Geranona per anum,
Sceptrigeroq; Duci plenis pro more culullis
Optant exhaustis longaeuos Nestoris annos,
Victoremq; truci diuunt ex hoste futurum.*

Hac ubi facta suas proceres uertuntur ad ades

Arma

Arma paraturi bellis, aptosq̄ cruenta
Lecturi iuuenes pugna, dextraq̄, ualentes.

Iamq̄ laboratur rutila fornace recoctus

Arte chalybs hosti uulnus lethale daturus,

Sublatus magnum multa ui malleus ingens

Emittit sonitum praeusta incude cadendo,

Tegmina pars cudit uentri, clypeosq̄ micantes

Mille modis, galeasq̄ leues, duroq̄ bipennes

Ex ferro nitidas, pars enses altera uoluit

Vulnificos, ferrumq̄ hastis praefigit acutum,

Exacuunt alii dura penetrantia cote

Spicula, & incuruant arcus, uolucresq̄ sagittas

Inficiunt succis, Scythico tinguntq̄ ueneno,

Bombardas alii flammassq̄ globosq̄ uomentes

Expediunt, melius queis corruat hostica pubes,

Exercentur equi gyro, faciliq̄ rotatu

Indomitos Moschi assuescunt superare caballos,

Tiro domi ueras ueluti referencia pugnas

Cit simulachra nouis iuuenis spectatus in armis,

Arte rudes animos insuetaq̄ corpora Marti

Uersat equo cursans, & ui, & conamine multo.

Est urbs progressu distans clarissima longo

Vilna caput Litauum uicino proxima Moscho,

Vibs fluuio duplici, duplici fortissima castro,

B Dives

Diues opum, Bacchi & Cereris celeberrima donis,
Plena uiris, Martis studiis & clara Minerua.

Huc Rex se confert patria comitante caterua,
Lustrat diuerso ut peditum distincta colore
Agmina, in excidiumq; hostis paret ara superbi,
Cui iustas operi toto gens plurima regno
Suppeditabat opes bello non apta gerendo.

Centum aderant uariis incudibus arte magistri
Vulcani celebres, totidemq; laboribus aptos
Quisq; sibi socios retinens, totidemq; ministros.
His Rex barbaricis fatalia cudere muris
Protinus ara iubet magnos resonantia bombos,
Tunc illi celeres uasta fornace metalla
Abscondunt, flamasq; parant, flammisq; ministrant
Nutrimenta, per angustos petit alta caminos
Fumus, at ignito grandis carbone liquata
Funditur artifici semiuisto massa meatus
In longos, formamq; rude as acquirit eundo,
Exurgunt moles, nunq; Cyclopes in antro
Præsida Vulcano quales fabri casse putarem:

O dolus, o priscis incognita machina seclis
Offendens sonitu aures, flammis lumina, nares
Pulvere sulphureo, prauasto corpora ferro,
Turritas urbes, murataq; mania quassans.

Per-

Peruigil intere à uersat noctesq; diesq;
Rex animo, dirus bello qua parte sit hostis
Oppugnandus, at in tanto sententia uisa est
Hac potior dubio, ut qua sunt propiora Polosci
Castra forent armis primùm repetenda, potestas
Sic facilis quauis tentandi deinde daretur.

Accersit Skyminum, quem nomina clara leonē
Esse uolunt, mitem sed facta decora columbum
Serpentemq; notant, sit ei quod rebus agendis
Dexteritas, animusq; uigil, praclaraq; cura.

Huic tacitè: uersus nuper fabricata Poloscum
Aera celer moneat, tum belli cuncta futuri
Instrumenta, uiasq; struat, sed quò sit eundum
Dissimulet prudens, is Regis iussa capeffit.
Saxa uis curat prosterni, ne qua rotarum
Hareat in limo nulla ui mobilis alto,
Innumeris ducuntur equis tormenta quaternis
Nixa rotis, unaq; ingentia plaustra trahuntur
Plaustra globis, plumbo, & nigranti puluere onusta
Hinc atq; hinc peditū sequitur numerosa caterua,
Et quibus officium adiectis onerata fauillis
Exonerare globos tormenta uomentia uastos:

Iam Rex aratas acies ducturus in hostem,
Armaq; non fidens multum mortalibus armis

Atq; uiris (neq; enim humano uictoria parata est
Consilio aut armis unq̄, sed numine Diuum
Auxiliante) Dei templis pietatis auita
In morem sacrum sacros indicit honores,
Ipsemet, exemplumq; suum pia turba sequuta
Thura cremant aris, irataq; numina placant.

Prima dies fuerat Quintiles ante calendas
Grandia qua ductor numerosa mania Vilna
Liquerat, & secum fulgentes are cohortes.
Insignes & equis, & dextra duxerat acres.

Exciti ueniunt proceres cum milite multo,
Et dominum regni facturum bella sequuntur;
Rector apum ueluti solita statione relicta
Exit cum primo uisurus gramina uere,
Aut fucos hostem pulsurus sede rapacem;
Nobile uulgus apum portis erumpit apertis,
Et stipare Ducem properat densissima circum
Agmina conficiens, rectoris proq; salute
Obiectare parat, dira sua corpora morti:
Talis erat Litauum (ò pulchrum) generosa propago,
Tamq; Ducem comitata suū bona turba frequēter,
Et tales animo curas pro Rege tenebat.

Occurrit primus nitidis Radiuillus in armis
Caniciem occultans clypeo, atq; senilia duro

Mem.

Membra tegens ferro, Litauum lectissima pubes
Quo ducense fuit nunq̄ de uicta duello,
Hunc sequitur sanguis Raduillius alma iuuentus,
Et nati bini, biniq̄, ex fratre nepotes,
Absentumq̄, senex (tenuit quos Regis Iberi
Aula frequens) iuuenes in pralia ductor agebat.
Ac regi: en tibi promissas Rex optime duco
Expertas belli turmas, ac cadere suetas
Hostiles acies, en sunt delecta nepotum
Agmina, qua proprio tu Ductor lumine lustra.
Incedunt gemini charo cum patre patremq̄
Alter consilio, dextra domitrice sed alter
Moschorum referens, praclarus milite uterq̄.
Hinc alter properat lumen Raduillius aurosum,
Victor ouans Populi, Portansq̄, in pectore Christum,
Stipatus iuuenem insigni, quo insignior alter
Non fuit, ille Deos (nec enim mortalia tantum
Bella decet dominum) belli ornamenta futuri
Ducere uisus erat, gemmis, auroq̄, coruscis,
Lucebant ita Dij terris ut sidera celso
Ipso calo lucent, radiisq̄, coruscant.
Huic frater iuxta, rediens qui nuper ab oris
Ausonis Ausonios gestabat corpore uultus,
Acer equo, & rapido furibundi Martis amore

Incensus, cuiuis dextra certare paratus.

*Ostentantq; Duci tercentum robora pu- s
Quisq; sua, qualem Teucro comes additus olim
Pallas Aeneæ Rutulos non duxit in hostes.*

*Rex Radiuillorum splendorem assuetaq; Marti
Corpora, laudandoq; stupet, laudatq; stupendo.*

*Post hos Kiska potens armis Mauortius heros
Victores ostentat equos, iuuenesq; superbos
Pelle sobellina, pictaq; in ueste decoros,
Nescio qua Diuum quo fato numina tanto
Offensa heroi, pluiias misere cadentes,
Impete cum subito, fit magno peruia nimbo
Pulchra chlamys, stillant preciosis pellibus unda,
Vertitur in nihilum labor, aris pondera multi
Magna ruunt, tanta non percitus ipse ruina
Diuitiis fidens faciem frontemq; serenam
Magnanimus monstrans, regi sic ore profatur,
En madefacta licet Rex cernas membra meorum,
Aethereo loue forte bonis obsistere nostris
Sic cupiente; tamen firmum stat pectore robur
Cuiq; suum, solidaq; manent in corpore uires.*

*Parte alia uenit Hlebouius pulcherrima proles
Hlebonum, eloquio celebris, formaq; uenustus,
Fertq; manum iuuenum, fertq; alto pectore mersas
Iras*

*Iras in Moschum, stimulant in praelia seuum
Vindicta, Scapto sibi ab hoste illata tyrannis.*

*Sbaranius quoq; adest praecleara palatia Troci
Qui regit, Eustachiusq; tenens castella, senator
Regis uterq; decorus uterq; senilibus annis,
Clarus uterq; uiris in praelia fortibus actis.*

*Hos sequitur p̄stans rigidis Dorhostaciũs armis,
Cui dederant Polocensa diu palatia nomen,
Sed nondum imperii quicq; possessor habebat,
Nec uana tamen is uadit spe elatus habendi
Spectatam ducens telis pharetrisq; phalangem,*

*Producit pedites à bello nomina dicta
Voina ferens, cuius cura commissa fideli
Gaza micat Lituum fuluoq; nitescit ab auro
Quem penes it bello Voinorum clara propago
Id factõ prestare uolens, quod nomina dicunt.*

*Nec te Constantine licet mihi Principis alma
Ostrouii soboles intactum linquere uersu,
Nec te Tiskeui Tiskonum gloria prolis
Eustachi, sacra fueras qui Palladis olim
Nunc decus es Martis, ambo iuuenilibus annis,
Ambo militibus clariq; nitentibus armis,
Macti animo iuuenes, hoc itur ad astra uiarum
Tramite, sic patres, S̄ aui, proauiq; sequuntur,*

Discite

*Discite Martis opus Stephano tolerare magistro,
Addiscent alii uobis tolerare magistris.*

*Hos super adueniunt: Gradiui Martis alumni
Chotconii nitido fulgentes are, sagisq;
Bis centum iuuenes, instantis fulmina belli,
Sed tristes nimium domino ductore carentes,
Ductor at infelix morbo detentus acuto,
Inensusq; sibi proprio sic ore fremebat.*

*Dum patrios alii lati gradiuntur in hostes,
Solus ego molli dicar decumbere lecto?
Fingere uel causas, hostemue timere potentem?
Et qui pars fueram suscepti maxima belli
Non ero confecti? te te sequar optime ductor
Et nitidam hanc lucem, quam forte inglorius essem
Urbe relicturus, clara inter castra relinquam,
Fama refert lectis quosdam pugnasse feroces.*

*Ast in hians dudum tanta mors pessima praeda
Non sequeris nec ab hoste relata trophaa uidebis:
Ecce tibi nullis hostis superabilis armis
Dixit ego: dictisq; intentum falce peremit.
Hunc uos o nostra tacitum non linquite Musa
Heroem, sed si reliquis modo non datur ullus
Carminebus locus, hoc tumulto superaddite tantum.*

*Chotconius iacet hic Litani pars magna Senatus,
Prasi-*

Prasidium patria, columen pietatis auita.

*Interea Moschi non uanus rumor ad aures
Venerat, eduxisse uirum q̄ plurima Regem
Agmina, in excidium terra castriq̄, Polosci,
Ille metu trepidus, rabiosa incensus Et ira,
Qua loca tuta petit lacubus praclusa profundis,
Et iubet ire uiros firmandis arcibus aptos
Barbaricum pectus, stolidi Et sua corpora tetra
Obiectare neci, Et cuncta ui castra tueri,
Ni faciant iussum furcasq; sudesq; minatur,
Et qua nec Phalaris dedit, aut Mezentius olim
Promittit sauis uictis tormenta Tyrannus.*

*Prascius en subito Radiuillum educere turmas
Rex hostiq; citò iubet occurfare, priusq;
Auxilio ueniat, firmetq; recentibus arces
Prasidiis, uolat is celeri comitante cohorte
Anteq; barbaricam Litaua cupit ire iuuenta.
At uix constiterat properans hostilibus oris,
Hostis erat prior urbe nouus, castrumq; tenebat,
Ut sciuit; doluit, sed ne amplius hostibus ullus
Accessus pateat, custodit milite cauto.*

*Adfert auxilium Radiuillo è gente, Bekessus
Hunorum, cui rex patrios concredidit uni
Ducendos equites hastis frameisq; potentes,*

Vulnificoq; simul peditum agmen Acinace' cinctum.

Protinus imbuitur Ductor maioribus ausis
Cingereq; aggreditur populis immane Poloscum,
Addere munitis prohibens munimina muris,
Atq; leui interea ciuem obsidione tenere

Dum Rex ingenti tardus molimine uoluat,
Arma, uiros, currus, tadas, tormenta, globosq;.

Ad regem uero ueluti cum decidit imber
Murmure cum uasto se uoluit montibus unda
Crebraruens, magnoq; facit rapidissima fluxu
Flumina; sic uariis tendens exercitus oris
Agmina densa struit, strepitus reddentia magnos.

Conueniunt celeres Sapihi sapientia nomen
Dat quibus, at belli exornat uictoria facta
Oscikiusq; ferox armis, ac robore dextra
Inuictus, prisca stirpis generosa propago,
Taluosusq; uir armi potens, caesoq; Suedo
Clarus, & audacter pugnandi Slusca peritus,
Fortiter & Litauos doctus defendere fines,
Tum Polubensca uolat cum cano patre iuuentus,
Et Pronscus nitida tectus lanugine malas,
Qui uariis orbis quondam uersatus in oris,
Artibus ingenuis (pulchrum) se instruxit, & armis,
Schemoti q; ruunt, Solomirici q; sequuntur,

Illi

Illi praestantes pharetris, rapidisq; sagittis,
At longis multum celebres hastilibus isti
Est quibus unus amor pulchra succedere pugna
Et conferre manum, & patriam, regemq; tueri.

Auxilio multi proceres uenere Polonum

Quos pietas & Regis amor stimulauit in hostem,
Imprimis decus Aonidum Zamoscius heros,
Quo Patauum uiguit quondam rectore Lycaum
Sublimes & adhuc muri testantur honoris
Signa sui, gaudet quem doctum patria natum
Nacta sibi, & nati solatia sentit amantis,
Agmen Hyperboreos peditum producit in hostes
Itq; latus regi socius tangendo sinistrum.

Tum quoq; Mielecius, belli cui summa potestas
Credita, & à primo ductor ductore secundus
Sapius expertus campis confundere apertis
Rhipheas Scythicasq; acies, patriamq; tueri,
Fert equitū peditumq; globū, dehinc magna sequētis
Sauromatum prodit legio, sagulisq; nitentum.

Adsunt sexcenti pedites, quos Marchio misit
Ex Anspach Iagellonidum de sanguine cretus
Viribus insignes, gladiis atq; are cauato
Conspicuos, belloq; habiles rerumq; peritos.

Quid memorē iuuenes, quos bello maxima merces

Certandi cupidos, rerum accersit egenos?

*Talibus auxilijs Stephanus tendebat in hostem,
Et iam transierat sylvas excelsa ferarum
Teſta, & ad insignem Cereali munere Diſnam
Appulerat, labentis ubi duo littora portum
Fluminis efficiunt, & agros frigentibus undis
Aspergunt. ò nympharum pulcherrima regna
Sirenumq; domus, lata hic modulamina Regi
Tendenti Diua medijs Nereides undis
I bone cantabant, i felix gloria princeps
Sauromatum, decus Hunnorum, spes una cadentum
Maior auis, atavisq; potentior. Ecce redibis
Victricem portans regali tempore laurum.*

*Iamq; propinquabant, magno tormenta Polosco,
Magnanimiq; duces, iuuenumq; exercitus omnis
Ordine compositus, medio Rex ipse togatus
Ut mos fert patrius, Mauortia pectora gestans
Ibat equo, cinctus framea, iam iamq; futura
Instructus dextram claua domitrice Tyranni.*

*Tolluntur Regni sursum uexilla Poloni,
Et Lituum Magni clarissima signa Ducatus,
Timpana cōcrepitant, tuba, tibia, buccina clangūt,
Insultans sonipes quatientibus æquore toto
Versat humum pedibus, gressus glomerāsq; superbos
Æthera*

*Æthera replet ouans fremitu resonantia uasto,
Concipit ingentes animos in pectore miles,
Voluit & immensas animis ingentibus iras,
Ardens militia, Moschosq; ferire paratus.*

*Verum hostes soliti quondam popularier agros
Dum nullo fuerant tuti munimine fines
Urbe latent, durisq; abscondunt pectora muris
Non ausi sese uenienti opponere turmas.*

*Haud secus ac bene compacto seruata cubili
Cum sensere uagi redolentia pabula mures,
Protinus obscura relinquunt in sede penates,
Accurruntq; fame impulsis, locaq; omnia gressu
Pertentant celeri, num si qua rima recuruos
Præbeat accessus multum scrutantur, ubi spes
Perdita, quod superest, iter aggrediuntur acuto
Dente parare, fames animos uesana ministrat.
Tunc si forte uigil domini ad penetralia poni
Sentiat alurus uim, sese attollit & hosti
Obrepat tacito pede, dente struitq; minaci
Insidias, penetrans nigras lucentibus umbras
Luminibus super incantumq; uenire peroptat,
Ille fugit, sequitur fugientem hic, atq; latebris
Impiger assistit, mactat quemcunq; rapaci
Dente capit, centumq; necandis sufficit unus.*

Dicite

Dicite iam Musa diuino munere factus
Ut sit Rex victor, bellumq; ex ordine gestum
Pandite, & in cœlum uictricem tollite pubem.

Sextilis decima lucem superaddidit unam
Cum Rex admouit Lituanica manibus arma,
Et gentem, propiusq; celer tentoria fixit
Turribus atq; uidens densis pragrande Poloscum
Miratur molem, miratur fortia castra.

Vrbs fuit opportuna loco, & munimine firma,
Et numerosa uiris, & inexpugnabilis arce
Quam sinuans hinc inde Duina Polottaq; cinxit
Duraq; cum saxis muniuit pariete quercus,
Extra uallum ingens, intus munimina turres
Instructa grauibus bombardis, atq; uitum ui,
Ac uelut ingenio fuerat uallata sagaci,
Arteq; sublimes arces fortita magistra,
Sic etiam docta oppugnantis corrui arte,
Cingere nam triplici iubet obsidione latenter
Aggereq; elato & cæcis circumdare fossis.

Fronte manus Litauum fuerat, cuneusq; Polonũ,
Altera Pannonicos tenuit pars, altera promptos
Theutonicos bello, Anspachi quos miserat heres.

Protinus implentur prauastis athera bombis
Turri fragiq; uolat displosum ex are cauato

Gran-

Grande globi pondus, quassando mania *Et* urbem
 Tecta ruunt, ingens cadit alto à culmine moles,
 Imaq; supremis miscentur, celsa profundis,
 Indigena fugiunt, *Et* qua spes ultima castro
 Se condunt, grauiusq; uolunt defendere castrum.

Postera uix altos monstrabat lumine montes
 Orta dies, rapidos cum nostri manibus ignes
 Subiiciunt, iadasq; ferunt, sulphurq; ministrant,
 Ignis edax subito qua sunt oblata uoraci
 Nutrimenta rapit flamma, atq; incendia miscet
 Stridula, fumantes uoluuntur ad aethera nubes.

Dicitur interea Vilnam properare latenter
 Armis instructus dirus populisq; Tyrannus,
 Taluosi actuum Rex anxia pectora gestans
 Subiicit imperio florenti atate iuuentam
 Trās Vilnam genitam, et uenientem mittit in hostē,
 Ille citus currit, quā proxima semita rectum
 Monstrat iter, quis tunc esset rumor inanis
 Ne tamen incantis fallacia fata periculum
 Immittant, forti fines custode tuetur.

Audit ex alia Rex clarum parte Philonum
 Excidio Moschi progressum audacter in oras
 Milite cum proprio, septum leuibusq; maniplis
 Lituannum, *Et* penetrasse sinus, Seuerensiaq; arua
 Iam-

Iamq; propè antiqui sublimia castra Smolensci
Ignibus exussisse domos, hostemq; necasse
Aduersum, latatur ubi Rex talia gesta
Percepit, laudatq; uirum Mauorte superbum
Amplaq; uictori promittit pramia tanto.

Interea sauit toto cita flamma Polosco
Nec mora consumit turres, consumit Et urbem,
Dijsq; sacras ades, pulchros fabrumq; labores,
Fit subito locus aptus agris, locus aptus aratri,
Vrbs ubi erat quondam sublimibus alta columnis.

Tunc magnum propius ducuntur pōdera castris.
Pondera fata globis Et nigro puluere fata
Succedunt iuuenes latitantes aggere facto
Insidiasq; struunt hosti, uolitantia longè
Spicula mittentes arcu, Et lethale cauato
Ferro explodentes plumbum in tutantia muros
Corpora, detruduntq; altis hostilia muris
Agmina, precipites miseri uoluuntur agrestes
Illicò succedunt alii, castrumq; tuentur
Fortiter, obiiciuntq; neci sua pectora uisa
Tormenta ingeminant ictus, tremunt alta Polosci
Machina, de summoq; cadunt fastigia castris.

Non hosti quoq; defuerant tormenta corusco
Ære laborata, ignitas mittentia glandes

Queis

Queis pars nostrorum sedat, reprimiq; furorem
Pars lapsas reficit turres, renouatq; ruinas,
Et quodcūq; quatit nostrum, manus hostica firmat.
Formicis ueluti congestum si quis aceruum
Dissepit, incipiunt sparsos reparare labores
Non segnesq; loco proprio sua tecta reponunt.
Rex ubi conspexit Moschorum audacia corda,
Robustosq; uiros, tutandiq; arte peritos,
Infractas & adhuc bello praefortibus arces
Exstructas muris, et adhuc impunè quietas,
Extemplò maius concepit pectore bellum
Ductoresq; uocat primos, queis talia fatur.

Iam rapidis totam flammis deleuimus urbem
Hostis adhuc castro latitat, firmisq; tuetur
Praesidiis castrum, nec adhuc parere fatetur,
Nosne igitur captis uolumus desistere uictos?
Ferre iubete faces, facibusq; reposcere fadus
Cogite fadi fragos, aut igni exurite cunctos.

Dixerat, ast similes cursu certantibus illi
Instant assidui, ductisq; in pectora magnos
Adiiciunt animos, saeuus uolat illicò miles
Ad muros, flumios tranans, humerisq; uehendo
In latis tadas, scaldasq;, facesq;, picemq;,
Instar remorum flumios manus improba sulcat

Et quod nauigii munus fert pondera dorsum,
Pendent parietibus scala, densusq; uirorum
Contendit numerus sursum, sed barbara pubes
Detrudit scalas muris, densamq; uirum uim,
Accurrunt alii portis, duraq; bipenni
Limina perrumpunt, alii dant manibus igne,
Incensas piceas, flammasc; in culmina iactant.

Hostis tum contra nunchos, nunc comprimit illos
Telaq; mittendo muris defigit in hoste
Mortiferosq; globos, rutiloq; ex igne rubentes
Fundit aquas, nitidoq; recoctas uase polentas
(Tormenti genus) in subeuntem coniecit hostem
Miscentur flammis unda, creberq; uiro uir
Parietibus ferrum, strepitus clamorq; cadentum
Tollitur & claro piceus fit in aethere fumus
Et cacam reddunt uolitantia nubila noctem.

At uix erumpens madidis suppressus ab undis
Ignis, adit celsi fastigia summa Polosci.

Per medios tunc forte ignes conspexerat hostis
Occultus nitidum iuuenem florentibus annis
Horrida Gradiui stimulaturn Martis ad arma
Ac prope sublimes muros audacter euntem
Victor erat plebis, Christumq; in corde ferebat
Dux Radiuillorum praclaræ gloria gentis

Sauus

Sauus in hunc subito detorquens lumina larro,
Applicat horrifonum ad sauisſima lumina ferrum.
Principis inq; caput fulgentis dirigit, atq;
Scintilla explodit mixtum cum puluere plumbum
Ecce uolat liuens rutilus per inania plumbum
Raptatum flammis, uulnus iuueniq; daturum
Mortiferum, sed caelo aliquis delapsus ab alto
Cui Radiuillorum soboles deuota, benignum
Est experta sibi, auertens instantia nondum
Funera maturo iuueni, Heus Radiuilla propago
Dixit, at is Diui dum se conuertit ad ora
Impete terribili, crepituq; uolatile plumbum
Transibat leni tangendo uulnere frontem
Concidit hic tanti pressus formidine tactus
Tunc ille hem dixit iuuenis temeraria princeps
Desine moliri, nec tantis te ipse periclis
Obiectare aude, uenient uoluentibus annis
Tempora, queis maiora tibi tentanda supersunt
Prælia, nunc te pro rebus seruare secundis
Seruator uoluit quem fers in pectore Christus
Sit ait, at Diui monitis iam cautior ille
Purpureo niueum perfusus sanguine uultum
Latus & exsultans casu sua castra petiuit
At rapidis miles tranatis arduus undis,

In gentem exosam furiis maioribus ardet,
Per mediasq; ruit (uisu mirabile) flammis
Mixtas cum flammis animas missurus ad orcum.
Iam surgit medio strages asperrima castro,
Nec iam misilibus decernunt amplius armis,
Cominus at dextris duros fatalibus enses
Arripiunt, diroq; inter se mutua ferro
Vulnera congeminant, hinc inde fit horrida pugna,
Hinc atq; inde neces, gemitus confusus in auras
Effertur morientum, iam ferit athera luctus.

Talia dum peditum praclare ex parte geruntur
Scandit equis alia miles, uolucresq; fauillas
Coniicit in turre, sauusq; incendia miscet.
Instant a tergo Ductores maxima primi
Martis ad arma citam uerbis stimulantq; iuuentã,
Mielectiusq; potens, pugnaq; ardens Radiuillus
Pannonicaq; ferox armis de stirpe Bekeffus.

Per medias acies cunctis sublimior it Rex
Consilio insignis, bello clarissimus, in quo
Spes mansit patria, mansuraq; uindice solo.
Prouidus ille animo res gestas atq; gerendas
Conspicit, intentisq; oculis quacunq; geruntur
Aduertit, crebraq; iubet properare cohorti
Qua uidet urgeri, uel qua uidet esse patentes

Ac.

Accessus, magnosq; animos pugnantibus addit.

Ex templo flammis erumpens fama uagatur
Quod ciues inter discordes lite suborta
Pars referare uolunt castrum & se subdere Regi,
Pars auide lapsos pergunt defendere muros
Vel tandem portis cupiunt erumpere apertis,
In certamq; necem ruere, à Litauis & inultos
Velle perire negant, hoc nuncia fama reportat.

Rex equiti subito ad pugnam iubet esse parato
Nomine quemq; suo compellans, atq; benignis
Nunc istos precibus, nunc blandè hortatibus illos
Exacuens, cunctis dehinc talia uoce profatur.

Nunc opus est animis, opus est nunc uiribus, o gēs
Sauromatum, Litauumq; illas nunc sumite uires
Atq; animos, quibus in superandis hostibus usi
Maiores uestri fama post funera noti,
Et uos Rhipheos aliis ductoribus olim
Atq; Boristhenidas ferro superastis acuto,
Pro patria certamen adest, pro Regis amore,
Proq; dolo raptis iniuste manibus, illi
Audita uirtute patrum, iustoq; dolore
Permoti, tollunt animos, aptantq; lacertos.

Nox erat, & tristis tempestas maxima noctis
Vexabat nullam carpentia membra quietem,

Den-

Densaq; perpetuo stillabat penula nimbo,
Attamen insomnes atrox iniuria cæli
Non mouit iuuenes, animosq; in pectore longo
Infractos bello gesserunt, mœniâq; hostem
Forte relicturum cupidi pugna expectarunt.

Rex bonus imprimis per noctem plurima secum
Sollicito uoluens animo, nulloq; sopore
Membra leuans, dudum obsessos ardentem auebat
Imperio regere, & uicto dominari hosti.

Non secus atq; leo Libycis predator in oris
Imbelles capreas immani exoptat hiatu
Aut ubi præ nimio cursu uenator anhelus
Per nemus it pluuias tolerans, uacuisq; laborum
Ardua inaccesi scandit fastigia montis,
Iamq; inhians præda, cæca latitansq; cauerna
Ardet ueloces telis configere ceruos:
Sic Rex & cum Rege uigil Moschumq; paratus
Et superare manu, & superatum mittere ad orcum
Miles erat cupidus, duri patiensq; laboris.

Iamq; rubescebat radiis arata iuuentus
Ac fuluum campis reddebant arma colorem
Cum Titan latam ducebat clarior ortus
Sauromatis lucem, septembres ante calendas
Tertia qua fuerat, qua signa notantia muris.

Appa-

Apparuere uiros superatos, atq; Polosci
Mania Victori sese submittere Regi
Mens est subiectis aliquam sperare salutem,
Nullam expugnatis, castrorumq; effusa iuuentus
Nobilibus prognata uiris demissa ferebat
Colla Duci, uictasq; manus, ueniamq; rogabat,
Parceret inuisa genti, iussuq; Tyranni
Atq; minis crudelibus, haud optata cienti
Bella, daret uitam, castrum dedentibus ultrò.

Tunc mitis Rex S fauas non pronus ad iras
Dans ueniam meritis hac insuper addidit ore.

Mortē. equidē mortē Moschi meruistis acerbam
Si mihi uobiscum res decernenda se uero
Iure foret, uerum quia mitia pectora regem
Ferre decet, cordi non est mihi dira tyrannis
Non seruile iugum, regnare gerentibus opto
Libera colla uiris, subiectis parcere nostrum est
At tumidos fastu S bello superare rebelles
Oratis uitam? uitam concedimus ultrò
Seu uos ad patrias ades, Rhipheaq; castra
Ire inuat, rigido intactos à milite mittam,
Seu placet in nostris ciues considerare regnis
Arua, laresq; dabo, multis opibusq; inuatos
Cum Litano pariter iunctos ditione tenebo.

Sic

Sic ait, et ducibus mandat ne sauis in armis
Officiat miles redeuntibus ad sua Moschis
Tecta, citi uadunt illi & semiuستا reuisunt
Castra, feruntq; graui confectis gaudia luctu
Cimbus haud sperata suis, ualidiq; Polosci
Prasidibus, regemq; prium, regisq; benignum
Commemorant animum, tolluntq; sub aethera laude.

Adueniunt portis ductores, pollicitamq;
Rite fidem praestant miseris, tanguntq; sacra
Signa crucis, tutosq; sinunt exire patenti
Arce, ruit subito data qua uia uulgus agreste
Inualida matres, teneraq; etate puella,
Decrepitiq; senes, pueriq; nitentibus annis,
Funduntur solitis pecudes armenta q; campis
Barbaricaq; rei rudis exilisq; supellex
Fit strepitus clamorq; uirum gemitusq; parentum
Vagitusq; sinu gestati in fantis acerbus
Nonne malum hoc nobis clamabant uoce puella
Grandaeui cecinere senes, matresq; uerenda
Dum nos tadiferum celebraturas Hymenaeum,
Longè à natali dicebant urbe soloq;
Ter senosq; iterum post annos saua Polosco
Ventura excidia, & Litauorum mania & arcem
Cesuram imperio, iam dulcia castra ualete

Indige

Indigenisq̄, nouis ueneranda ualetè penates
Numina, fameia querula sic uoce sonabant.

Magnus at ex alia ad Regē cum prasule porta
Ordo sacerdotum in morem pietatis Achua
Instructus sacris prodibat, Et agmen inermē
Nobilium, clariq̄, Duces ad castra tuenda
Missi ab Hyperboreo latebras quarente Tyranno.
Obq̄, uiam Regi progressi ritè trophaum
Victorem à uictis retulisse fatentur, Et hostes
Quod stringat sauis captiuos compede nullo,
Aut uinclis oneret miseros, aut carcere franget,
Mirantur proniq̄, pium mitemq̄, salutant

O lux Augusti quater augustissima mensis
Ultima, candidulo Litauis signanda lapillo
Regis ad imperium qua iterum Polocense reduxisti
Ad titulosq̄, solum, Et Roxis assuetæ dedisti
Iura suo retinere loco, charosq̄, penates,
Annus haud frustra debetur in urbe triumphus
Et solennis honos tibi, Et annua pompa quotannis,
Te lucente canant pueri innuptaq̄, puella,
Signaq̄, latitia tollant ad sidera uoces,
Turribus ara sonent sacris, per templa iuuant
Debita cantentur Christo modulamina Regi,
Candida turba cremen festis altaribus igne

E Thura

Thura sacro, & sacras diuum spargantur ad aras
Purpurea uiola, & multo fragrantia odore
Lilia, pestanaq; rosa, aterniq; hyacinthi,
Quicquid & excultis florum donatur ab hortis.

Sarmata nunc animos sumas generose superbos
Haud furto melior, melior uictoricibus armis
Clarus oia ex Moscho uictor, quem iustus in hoste
Sponte tulit dolor, atq; ultorem uiuida bello
Dextra mali fecit, sed non sine numine magni
Auxiliante Dei, cui aternas munere grates
Soluens pro tanto, te te seruato futuris
Fise Deo pugnis, tantum tibi feruidus adsit
Corde calor, dum tempus adest hostilia fundes
Agmina, et exuiis spoliisq; redibis onustus
Extendensq; ultra hoc fines Duce uictor ademptos.

Interea uolucris perniciosior alite facti
Fama noui uolitans Rhipheæ allabitur ora
Factaq; crudeli perfert deslenda Tyranno
Manibus exustis castrum cinxisse Polosci
Obsidione graui Regem, populoq; feroci,
Nec potuisse parem uim Moschi uiribus esse
Sauromatum edocet, atq; neces ac funera mille
Edita commemorat, tandem cessisse potenti
Castrum Victori, castellaq; proxima Regi,

Spon-

Sponteq; subiectos Litauum elegisse Penates
Victrices aquilas, ac regia sceptras sequutos:

Corripitur subito furiis lethale Tyrannus
Pectore uulnus habens, ueluti cum Sirius ardet
Vertitur in rabiem canis igniuomisq; malignus
Luminibus flammam, atq; euomit ore uenenum,
Occursans trepidis per agros, per prata, per urbes
Indigenis; tali fauissimus ille furore
Amens raptatus fuerat, uoluitq; feroci
Ore minas, iras oculis, manibusq; cruentis
Horrificas cades, diris agitatus ob urbem
Vastatam, captasq; arces, finesq; Polosci
At magis exardens ob perfida corda suorum
Atq; leues animos, atq; hosti subdita colla.

I nunc Es uerbis uictorem illude superbis
Victæ Tyranne ferox, uanumq; tumentia sauis
Pectora adhuc fastus proprios per inania iacta,
Cui sit honos uideas, prior Es cui rite tenendus
Sit locus, Es discas magnum non temnere Regem.

At Rex iam dudum Polocensa palatia uictor
Ingressus, regno Moschi spoliisq; potitus
Gaudet ouans fausto successu et Marte secundo
Munera fertq; Deo uictori, Es soluit honores
Prostratusq; aris supplex sacra numina adorat.

Hac ubi gesta Dea primùm sensere sorores
Aoniam sumpsere lyram, unanimaq; canendo
Victori tali meditata carmine laudes.

Rex lux Sauromatum saluae, laus, gloria saluae
Qui proprium temni à Moscho non passus honorẽ,
Surreptaq; memor ditionis, milite lecto
Strenuus ad pugnam progressus, teipse periclis
Obiectasti audax, Et iam auxiliante Polorum,
Rege, uiris casis, ereptis urbibus, hoste
Compresso, spoliis ablatiis, milite saluo,
Ipse redis panis inuiso ex sanguine sumptis
Atq; triumphator Litaui lataris in oris.

Quis te Vitoldum quis te nobis Iagellum
Afflictis bone Rex calo demisit ab alto?
Ferreæ quo cessant, quo surgunt aurea regno
Secla, cadit tumidus quo deuincente Tyrannus
Iam tua uictrici præcingas tempora lauro
Iam diadema sacrum foliis uiuacis oliua
Rex orna clarus, subiectos iamq; gubernas
Longæuis populos, rede asq; in calica serus
Regna triumphator, Christum uisurus in auum.

EPIGRAMMATA

DE STEPHANO REGE POLONORVM
INVICTISSIMO, NASCENTE.

BAttorem simul ac genitrix emisit in auras,
Dixerat esse suum Mars, & Apollo suum,
Ille uirum bello; hic optat clarescere pace,
Ille manu; hic magni uiribus ingenii,
Discordesq; Iouis qua sit sententia quarunt
Dixit Apollo tuum, Mars pater esse tuum,
Dixit & esse suum, & Stephanū dedit ante uocari,
Quam meritas ornet sacra corona comas,
A Ioue quod Stephanus sit Rex, ab Apolline qđ sit
Et bonus, & sapiens, uincere Martis habet.

DE EODEM UENANTE

In syluis Stephanum uenantem uiderat una
Nympharum, ac uiso territa mente cadit
Cui Stephanus blande: nostros ne horre-
scito uultus
Non uinco nymphas o Dea uinco feras,

De

DE EODEM VINCENTE

Clarus hyperboreo rediens Rex victor ab hoste,
Vincere sylvestres iuerat inde feras
Cumq; vrsum pernix sequitur per devia sauum,
Edidit en tales bestia uoce preces:
Rex, vicisse sat est fontes, iam parce benigne
Immeritis, num aliud publica iura docent?

DE EODEM TRIUMPHANTE

Bina nec Alcides duplici cum praelia gessit
Hoste simul Stephanus praelia bina gerit,
Polloteum oppugnat, prohibetur & intus & extra
Extra sauit hyems, intus & hostis agit
Fert tamẽ è duplici victor duplicem hoste triumphũ
Dantq; Duci geminum bina trophaa decus.

IN MOSCHORUM PRINCIPEM

Est genus egregium nec honoris stemmata Mosche
Infima sunt splendor non tibi barbaries
Iustitia bona sunt sancta nec pessima legum
Crimina sed pietas nec mala religio
Displicuit tibi fraus turpis nec perfida gestas
Pectora, nam dico quod bene perspicuum

Im-

*Imperium stet Mosche tuum duransq; per avum
Nestoris haud annos nent cito fatidica*

SENTENTIA AVTORIS DE HOC
ULTIMO EPIGRAMMATE

*Ordine composito falsum mea carmina dicunt
Non falsum dicunt ordine retrogrado.*

CLAVDII ANCANHERI.

*Quid tam grande sonas Basili iuuenilibus annis,
Cogis & Aonias ire per arma Deas?
Na tibi plena Deo praecordia magna datur
In lucem subitis incaluere focis:
Aut qua aliis Phœbus, nec concessere sorores,
Principe sub tanto Parrasis Arctos habet.*

EVRIALI PIGOLAE CASTRI-
LEONENSIS

*Quod Litauos Italis memeras nouus auctor in oris
Iure duo debent pramia magna tibi,
Italus historia gaudens, & carmine pulchro;
Æternus Litauus nomine uictor ouans.*

Man-

MANFIDI BALDACII PYPIENSIS

Mirabar medicis quod uigil artibus
Incumbens Heliconæ Aonium colas,
Parnasiq; sacro uertice floridi
Delecteris; eram sed bene non memor,
Latous iuuenis quod medicaminum
Inuentor fuerit, carminis & sacri,
Hinc cum dedideris pectora Apollini,
Tunc nosti medica dogma reconditum
Artis; tum celebras carmine nobili
Regem Marti potentem, & patriam inclytam.

F I N I S

Errata sic corrige

In Epigrammate tertio in ordine pro fontes leg. fontes
In penultimo pro æternus legas æterno,

EPITHALAMION

EPISCOPI, CVM SVA
SPONSA ECCLESIA.

SIVE,

De Consecratione Epi-
scopi Sermo :

*Apud Serenissimum STEPHANVM POLO-
NORVM Regem, In Consecratione Reuerendis.
Domini JOANNIS ANDREÆ Caligarij,
Brittonoriensis Episcopi, Sanctæ Sedis
Apostolicæ Nuncij:*

PER STANISLAVM SOCOLOVIVM, SA-
cre Theologiæ Doctorem, in Comitij War-
souiensibus habitus.

*In quo ritus, uetustas, mysteria, & usus consecrationis Episco-
pi, ex sententijs & auctoritate Sanctorum Patrum ex-
plicantur: functio item & dignitas Epi-
scopalis tota.*

CRACOVIAE

In Officina Lazari, Anno Domini

M. D. LXXX.

HOSE II.

Sponsabo te mihi in sempiternum : & spon-
sabo te mihi in iusticia, & iudicio, & in mi-
sericordia, & in miserationibus : & sponsa-
bo te mihi in fide, & scies quia
ego Dominus.

REVERENDISSI-
MO DOMINO, D. JOAN-
NI ANDREÆ CALIGARIO,
Episcopo BRITtonoriensi, ad Serenissimum
ST Ephanum Polonorum Regem, Jc.
Nuncio Apostolico,

STANISLAUS SOCOLOVIUS
Pacem & Gaudium.

*PRO*ficiscenti mihi Warso-
uia, ac in hoc ocium, quod
mibi benignissimus Deus per
munificum Regem, benignè
ac liberaliter comparavit, post tot belli,
Aulae, longissimarum peregrinationum ia-
stationes, me referenti, tuamq̃ dexteram
exosculari volenti; multa tu mecum de
multis, ut soles, humanissimè locutus es:
Ultimum illud, quæ tua est summa pietas,
ac decoris domus domini incredibilis ze-

A ij   lus, me

EPISTOLA

lus, me monuisti, ne hoc meum qualecun-
que talētum, more serui nequam, sub ter-
ra absconderem, sed potius illo, quale-
cunque esset, rem domino, ac patrifamili-
as meo quærerē. Recepi me omnia, quan-
tum possem, facturum, quæ tum sanctissi-
mè monebas: ac dum alij aurum, argen-
tum, pretiosum lapidem, æs, hyacinthum,
purpuram, coccumq; bis tinctum, & bis-
sum, cedros item, & id genus aliud preci-
osæ materiæ, ad decus et ornamentum ta-
bernaculi Domini, vestimentiq; Sacerdo-
talis, promptè & munificè conferunt; di-
xi me quoque, vel pilos caprarum, atque
pelles apportaturum. Cuius meq; obedien-
tiæ, ac datæ fidei principiū dare volui ab il-
lo ipso sermone, quem in augustissima illa
primæ inaugurationis tuæ Panegyri, præ-
sente Rege, Senatu, ac vniuersis Comitijs,
de ritu, mysterijs, vetustate, vsu Conse-
crationis Episcopi, tota denique dignitate,
auctoritate, ac functione Pontificali ha-
bui.

DEDICATORIA.

bui. quem tum quidem, pro ratione temporis, breuiter & quasi in compendio explicauit: nunc autē multis sententijs quasi floribus quibusdam, antiquissimorum et Sanctissimorum Patrum aspersum, ac veluti conditum, ad eius primum parentem et auctorem (nam ego nutricis tantum et alumni partes sustineo) signum & testimonium cum meæ incredibilis erga te obseruantiae, tum rectè & honestè dispensati ocij mitto. Tu si dignū iudicabis, alijs legendum trades: qui si non re & maturitate, nouitate certè argumenti se commendare poterit. Et contulerunt quidem alij ad hoc opusculum exornandum verba, alij sententias, alij argumenta: tu vita illa tua præstanti ac verè Pontificia, exemplum et formam eius ipsius Pontificis, quæ Sancti Patres suis pulcherrimis depingunt coloribus, nobis representā. Cuius quidē rei non initia et inchoationes quasdam obscuras, sed perfectā, & consum-

EPISTOLA

mata quædam specimina nobis edidisti.
 Quis enim te, aut vitæ honestate & san-
 ctitate innocentior; aut deuotione, ac cul-
 tu diuino ardentior? quis in omnibus pe-
 riculis ac discriminibus, pro Religione
 Christiana subeundis audetior? quis in la-
 boribus sustinendis, in ista tua affecta va-
 letudine firmior? quis in deprehendendis
 technis, & insidijs inimicorum Dei saga-
 cior ac circumspectior? quis in omni re-
 tinenda veteri disciplina vigilantior?
 quis in commonendis Principibus prudẽ-
 tior, simul ac liberior? quis in exornan-
 dis, ac commendandis bonis, & Ecclesia
 Dei dignis viris, magis prolixus, magis
 munificus? quis in admittendis & audi-
 endis omnibus magis humanus & affabi-
 lis? at qui hoc est nostrarum, vel tuarũ
 potiùs Nuptiarum argumentum, hæc sen-
 tentia: quo quidem nomine te omnes ama-
 mus, omnes suspicimus, omnes tanquam
 hominem quendam, diuinum cœlitis, in-
hanc

DEDICATORIA.

hanc Prouinciam demissum admiramur.
 Certet igitur exemplum cum regula, facta
 cum dictis, Episcopus cum forma & spe-
 cie Episcopi. quod cum abundè sine om-
 ni monitore tua sponte facias, quid aliud
 restat; nisi ut quàm diutissimè felix et in-
 columis, honori diuino, Ecclesiæ utilita-
 ti, nostrum omnium instructioni viuas?
 SOCOLOVII autem tui, cum apud te ip-
 sum, tum apud utrunque, Regem, cœle-
 stem inquam, & hunc nostrum in terra
 sanctè et piè versantem STEPHANVM,
 aliosq; viros bonos, nunquam obliuiscaris.
 Utinam nobis diutiùs nostro ocio perfrui
 liceat. Vale Antistes optime & vigilan-
 tissime. Cracouiæ decimasexta Aprilis,
 Anno Domini 1580.

BEOLICATORIA

hanc Provinciam decessimus ad hanc
Ceterum in exemplum eius facta
cum dicitur Episcopus eius factus
et Episcopus quod eius factus
in monasterio factus facies, cum aliud
refert, nisi ut quod dicitur factus in
columna, hoc in dicitur, factus in
in non in omnia factus in
DOCTORI in dicitur, cum quod
factus in eius dicitur, Regem, factus
factus in dicitur, et hanc non in terra
factus in dicitur, factus in
factus in dicitur, factus in
factus in dicitur, factus in
factus in dicitur, factus in
factus in dicitur, factus in

Fol. 1.
STANISLAI SO-

COLOVII DE CONSECRATIONE
EPISCOPI

Sermo.

NAVGVRA
tioni atque consecratio-
ni Diuini Hierarchæ
intersumus, magniq; ar-
cani Sacramenta oculis
nostris subijci cernimus.
Video autem vos loqui,
quamuis taceatis, illudq;

à me expectare, dum, quid tandem sibi velint hæc
mysteria, quid hæ ipse tam prolixæ & multipli-
ces Ceremoniæ, vobis explico. qua in re non ita
quidem libenter & cupide, quam necessario vo-
bis morem gerendum esse duxi. Non libenter
quidem: quod id à maioribus nostris Sanctissimis
viris in eo mysteriorum genere palam & publicè
factitatum non sit. Quod prohibitū etiam à mul-
tis, ne fiat: quòd hæc diuina Sacramenta arca-

B

no si-

no silentio sanctiùs & augustiùs coluntur; quòd denique res tanti momenti breuiter explicari non possit, volumineq; potius integro, quam vno breui Sermone, opus habeat. Necessariò tamen, ne silentium locum calumniæ det; ne quod lucè fugit, tenebræ esse existimetur; ne ea quæ sacra sunt, dum non intelliguntur, prophana esse putentur: præsertim in ea eorum hominum multitudine; qui ea omnia, quæ ignorant, blasphemant; quæ autem naturaliter, vt bruta animalia, norunt, in his corrumpuntur. Nuptiæ igitur istæ sunt Sponsi & Sponsæ, Episcopi & Ecclesiæ, humanisq; diuina sanctè & piè à sacris Antistitibus demonstrantur; his quæ sub sensum cadunt, illa quæ ab omni sensu, & oculorum intuitu sunt remota, materialibus ea quæ materia carent; externis illa quæ intus geruntur. Corporeis enim imaginibus, ait sacer Dionysius, quàm diu corporeis compagibus inclusi sumus, nec omnino possumus mentem à consuetudine corporis auocare, fumus identidem ad memoriam cœlestium rerum reuocandi. Neq; verò vulgares quædam aut prophane hæ sunt nuptiæ, sed illæ, ex quibus omnis Hierarchici ordinis ratio,
per

Dionys. Are-
opag: de Ec-
cles: Hierar.
Cap: I.

per quam vera Iesu Christi singulari ac suo quodam modo dignoscitur Sponsa, pendet: unde omnis regiminis & gubernationis Ecclesiasticæ oritur propago, per quam illa ipsa continua et perpetua Spiritualis et Apostolicæ generationis deducitur successio, amplissimum & singulare Catholicæ veritatis argumentum, illiusq; seminis de quo *Isaias* dixit: Spiritus meus qui in te est, *Isaie* 59. & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, à modo vsque in sempiternum. Ex quibus item nuptiis omnia Sacramenta vim & initia sua sumunt, & sine quibus nihil sanctum, nihil ritè Deo dicatū esse potest. Hæc enim consecratio, omnium consecrationū fons est & initium; hoc ministerium, omnium ministeriorum principium et fundamentum. Diuinus enim Pontificum ordo, ut ait *S. Dionysius*, primus est eorum ordinū, qui Dei participes sunt; & idem vltimus. Primus quidem, quod ex illo promanant reliqui omnes, & sua accipiunt omnia: Vltimus autem, quod in eo desinit & perficitur omnis Ecclesiasticæ & Hierarchicæ rei ornatus. Ut enim vniversa Hierarchia in IESUM Christum

*Dionysius de
Cœlesti Hierar.
Cap. 5.*

B ij dest-

definit, cuius ille caput est, sic vna quæque in suum Pontificem. Pontificalis enim ordinis virtus per omnes transit, ac funditur rerū Sacrarum partes; & cum omnibus ordinibus sacris, propriæ Hierarchiæ mysteria operatur. Nam et si Sacerdotes & Presbyteri aliqua per se faciunt, non tamen sine his quæ Episcopi propria opera & consecratione fiunt.

Quarum nuptiarum, quæ vis, quæ natura sit, quò meliùs explicari possit, singulas earum partes eo ordine, & modo, explicandas duxi. Inter quos scilicet contrahantur: quem Sponsorem habeant: quos auspices & exoratores: quæ earum circumstantiæ: quis modus, & ratio. Magnum & sublime, ut videtis, argumentum, sed & iucundum ac pernecessarium simul; magno igitur studio vestro, magna deuotione, opus habet: sed & ardentibus precibus, ut hic Spiritus Dei, qui eorum arcanorum inuentor & perfector fuit, idem ipse interpres & enarrator esse velit.

Qui igitur sunt illi, inter quos hæ tantæ contrahuntur nuptiæ? quod tam præclarum et magnificum sibi mutuo spondentium par? Sponsus est

est Episcopus, Sponsa Ecclesia. Et quidem de Ecclesia plurima alio loco, & tempore dicta sunt. De Episcopo, eiusq; munere, cuius est summa et prima in Ecclesia Dei dignitas et auctoritas, non committam ut ipse aliquid ex meo sensu apud vos proferam, sed quid ipse Christus Dominus, quid Paulus, quid vetustissimi et Apostolici viri sentiant; quem virum, cuiusq; honoris & dignitatis eum esse putent, paucis perstringam. Episcopum igitur, summus ipse Pontifex Christus Dominus, eum esse dicit; qui sit ille bonus pastor ouium; qui intret per ostium, quod ostium Christus est, & non aliunde. Cui ostiarius Spiritus sanctus aperiat: qui cognoscat oves suas, & cognoscant eum oves eius: nominatim vocet eas, & vocem eius audiant: dux earum sit, vadat ante eas, & oves eum sequantur, quia vocem eius ex frequenti doctrina, et verbi prædicatione cognoscunt: qui non modo mercedem fluxam & caducam non respiciat, non modo laboribus non defatigetur, non modo opibus & facultatibus suis non parcat, honoremq; suum non querat, lupis non cedat, aut oves non deserat; nõ modo infamiam, paupertatem, exilium, carcere

Ioan: 10.

- non metuat; sed vitam etiam ipsam, atq; animã
 (si ita opus sit) libenter & promptè pro ouibus suis
 ponat atque profundat: qui sit sal illud terræ,
 condiendo, & ab omni labe conseruando, omni
 Math: 5. Christiano populo comparatum: qui sit lux mundi:
 Ioan: 8. lucerna super candelabrum posita, quæ omnia
 Matth: 5. immunda purget, sterilia fœcundet, errantia il-
 lustret, mœsta exhilaret, latentia prodat, ac in
 lucem proferat: qui sit illa ciuitas inexpugnabi-
 lis in monte posita, unde quaq; illustris, & quæ
 Matth: 6. obscurari nullo modo possit: oculus vniuersi; quo
 sano & simplici, totum corpus sit lucidum; quo
 deprauato & lippiente, totum futurum sit tene-
 brosum: qui clauis regni cœlestis habeat; vt cui
 Math: 16. aperiatur, apertum sit; cui claudatur, perpetuò sit ob-
 seratum: qui potestate ligandi et soluendi sit præ-
 ditus; vt quodcunq; ligauerit super terram, sit li-
 gatum in cœlis; & quodcunq; soluerit in terris,
 Ioan: 20. sit solutum & in cœlis: quorum detinuerit pecca-
 ta, detenta sint; quorum dimiserit, dimissa sint:
 Lucæ 10. quem qui audit, Christum audit; quem qui sper-
 nit, Christum, & qui misit eum, Deum patrem
 Matth: 24. spernit, & conculcat: quem qui accipit, Christum
 accipit, & cum eo patrem eius: Qui fidelis sit ser-

uus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illi cibum tempore opportuno: qui sit operarius messis eius, vt fructu ad- Luca 10.
ferat, & fructus eius maneat: qui de mundo non Ioan: 15.
sit, sicut & Christus de mundo non est: & cla- Ioan: 17.
ritatem habeat, quam dedit ei princeps Pontifi-
cum Christus IESus: quem eundem testem, Et eri-
ritis mihi testes, in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, vsque ad vltimum terre. Actuum 1.
amicum, iam non dicam vos seruos, quia seruus Ioan: 15.
nescit quid faciat dominus eius, sed amicos, fratrem denique suum, Nunciate fratribus Matth: 28.
meis, vt eant in Galilæam. appellare solet.

Hunc eundem Paulus hominem dicit esse, ex Hebr: 5.
hominibus assumptum, pro hominibus constitutum
in his quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sa-
crificia pro peccatis: qui condolere possit his, qui
ignorant & errant; vt qui & ipse circumdatus est
infirmirate, & propterea debet exorare atq; of-
ferre, quemadmodum pro populo, ita etiam pro
semetipso pro peccatis. Qui non sumat sibi eum 1. Par: 23.
honorem, sed vocetur tanquam Aaron. Nam
& Christus non semetipsum clarificauit vt Pon-
tifex fieret, sed qui locutus est ad eum, Filius meus Psal: 2.
es tu,

- Psal: 109.* *es tu, ego hodie genui te. Et alio loco: Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Qui sit minister & adiutor Dei, ac dispensator ministeriorum eius: sapientibus & insipientibus debitor: vt fructum de profectu ouium consequatur: cui datum est ministerium reconciliationis, & posuit Deus verbum reconciliationis in ore eius: qui legatione fungatur pro Christo, tanquã Deo exhortante per os eius: qui Christi bonus odor sit Deo, in his qui salui fiunt, & in ijs qui pereunt: quem vult esse virum sine crimine, sobrium, ornatum, prudentẽ, hospitem, doctorem, castum, sanctum, continentem, amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem; vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere: qui exemplo sit fidelibus, in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Cui subesse oporteat, tanquam ipsi Domino.*
- 1. Cor: 3.*
- 1. Cor: 4.*
- Roma: 1.*
- 2. Cor: 5.*
- 2. Cor: 2.*
- 1. Tim: 3.*
Titum 1.
- 1. Tim: 4.*
- Hebr: 13.*

Const: Apost.
Lib: 2. Ca: 30. De cuius officio & dignitate, inter cæteros Patres & viros illos Apostolicos, CLEMENS Petri successor cum differeret, Omnis sacre scientie eum custodem esse dixit, mediatorem Dei & hominum, in eo quod ad eum facit minister.

nisterio; doctorem pietatis, secundum Deum
parentem nostrum, qui per aquam & Spiritū
regeneret nos in ius adoptionis filiorum Dei :
Principem & Ducem populi Dei, Regem atq;
Dinastam θεός ἐπί γαερ, hoc est, post Deum, ter-
restre Deū, cui à nobis primus debeat honos;
de eo enim, & illi similibus, scriptum esse do-
cet : Ego dixi, Dñi estis, & filij altissimi omnes psal: 18.

vos, Et illud : Dñs non maledices. Qui primū Exodi 20.
in omnibus locū teneat; diuini honoris, quan-
tum homini fas est, particeps; vniuersi cleri
caput; totius autem populi, in his quę sunt ad
Deum, princeps. *Pauli autem eorum arca-*
norum, quę homini non est fas proloqui, vnicus 2. Cor: 12.

& germanissimus interpres Dionysius Areopa- Dionys: de Cœ
gita, quem post Apostolos Theologorum prin- lesti Hierar:
cipem docti appellare solent, Episcopū dicit esse Cap: 1.

Virum diuinum, diuino numine afflatum, qui
omni sacra disciplina sit præditus, perficiens
ea quę perficiuntur, omnemq; Sacerdotalem
doctrinam complexus; tradens item sacra pro
cuiusq; eorum dignitate, qui scienter & inte-
grè præditi sunt Sacerdotum perfectione atq;
virtute; & in quo omnis, quę eum attingit

C

Hierar

Hierarchia, purè absoluitur & cognoscitur.

Cùm enim ex doctrina Apostolica tres functiones, operationes, atq; perfectiones, vniuersi Ecclesiastici ordinis statuatur, Incipientiũ ^{καθαροῦ καὶ διακριτοῦ}: quasi dicas, purgantem, ac discernentem, & separantem vim; quæ instituendis Catechumenis, ac illis qui primò inuitantur, comparata est. Deinde eorum, qui instituti sunt sacrũ ^{φωτισμοῦ}, hoc est, illuminantem virtutem; quæ illis, qui per Baptismum ad diuinum & cœlestem lumen adducuntur, inseruit. Ultimam autem, & cœteras in se complexam, omnium nobilissimã ac perfectissimam diuinam ^{τελειωτοῦ}: id est, eorũ qui illuminati sunt, ac ad supremam perfectionem tendunt, per sacra mysteria & cœlestem doctrinam, perfectionem atq; consumationem. Et primam quidem illam functionem ^{τῶν λειτουργῶν}: hoc est, ministrantium esse dicit: secundam ^{τῶν ἱερεῶν}, id est, Sacerdotum ac Presbyterorũ: tertiam, vtrasq; in se complexam, diuinorũ Hierarcharum atq; Pontificum. hocq; illud est, quòd in diuino Hierarcha, omnem, quæ eum attingit, Hierarchiam purè absolui & perfici docet. Sacra enim lex est diuinæ Hierarchie, per prima
 & sum-

*Et summa, ea quæ posteriora sunt, ad diuinissimū
 deduci lumen: quæ quidem lex diuina est in om-
 nibus ipsius creaturis, tam quæ aspectu sentiuntur,
 quàm quæ aspectum superant, præclarissimè in-
 stituta. Et inferiores quidem ordines, ad superio-
 ra transilire non possunt; diuiniore autem vir-
 tutes secundū suas proprias perfectiones, eas quæ
 inferiores sunt, in se cōplectuntur. Diuus verò
 Ignatius Ioannis Discipulus, eundem ita definit: In Epistola ad
 Vt Episcopum esse dicat, qui omni principatui *Smirneses.*
 & potestati supereminet, & quoad homini li-
 cet, imitator Christi veri Dei; princeps Sacer-
 dotum, imaginem Dei referens: Dei quidem
 propter Principatum, Christi verò propter
 Sacerdotium. Nec enim Rege quisquam præ-
 stantior, aut quisquam similis ei, in rebus cre-
 atis; nec Episcopo quicquā maius in Ecclesia,
 qui Deo consecratus est, pro totius mundi sa-
 lute: quem qui honorat, a Deo honorabitur;
 qui ignominia afficit, a Deo punietur: sine quo
 nihil faciendum censet earum rerum, quæ ad
 Ecclesiam spectant; neque baptisandum, neque
 offerendum, neque Sacrificium immolandum,
 neque Oblationem celebrandam, neque con-*

iugij vnitatem faciendam, vt cōiugium sit secundum Deum, non secundum carnem. Qui vbi comparet, ibi omnis sit Christiani populi multitudo; quemadmodum vbi Christus, ibi omnis astat exercitus cœlestis; veluti Imperatori potestatis diuinę, omnisq; intellectualis naturę gubernatori dispensatoriq; quem reuereri oportet vt Christum. Sic enim nobis præcipiunt diuini Apostoli. Cui qui non obtemperet, ille sine Deo est, pietatis expers, Christum spernens, eiusq; ordinationi resistens; sine quo nulla est Ecclesia, nulla Sanctorum congregatio: absque cuius auctoritate qui agit, foris est, inquinatam habet conscientiam, infideli deterior: qui enim Christi sunt, Episcopi sunt; qui verò ab illo declinant, & cum impijs communionem amplectuntur, hi cum illis excidentur: nec enim Christi agricultura sunt, sed Diaboli semen. Sacerdotium enim est, omnium bonorum que in homine sunt, supremus apex; qui aduersus illud facit, non hominem ignominia afficit, sed Deum et Christum IESum primogenitum, qui natura solus est primus & summus Sacerdos. Laici

enim

enim Diaconis, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopis, Episcopus Christo, vt ipse Patri, subiicitur. *Quem eundem Episcopum, NAZIANZENSIS, atque sacer BASILIVS, duo Catholicæ religionis clarissima lumina, illis pulcherrimis & verissimis depingunt coloribus; in oratione de dum eum Angelum Dei, candelabrum in Ecclesia Christi, Sacerdotem incruenta Sacrificia offerentem, illustrem animarum custodē, magni Dei figmentum in manibus suis portantem, Deum hominibus conciliantem, immortalis vitę Doctorem, magnam vocem, & tubam, sermonum Regalium viuificantem virtutem, columnam & firmamentum in domo Dei, scopulum eminentem, qui omnes fluctus errorum & persecutionum excipiat, frangat, & à populo Dei arceat: terrorem Hæreticorum, custodem Patriarum, Legum, omnisq; nouitatis hostem; securim petram scindentē, linguam flumini irriganti similē, cordis profunditatem, fulgur celeritatis, sacri consilij apicem, sermonum mysticorum interpretem, ignem, male & vitiosę materię purgantem, ventilabrum quo à grauibus dogmatibus le-*

Nazianzenis in Apologetico primo. Et in oratione de laudibus Athanasii. In funere itē parentis: In exhortatione ad Episcopos. Basilius in Episto: 61.

uia discernuntur, gladium vitis radices excindentem, percutientibus Adamantem, dissidentibus omnia iungentem Magnetem, veteris vite & doctrine exemplum appellare solent; quem item omnes necessitatum suarum, & nominibus compellent. Vt Virgines pronubium laudent, Coniuges moderatorem, Monachi legislatorem, simplices itineris ducem, speculationi, & dediti Theologum, hilares frenum, calamitosi consolatorem, canicies baculum, iuuentus magistrum, pauperes suppeditatorem, diuites dispensatorem, vidue patronum, pupilli patrem, peregrini, hospitem, fratres fratrum amatorem, agrotantes medicum, sani valetudinis custodem; omnes denique eum,

1. Corint: 9. qui omnia omnibus factus est, ut omnes lucrifaciat. *Quem oves sue ad illud tribunal, in quo & sermo, & actio, & cogitatio cuiusque nostrum, iusta Dei tritura expendetur, cum ipse Deus ad iudicandam terram surrexerit, vocaturæ sunt; ut qui ita fidem seruarint, virtutemque coluerint, ut ab illo imbuti sunt. Quod si recte*

Cyriillus Epistola 6. *exequuti sumus, inquit CYRILLUS, recipiemus mercedem, imo & laudem, & consequemur: si*

verò

verò aliter & peruersè, quæ nobis flamme ad supplicia sufficient? Audiemus enim illud: Terram meam perdidisti, & populum meum *Esaie 14.* occidisti. Et laicorum quidem quisque pro sua vita rationem reddet; nos autem, quibus Sacerdotum munus incumbit, non pro nobis ipsis dūtaxat, sed simul pro vniuersis in Christum credentibus, causam dicemus.

Tanti igitur, & tam sublimis sponsi, hæ sunt nuptiæ: nam plura in eam partem dicere, nec res ipsa, nec tempus patitur.

Sponsor autem quis? non alius certè, quàm ipse summus Sacerdos et Pontifex Christus Dominus; quem Diuus Ignatius primogenitum, et solum natura τὸ πατρὸς ἀρχιερεῶν vocat; quem DI-
onysius θεαρχικὸν καὶ πρῶτον ἱεροτελεστήν, hoc autem est, *Capit: 5. de*
diuinum & primum consecratorem appellare so- *Ecclesiasticæ*
let. Primus enim Pontifex, primus Hierarcha Hierachia.
Ecclesiæ suæ, CHRISTUS est Dominus. Hic ex
vniuersa illa discipulorum turba, quæ illum se-
quebatur, elegit duodecim; quos Apostolos no-
minauit; quos postea ad cœnam primò, deinde in
cælos ascensurus, Pontifices & Sacerdotes illis
verbis,

Ioannis 20.

verbis, illa cœremonia, creauit atque consecrauit: Sicut misit me viuēs Pater, ita & ego mitto vos. Hoc cum dixisset, insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorū retinueritis, retenta sunt. *Hic idem dicit*

Ephē: 4.

Paulus: Ascendens in altum, dedit dona hominibus. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consumationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi; donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionem filij Dei, in virum perfectum, in mœsuram ætatis plenitudinis Christi. *Huic*

Actuum 1.

multitudine fratrum, presentauit Iosephum, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Mathiam, cū illa præfatione: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum ministerij huius, & Apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum. Non solum autem hic Consecrator est, sed etiam

ipse

ipse præsens huic negotio adest. Si enim vbi fuerint duo vel tres, *inquit Ambrosius*, ibi se futurum promisit: quanto magis vbi est Ecclesia, vbi mysteria sua sunt, inuocatus precibus

Matth. 18.

De ijs qui my-

sterijs initiã-

tur cap: 3.

Sacerdotum, ibi dignabitur suam impartire præsentiam. Credamus igitur diuinitatis hęc adesse præsentiam. Operationem credimus, præsentiam non credemus? vnde sequeretur operatio, nisi præcederet ante præsentia?

Huius autem Hierarchæ, quem summo loco cõsedit videtis, manus nihil aliud sunt, quàm visibile instrumentum, externumq; signum & symbolum illius inuisibilis Sponsoris & consecratoris Iesu Christi. Ideoq; summum & principem, tanquam summi & principis Minister et Vicarius, in tota Ecclesia obtinet locum: Ideo omnes, siue Presbyteri, siue Episcopi, submissè ante illũ inclinant capita sua. Ideo hic ipse Consecrator nihil omnino vel dicit, vel agit, non denique se loco mouet, nisi primum ope & auxilio impetrato desuper à Patre luminum; à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum promanat: ideo nihil ex sua persona loquitur, nihil sua facit autoritate. Nam & Moyses, inquit Diuus

Iacobi 1.

Ibid. cap: 5.

D Arcopa-

Areopagita, sacrorum Legis mysteriorum interpretis ac præfectus, non prius Aaronem ad Pontificalem dignitatem extulit, quem alioqui Deo charum esse, ac dignum Sacerdotio, existimauit; quàm ad id agitatus Deo consecrationis principe, consecrationis ritum & munus, vt Pontifex, executus est.

Cogitandum est igitur diligenter & consideratè, & illis qui consecrari debent, apud quem Antistitem atque Hierarcham se sistant; apud illum scilicet, quem Iudicem viuorum & mortuorum aliquando conspecturi sunt. Cogitandum item & Regibus atque Principibus, omnibusq; illis, quibus Pontificis deligendi ac designandi potestas & auctoritas credita est; quem, et qualem virum, & quibus ex causis & meritis, huic tanto Pontifici & Hierarchæ offerunt, ne falsi & mendaces testes inueniantur apud Deum et homines. Neque enim facile est Deum fallere, magnumq; Dei oculum, omnia cernentem, effugere. Illud item sciendum, nihil huic ipsi Pontifici difficile, nihil arduum, nihil ad efficiendum impossibile; earum præsertim rerum, quarum administrator ac dispensator constitutus est, fore: qui
tantum

*tantum et tam potentem auctorem et consecrator-
rem habeat; modò ipse ignauus et ociosus esse no-
lit; modò ipse officio suo non desit; modò in omni-
bus cœptis ac institutis suis, ad suum patronum
& aduocatum recurrat.*

*Sponsore earum Nuptiarum explicato, ad
Nymphostolos, siue Panynymphos, quos Latini
Pronubos, nuptiarumq; auspices, vocare solent:
hoc autem est, exoratores, instructores, exorna-
toresq; nuptiarum, transeamus. Omnes Prouin-
ciæ Episcopi hi esse debent. Sic enim prima Ni-
cœna statuit Synodus: Episcopum, inquit, con-
uenit, maxime quidem ab omnibus, qui sunt
in Prouincia, Episcopis ordinari. Si tamen
hoc difficile fuerit, aut propter instantem ne-
cessitatem, aut propter itineris longitudinem;
tribus tamen omnimodis in idipsum conueni-
entibus, & absentibus tamen pari modo de-
cernentibus, & per scripta consentientibus,
tùm ordinatio celebretur. Nam & Mathi- Act: 1.
as presentibus undecim, in locum de quo præua-
ricatus est Iudas, sufficitur; & Saulus, & Bar-
nabas, eodem modo. Erant, inquit, in Ecclesia Actuum 13.*

D ij

que

que est Antiochię, Prophetę & Doctores; dixitq; Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq; eis manus, dimiserunt illos. *Neque verò frustra & temerè, tot, & tantis testibus, hoc ipsum nittur Coniugium. Cùm enim Episcopus dux sit cæcorum, medicus ægrorum, doctrinæ custos, forma gregis; providendum erat diligenter, ne in ipso duce aliquid erroris, in medico pestis & ægritudinis, in doctore & magistro stultitię & ignorantię, in forma & exemplo gregis, aliquid turpitudinis & deformitatis insit; ne mercenarius pro pastore, ne lupus pro stabulario, ne fur & latro pro Doctore subrepat. Si enim oculus fuerit nequam, totum corpus tenebrosum erit. Si lumen tenebrę sunt, ipse tenebrę quales erūt.* *Nihil earum rerum huius seculi Heretici faciūt. Vanę quis glorię ac popularis aurę æstro percitus: irę ac odij facibus accensus: libidinis et cupiditatis ignes non ferens: duro telo paupertatis pressus: ausus quid breuibus Gyaris et carcere dignum: ad istos confugit, se Ducem, Doctore, Hierarcham constituit: accipitur, auditur, laudatur,*

Matth: 6.

datur, omniaq; flagitia illi facile condonantur, modo impia dogmata & ipse sequatur, & alios doceat. Ideo semper paruuli fluctuantes sunt, ideo circumferuntur omni vento doctrinae, in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris: ideo nunquam sibi constant: ideo nusquam locum habent, ubi constanter defigant pedem. Ephē: 4.

Et pronubi quidem nostrarum nuptiarum sunt hi, Circumstantiae autem illae. Tempus quidem, diei Dominici, hora tertia. Idq; vetustissimo more. Solam enim maiores nostri, inquit sacer Leo, resurrectionis Dominice diem eo honore dignam iudicauerunt, ut Sacerdotes qui sumantur, hoc die potissimum consecrentur: nam quicquid est à Domino insignius constitutum, in huius diei dignitate est gestum. In hac mundus sumpsit primum exordium: In hac per resurrectionem Christi, & mors interitum, & vita accepit initium: In hac Apostoli à Domino praedicandi omnibus gentibus tubam sumunt, & inferendum vniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiunt: In hac congregatis in vnum discipulis, Dominus dixit: Accipite Spiritum sanctum; quorum remise, Ioan: 20.

D iij ritus

Actuum 2.

ritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta sunt. In hac denique promissus à Domino Spiritus sanctus aduenit: Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis: vt cœlesti quadam regula insinuatam & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis esse mysteria Sacerdotalium benedictionum, in quo collata sunt omnia dona gratiarum.

Ioan: 13.

Locus autem, Templum Deo consecratum, Altare Iesu Christi: Nam & illi primi Diuini Hierarchæ atque Pontifices sancti Apostoli, erant in Cœnaculo ample & magnificè instructo, erant ad communem mensam, tum quando Sacerdotes & Pontifices creati sunt. Cœna enim facta, veteri & typico Sacrificio & Sacerdotio perfecto atque consumato, Lege charitatis et humilitatis per submissam lotionem pedum firmata, nouo reficiuntur cibo, atque ex nouo bibunt calice; nouum instituitur Sacrificium; noui recentis Sacrificij Ministri ac Sacerdotes: ita vt mensa illa cœlestibus refecta dapibus, pars inaugurationis & consecrationis eorum fuerit.

Eodem modo

modo, dum Saulum, & Barnabam in opus ministerij elegit Spiritus sanctus, dicit Scriptura: Ministrantibus illis Domino, (quod Græcis *Actuum 13.* mysticam significat oblationem) & ieiunantibus, id factum esse. Indeq; profectum est, vt nulli Ordines sacri, ex illis qui maiores dicuntur, sine hac mensa, sine hoc altari, ipsaq; sacrorum mysteriorum communicatione & oblatione conferantur: quod iam tum ab Apostolorum temporibus profectum, & institutum esse, testis est *Diuus Arcopagita*, qui dicit: Nullum licere *Capit: 3. de* Sacramentum perfici Hierarchici muneris, absq; *Ecclesiastica* diuina Eucharistia. Hoc siquidem Sacramentum, omnium bonorum fons est & origo; per hoc *Hierarchia.* tanquam per mundissimum canale, omnes perferuntur gratiæ, vt sint in fontem aquæ salientis in nobis in vitam æternam. *Ioan: 4.* Huius Sacramenti ritè conficiendi causa, omnes sacri Ordines instituuntur, & per hoc firmantur. Hoc mysterium est omnium diuinorum operum ac mysteriorum arabo, & vltima obsecratio.

Cum igitur nobis demonstratum sit, inter quos hæ ipse nuptiæ contrabantur; quis nuptiarum

Spon-

Sponsor ; qui auspices & pronubi ; quis locus & tempus : nunc modum ipsum , in quo summa huius argumenti consistit , de sponsationis eius texamus. Adducitur igitur imprimis nouus Sponsus ab exoratoribus atque pronubis , ad diuinum Hyerotelestem. Neque enim primis illis cœlestibus , ac verè aureis temporibus inuadebantur Episcopatus , neque illi qui Episcopi creabantur spontè currebant , aut Episcopatus fraude & violenter occupabant ; sed quærebantur , sed ducebantur , sed vi & precario pertrahabantur. Sic Basilium deserta & solos locos sequentem , prodidit Chrysostronus : Basilius Gregorium. Sic Astemius orientis Præfectus , Theodosii mandato , dolo & insidijs ipsum Chrysostronum capit , ac planè vinctum ad præhendendum Constantinopolitanum Patriarchatum mittit : Sic GREGORIUS Magnus alieno vestitu in spelunca delituit , donec indicio igneæ columnæ proditus est : Sic Nilamon Monachus mortem sibi potiùs à Deo impetrauit , quàm vt à Theophilo ad Episcopatum pertraheretur : multi seipsos truncabant , ne Episcopi fierent. Quàm moesta illa vox , Isaiæ verbis usurpata , Nazianzeni fuit , posteaquam Episcopus

In Apologetico ad patrē.

Scopus Sasimorum creatus est: Super me, inquit, Esa: 6.
 rursus vnctio & Spiritus, & rursus ego lugens
 & tristis incedo. Nam profectò, *inquit, ars* *In Apologeti-*
 quædam artium & scientiarum mihi esse vi^{co primo.}
 detur, hominem regere animal, omnium ma-
 ximè varium & multiplex. Vt quemadmo-
 dum in sublimi & pendulo fune gradiētibus,
 huc vel illuc deflectere minimè tutum est, nec
 quælibet parua inclinatio paruum periculum
 adfert; verùm eorū salus ac sanitas in æquili-
 brio posita est: ad eundem quoque modum vo-
 tramuis in partem quispiam, siue ob vitium,
 siue ob imperitiam propendat, haud leue pe-
 riculum tum ipsi, tum subditis imminet, ne in
 peccatum prolabatur. *Nunc turba ruit. Ne-*
que cuiusquã rei tanta seges et vbertas est, quàm
vacante Episcopatu, candidatorum: tanquã non
virtutis exemplum, sed vitæ adiuumentum et sub-
sidium, hunc ordinem esse iudicent; ac non mu-
nus reddendæ rationi obnoxium, sed imperium
liberum ac referendarum rationum metu solutū.
Et ideò verendum est, ne illud exaudiant: Ipsi *osea 8.*
regnauerunt, & non ex me: Principes extiterūt,
& ego ignoravi. Quod metuo, ne ipsi fructus,

E atque

atque hæc omnium rerum perturbatio, abundè doceat.

Ducitur igitur ad suum Sponsorem nouus Sponsus: ducitur autem in vestitu & apparatu candido, propter designationem illius candidæ & nuptialis vestis; sine qua qui ingressus ad nuptias fuerat, eiectus est in tenebras exteriores. Nemo

Matth: 22.

In Apologetico primo.

enim magno & Deo, & Sacrificio, & Pontificatui, dicit Gregorius, dignus est, nisi qui prius seipsum Deo hostiam viuente & sanctam exhibuerit, rationabilemque cultum gratum atque acceptum ostenderit, Deoque Sacrificium laudis, spiritumque afflictum atque contritum obtulerit. Vestis ergo candida, innocentie velamina indicat. Ducitur in veste & ornatu Presbyterali atque Sacerdotali. Neque enim in primeua illa Ecclesia licuit quenquam Episcopum creari, qui non per omnes Ecclesiasticos gradus transierit, qui non per multos annos functiones omnium Ordinum exercuerit. Unde illa laus Cornelij apud beatissimum martyrem & Pontificem

Lib: 4. Epi-
stol: 2.

Cyprianum: Non iste, inquit, ad Episcopatum subito peruenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in diuinis administratio-

nibus

nibus Dominum sæpè promeritus, ad Sacero-
dotij sublimè fastigium, cūctis religionis gra-
dibus ascendit; nec, vt quidam, vim fecit vt
Episcopus fieret, sed ipse vim passus est vt Ep-
iscopatum coactus exciperet. *Eodem modo*
Gregorius laudat Athanasium, laudat Basili-
um. Athanasium quidem: Cunctis, inquit, Eccl *IN laudibus*
clēsticorum graduum muneribus deinceps Athanasii.
perfunctus, Alexandrino populo, quod idem
est ac si dixisset, vniuerso terrarum orbi, præ-
ficitur. *Basilium verò: Ordine, inquit, & Spi* *In laudib' Ba*
ritualis progressionis lege, hoc eum honore *filij.*
affecerunt. *Et adfert hac de re suum iudiciū:*
Nauticam legem præclaram censeo, quæ gub-
ernatori primū remos committit, deinde
ad proram collocat; sicq; prioribus muneri-
bus commissis, tandem eum post diuturnam
maris verberationem ac ventorum guberna-
tionem, ad gubernacula constituit. Eadem
rei militaris est ratio. Miles primò, deinde Cē-
turio, tum Imperator, hic optimus ordo est;
hīq; qui subsunt inprimis conducibilis.
Sed & ipse pastor pastorum Iesus Christus, per o-
mnia primū tentatus est pro similitudine absque *Hebr: 4.*

E ij pecca-

*peccato, priusquam Pontifex factus est, ut possit
 compati infirmitatibus multorum. Negocia enim
 oportet gerere Episcopum, inquit S Ynesius,*
*quę simul omnes tangunt. Quę enim commu-
 nia omnium sunt, vnum ipsum curare opus
 est, nisi criminibus omnibus obnoxius esse ve-
 lit. Cum inferiorum ordinum culpe, scribit
 S. Leo, ad nullos magis referendę sint, quàm
 ad desides negligentęq; rectores, qui multum
 sæpè nutriunt pestilentiam, dum necessariam
 vel nesciunt, vel dissimulent adhibere medi-
 cinam. Quis autem ille est, inquit Gregorius,
 qui veritatis Antistitem & propugnatorem
 vnus dieculę spacio, veluti simulachrum ex
 argilla, fingat; illum inquam, qui cum Ange-
 lorum classe & ordine futurus est; qui cum
 Archangelis Deum celebrabit; qui ad super-
 num altare sacrificia transmittet, simulq; cum
 Christo Sacerdotio fungetur; qui figmentum
 instaurabit, imaginemq; creatori sistet, & su-
 perno mundo opificem aget. Et quod maius
 est, dicam: Deus erit, & alios Deos efficiet.*
*Nunc autem illud euenit, quod idem Nazian-
 zenus dicit: Discipuli simul magistriq; pietatis*

designant

designantur : alios ante purgant, quàm ipsi purgati fuerint : heri sacrilegi, hodie sacerdotes : heri extra sancta, hodie sanctorum arbitri & Antistites : veteres vitio, pietate rudes & recentes : (quòd gratiæ ac fauoris humani, non Spiritus opus est) qui cùm cœtera omnia violenter peruaserint, ad extremum ipsam quoque pietatem tyrannide præmunt : quorùm non mores dignitati, sed dignitas moribus fidem astruit, ordine admodum præpostero : qui denique plura pro suis, quàm pro populi ignorantijs, sacrificia debeant. *Ideo nihil recto ordine, nihil canonicè, nihil more veteri in Ecclesijs geritur. Cùm primùm curandum erit, vt Ecclesia digni simus ; deinde sacrario ; & ita demum præfectura. Sanxit hoc vetustissimùm Sardicensè Concilium, in quo Osius Episcopus sic loquitur : Si fortè aut diues, aut scholasticus* *Capite 13.*
 de foro, aut ex administratione Episcopus fuerit postulatus, vt non prius ordinetur, nisi ante & Lectoris munere, & officio Diaconi, aut Presbyteri, fuerit perfunctus ; & ita per singulos gradus, si dignus fuerit, ascendat ad culmen Episcopatus. Potest enim per has pro

E iij motio

motiones, quæ habebunt utique prolixum
 tempus, probari qua fide sit, qua modestia,
 qua grauitate & verecundia; & si dignus fue-
 rit probatus, diuino Sacerdotio illustretur:
 quia conueniens non est, nec ratio vel disci-
 plina patitur, vt temerè & leuiter ordinetur,
 aut Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus,
 qui neophytus est: maximè cum & magister
 gentium beatus Apostolus, ne hoc fieret, de-
 nunciasset & prohibuisse videatur; sed hi,
 quorum per longum tempus examinata sit
 vita, & merita fuerint comprobata. *Sanxe-
 runt hoc idem Sanctissimi Pontifices, Cælesti-
 nus, Leo, Gelasius, Nicolaus primus.* Quid
 proderit per singula Clericos stipendia mili-
 tasse, inquit *Cælestinus*, & omnem egisse in do-
 mesticis castris ætatem, si qui sunt ex laicis,
 his præfuturi quæruntur? *Pulcherrimè eam
 totam rem sanctissimus explicat LEO: Cùm
 omnis gradus militiæ Christianæ de incremen-
 tis profectuum debeat æstimari, an possint
 cuiquam maiora committi? Merito beatorum
 Patrum venerabiles sanctiones, cùm de Sacer-
 dotū electione loquerentur, eos demùm ido-*

*Cælestinus in
 Decreto suæ
 sanctionis.*

*Leo in Decre-
 talibus suis
 Cap: 33.*

*Gelasius in
 Decretalibus
 suis, Cap: 3.*

neos sacris administrationibus censuere; quorum omnis ætas, à puerilibus exordijs vsque ad prouectiores annos, per discipline Ecclesiasticę stipendia cucurrisset, vt vnicuique testimonium prior vita præberet: nec posset de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis, celsioris loci præmiũ deberetur. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant; quàm diligens & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum & cœlestium dignitatum, ne in aliquo Apostolica & Canonica Decreta violentur: & his Ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarum institutionum nescij, & totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incrementum, sed à summis volunt habere. — principium: cum valdè iniquum sit & absurdum, vt imperiti magistris, noui antiquis, & rudes præferentur emeritis? Omnis Ecclesiastica disciplina resoluitur, omnis ordo turbatur, dum in Ecclesia, qui nullũ subierũt mi-

nister

Nicolaus Epistola prima ad Michaelē Imperatorem

Epistola 5.

nisterium, peruerso eligentium iudicio, indubitum obtinent principatum. *Damnat plurimum eo nomine Nicolaus primus Photiū, qui laicus Constantinopolitanum affectabat Primatum: Pridem, inquit, auditor esse debuit, & deinde institutor: sed hic docere prius elegit, & deinde coepit doceri; prius sanctificare curauit, ac deinde sanctificari; prius illuminare voluit, & postea illuminari. eamq; ob causam et ipsum Photium, & eius consecratorem Gregorium Syracusanū, loco et dignitate mouit. Nam si quid secus aliquando fiebat, tū id vel ob summam necessitatem & excellentiam virtutis, ut in Nectario; vel immincentis periculi causa, ut in Tarasio; vel per miraculum cœlestemq; designationem, ut in Ambrosio factum fuisse legimus. Proinde monet diligenter idem Nicolaus Constantinopolitanam Ecclesiam: Ut tales alere omni religione studeat eruditos viros, qui ad eum cardinem honoris dignè subrogari possint. Quod non solum, inquit, in tanto Patriarchatu obseruari omnino debet, verum etiā in singulis quibusque ciuitatibus ex consuetudine Canonica, magna cum cautela, seruetur & custoditur.*

Sic

Sic pertractus, sic vestitus, sistitur principi Hierarchæ, magni & sacrosancti Tabernaculi administro, nouus Sponsus, postulat. Postulari enim debet Episcopus, non postulare. De Dei enim & Christi eius iudicio, dicit Cyprianus, de Clericorū omnium testimonio; de plebis, quæ adest, suffragio; & de Sacerdotum antiq̄uorum & bonorum virorum collegio; loco & gradu Cathedrę Sacerdotalis vacante; Dei voluntate, atque omnium consensione, creati & consecrari debet Episcopus. Postulat, dicunt sacri pronubi, Reuerendissime Antistes, sacra mater Ecclesia, vt hunc præsentem Presbyterum ad onus Episcopatus subleuetis.

Illud aperte declarantes, neq; Reges, neq; Principes, neque plebem, aut ciuitatis magistratum, sed Hierarchicam ordinationem atque benedictionem Episcopum constituere; illorum testimonium tantum, huius auctoritatem esse.

Sic constituto & postulato nouo Sponso, cum rectè norit sacer Antistes, plenas nuptias tribus quasi contineri partibus, Fide, Sacramento, & Prole: Ne quid festinè & properè faciat, ne uè cito cuiquam, iuxta Apostoli præceptum, manus 1. Tim : 5.

F impo-

Libro 4. Epi-
stola 2.

imponat, secundum Decretum Carthaginensium Concilij: primum ad examen fidei, quod tanquam fundamentum & basis totius ædificij est, sese confert. Fides autem cum primum in sensu elucescere debeat, deinde in moribus, ad utrumque doctrinæ genus explorandum se confert; tam quod in sermone, quam quod in opere vitæq; exemplo consistit. Et primum de primo genere fit inquisitio. Num doctrinam veteris et noui Testamenti, cuius magister et interpret esse debet, recte norit? Absurdum enim est, inquit Gregorius, & salutis Doctorem, & Antistitem, salutis principia ignorare. Et num prudentiam suam, quantum illius capax est natura, diuinæ scripturæ sensibus accommodare velit? Quod dum sancte professus fuerit, proponitur illi vniuersæ fidei summa; eorum præsertim capitum, quibus vniuersa religio Christiana continetur: Summæ ac diuinis. Trinitatis confessio; incarnationis, salutisq; nostræ œconomia; spes vitæ & resurrectionis futuræ; Sanctorum communio; ac vnius sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ auctoritas: vbi illa maxime inculcari solent, quæ aliquo modo praua et insidiosa Hereticorum curiositate & malicia,

eo tem-

In laudibus
Athanasij.

eo tempore in dubium sunt vocata, aut quæ aliqua labe insidiator salutis nostræ aspersit Diabolus; ne quid ex communi contagione contraxerit ille, qui cæterorum norma & regula esse debet. A sensu ad mores transfertur oratio, proponuntur summa capita muneris Episcopalis; & num ea seruare, in eisq; sese exercere ac elaborare velit, ab eo summo exequitur studio. Maxime num tam exhibere paratus sit, vt dicit Bernardus, quam exigere obedientiam; vt tantam occupaturus sedem, illud recognoscat primus Centurionis: Et ego, inquit, sum homo sub potestate, habens sub me milites. Vt prius agnoscat se hominem quam potentem, quo propriæ subiectionis experimento discat sua moderari imperia. Nam & conditor Cæsaris, Cæsari non cunctatus est reddere censum. Quæ enim à Deo sunt, ordinata sunt. Viderint ergo huius rei disuasores, quale sit Dei ordinationi resistere. Plurimum se Episcopo deferre putant, cum eum Christo præferre conantur: ipso reclamante, Non est seruus maior domini suo. Quod non dedignatus est magister & dominus, talis præsertim, indignum sibi iudicabit

Ad Henricum
Senonensem
Archiepiscopum
Epi: 42.

Lucæ 7.

Matth: 22.
Roma: 13.

Ioan: 13.

F ij

cabit

cabit seruus bonus, & deuotus discipulus?
 Stupenda infania. Animarum non cunctor
 turbas mihi custodiendas colligere, & vnum
 super me grauior proprium habere custodē?
 Illi etsi honorant, onerant: hi non tam pre
 munt, quàm protegunt. Quis dabit mihi cen
 tū in mei custodiā designari pastores? Quan
 to plures sentio mei custodiam gerere, tanto
 securior exeo in pascua. Principem te consti
 tuerunt, esto inter illos tanquam vnus ex illis.
 Vt te putemus tanquam vnum ex illis, videam
 us te tam exhibere paratum, quàm exigere
 obedientiam; videamus tam libenter præpo
 sitis obtemperare subiectum, quàm imperare
 subiectis. Quod superiori non præstitisti, ab
 inferiori non petas.

Eccles: 32.

Interrogatur ergo; Num ea, quæ in diuina
 Scriptura legit & intelligit, plebem cui præfes
 rendus est, & verbis & exemplis docere velit?
 Num Traditiones orthodoxorum Patrum, ac
 Decreta Sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ, & ipse
 seruare, & alios studiosè docere, propositum
 habeat? Num ipse superiori potestati beati
 Petri, eiusq; successorum, penes quem summā

regio

regiminis sui primus & summus Pontifex reliquit Iesus Christus, per fidem, subiectionē, & obedientiam, secundum Canonum auctoritatem, more & lege veteri sese subijciat? Num mores ab omni malo temperare, & quantum poterit, Domino adiuuante, ad omne bonum commutare: castitatem & sobrietatem, cum Dei auxilio, custodire & docere: diuinis negocijs mancipari, & à terrenis negocijs & lucris alienus esse; ne scilicet oculos, qui moderandis gressibus præeunt, cura pulueris obsecuret? Caput namque subiectorum sunt cuncti, qui præsunt: & vt rectè valeant pedes itinera carpere, hæc proculdubio caput debet ex alto prouidere: Num humilitatem & patientiam in seipso custodire, & alios docere velit? pauperibus item & peregrinis, omnibusque egentibus, propter nomen Domini, affabilis et misericors esse?

Quæ omnia vbi ille sanctè, & bona fide seruaturum se, quantum humana fert conditio, promiserit; summa eius oneris, quod subcundum est, ob oculos illi, tanquam in compendio, ponitur: Episcopum oportere iudicare, interpretari, con-

2. Cor: 3.

Ephes: 2.

secrare, ordinare, offerre, & baptisare. Quod onus cum non sit humanarum virium, sed et Angelicis ipsis humeris sit sublimius, cum ab eo solo nobiscum portari possit, à quo est omnis sufficientia nostra: conferunt se omnes, Consecrator, simul Sponsus, Pronubi, ac tota Ecclesia, ad communem orationem. Et ut se recognoscant esse ciues sanctorum, domesticos Dei, populum supernæ Hierusalem, adiungunt orationes & supplicationes Sanctorum; ut quod eorum fragilitas non potest, istorum victorialis autoritas impetret; ut qui iam sunt securi de suis, sint solliciti de nostris. Super nouum igitur Sponsum, primum ante conspectum Dei iacentem, Deum Patrem, ac Christum Dominum exorant: ut illi viro, vtilitati Ecclesie prouidens, benignitas omnipotentis diuine gratie sue tribuat largitatem: ut illum benedicere, sanctificare, & consecrare ipse dignetur.

Quo loco diligenter mihi sunt commonendi illi, qui aliquando hoc tantum munus subire debent; ut non tùm primùm vbi ad diuinum sistuntur Hierarchâ, de his ipsis muneris & functionis sue partibus cogitèt; hisq; rebus, quæ illis creden-

credenda, seruanda, docenda, vindicanda proponuntur, sed longè ante vires suas explorent.

Si enim tunc primum, inquit Bernardus, hæc De Consideratione Lib: 2. sitare incipias, id quidem serò. Ante, iuxta Lucæ 14. consilium Saluatoris, sedisse debueras, ante æstimasse opus, metiri vires, ponderasse sapientiam, merita comparasse, sumptus computasse virtutum. *Quidenim indignius est? quid maiore pæna dignum? quàm in conspectu Dei et Angelorum eius, in conspectu Ecclesiæ vniuersæ, id se scire profiteri, quod ignores; id velle, quod nolis; id posse, quod nullo modo possis? Non tum igitur hæc talia cogitanda sunt, dum iam diuino astamus Altaris, sed tum, dum ambitiosè discurremus, prensamus, cælum & terram, modò optatis potiamur, miscemus. Neq; enim erit aded desperatus & perditus animus; qui si maiestatem & amplitudinem earum rerum secum diligentius considerauerit & expenderit, qui non concidat, qui se dare præcipitem velit, qui sententiam futuri iudicis, quam veluti manu sua subscribit, nõ exhorrescat. Ne illud exaudiat: Nescis quid petis. Tu quidem coram me, atq; Ecclesia hac, ore Matth: 20. tuo profiteris, te velle & posse calicem meum bere,*

beres; vitam & mores meos imitari; curam et sollicitudinem meam, quam in pascendis ouibus meis suscepi, studio & diligentia tua exprimere; crucem meam ferre: cor autem tuum totum in vanæ gloriæ studio occupatum, in lucro & quæstu detentum, omni libidine & cupiditate ardens, ab his tuis promissis est alienissimum. Ut autem hi tam sublimes honores in eius vanitatis homines conferantur, non est voluntas Patris mei; hæc ipsæ sedes & dignitates, alijs moribus sunt præparatæ à Patre meo: Et hos quidem Consecratores tuos, tanquam homines, diuini sensus & summæ rationis ignaros, fallere poteris; Deum autem, apud quem conscientia nuda est, quem ignota non transeunt, occulta non fallunt, qui cognitor est secretorum et scrutator cordium, fallere nunquam poteris. Est profectò hic metus omnium maximus, hoc periculum omnium extremum; huic quidem certe, qui & operæ præclare nauatæ magnitudinem, & rei infeliciter gestæ, miserum et perniciosum exitum intelligit.

Iuuat hoc loco apponere partem eius examinis, quam secum inibat, priusquam Pontificatū præbenderet, magnus ille Theologus Nazianzenus;
 vt sit

vt sit quasi norma & exemplum, quod vnusquis-
 que nostrum, priusquam ad tantum munus acce-
 dat, secum expendere debeat. Quo tandem mo-
 do externum illud Sacrificium, illud magno-
 rum mysteriorum exemplar, præfidenti ani-
 mo ipsi offeram, aut quo modo Sacerdotis
 habitum nomenq; subibo, priusquam manus
 pijs actionibus consecrâro; priusquam creatu-
 ris rectè & sanè, atque ad creatoris solum ad-
 mirationem, non autem ad detrimentum, o-
 culum aspicere assuefecero: priusquam disci-
 plinæ Domini aures satis aperuero, ac mihi ad-
 diçietur auricula nequaquam durè audiens,
 aureaq; inauris precioso Sardio adstricta; hoc
 est, sapientis sermo auri benè audienti: prius-
 quam ore, labijs, & lingua, ita meipsum com-
 parâro, vt & ore aperto spiritum traham, aut
 in mysteriorum dogmatumq; pronunciatio-
 ne, dilatato impletus spiritu fuero; & labia, vt *Psal: 118.*
 Sapientię verbis vtar, diuino sensu constricta *Psal: 8.*
 habuero, addam etiam tempestiue soluta: & *Ecclesi: 21.*
 denique lingua exultatione perfusa erit, diui-
 næque melodię plectrum effecta, ad Dei glori-
 am celebrandam sese excitans, simulq; cum *Psal: 136.*

*In Apologé-
tico primo.*

*Missæ Sacri-
ficium quomo-
do offerendū.*

G

eo die

*Pfal: 17.**Pfal: 39.**Pfal: 72.**Roma: 6.**Pfal: 11.**Prouer: 22.**1. Cor: 2.**Pfal: 26.**1. Cor: 3.*

eo diluculo exurgens, ac præ labore faucibus
 ipsis adhærens: priusquam pedes meos ceruo-
 rum ritu instructos & præparatos, ad petram
 firmâro, piosq; et Deo gratos incessus meos ita
 directos habuero, vt nec tantillum temporis,
 nec vlllo modo effunderentur: prius denique
 quàm omnia corporis membra iustitię arma
 facta erint, omnemq; mortalitatem abiece-
 rint, à vita absorptam, spirituiq; loco ceden-
 tem? Ecquis porro antequam puris & ignitis
 Dei eloquijs cor perustum habuerit, (id quod
 fit, cum scripture ipsi aperiuntur) eaq; super
 latitudinem cordis trifariam descriperit? vt
 Christi mentem habeat, atque in thesauros
 promiscue multitudini abditos, inuisibiles, ac
 tenebrosos penetrarit; vt opes in ipsis condi-
 tas intueatur, aliosq; locupletes & copiosos ef-
 ficere possit, spiritualia spiritualibus confe-
 rends? Ecquis antequam Domini beneplacitũ,
 ita vt par est, perspexerit, templumq; eius vi-
 sitauerit; vel potius Dei viui templum viuum
 factus fuerit, Christi in spiritu domicilium?
 Ecquis antequam figurarum & veritatis cog-
 nationem & discrimen agnouerit, ab illisq;

sece

secedens huic se adiunxerit ; vt literę vetusta
 tem fugiens, spiritus nouitati seruiat; atque à
 lege, quę in literę abrogatione & abolitione
 spiritualiter expletur, ad gratiã purę planęq;
 transfiliat? Ecquis antequã & vitę probitate,
 & speculatione, per omnes Christi appellati
 ones ac vires & facultates, tam sublimiores il
 las ac primas, quàm quas postremo humilio
 resq; subijt, perrexit, nimirum Dei, filij, im
 aginis, verbij, sapientię, veritatis, lucis, vitę,
 potentię, vaporis, defluxionis, splendoris, fa
 ctoris, regis, capitis, legis, vię, portę, funda
 menti, petrę, margaritę, pacis, iusticię, san
 ctificationis, redemptionis, hominis, serui,
 pastoris, agni, Pontificis, victime, primogeni
 ti ante creaturam, primogeniti ex mortuis, re
 surrectionis? Ecquis, inquam, has res & no
 mina incassum audiens, nec dum commercio
 vlllo cum verbo habito, nec ipsius, quatenus
 vnumquodq; horum vero nomine appelletur,
 particeps factus? Ecquis denique antequam *psal: 44.*
 quieto animo, atque ab huius vitę negocijs *i. Cor: 2.*
 tranquillo fuerit, Deiq; sapientiam, illam in
 quam, in mysterio reconditam, accipere no
i. Cor: 3.

Hebr: 5.

Nemo sapiens
 leto animo
 creatur Epi-
 scopus.

Tranquillam
 vitam parce
 ac duriter a-
 gere praestat,
 quam Episco-
 pum esse.

rit, sed ætate adhuc tenera sit lacteque alatur, nec inter Israëlitas adhuc numeretur, nec in Dei castris acieque recenseatur, nec Christi crucem virilibus humeris ferre queat, imò nec præstantius fortasse aliquod corporis membrum sit, læto tamen alacrique animo se Christi Ecclesie in caput constitui patietur? Nemo profecto, qui quidem consilio meo ac iudicio standum putabit. *Ex quo examine, illud tandem colligit & concludit:* Ac proinde, *inquit,* sic mecum ipse loquebar: Alius mercature causa nauiget, & longa maria transmittat, & cum ventis fluctibusque perpetuo colluctetur; magna vel opera precia facturus, si ita casus tulerit, vel pericula aditurus, quisquis nimirum vel nauigandi peritia, vel negociandi arte excellit. Mihi verò melius atque optabilius est in terra quietem habenti, atque exiguum aruum & dulce sulcanti, & lucra & mare procul salutanti, exiguo ac rigido pane vitam, ut potero, sustentare, eamque tutam tranquillamque ducere, quam ob ingentes quaestus graue diuturnumque periculum subire. Quem admodum enim magno & excelsa viro detri-

menti

menti loco habendum est, res magnas non ag-
 gredi, nec virtutem ad multos propagare, sed
 in paruis leuibuscq; rebus defixum hærere, ac
 velut magno lumine paruam domum illustra-
 re; aut virilibus armis puerile corpus obtege-
 re: ita contra paruo homini securitas in eo
 consistit, vt non magnopere sese oneret, nec
 grauiori, quàm eius vires ferre queant, sarcin-
 e caput supponens, simul & ridendum sese
 propinet, & in periculum conijciat: quemad-
 modum scilicet nec alijs cuiquam turrim ædi-
 ficare conuenit, quàm ei, cui ad eam prorsus
 absoluendam suppetunt facultates, vt scriptu-
 ra testatur. Meliusq; est alijs, qui artis peritia
 præstent, habenas nostri concedere, quàm in-
 doctos & imperitos aliorum aurigas esse: præ-
 stareq; candidam aurem submittere, quàm sto-
 lidam linguam mouere. *Hæc Nazianzenus.*

Luce 14.

*Verùm dicet quis: spontè tantus honor ad me
 defertur, omnis cognatorum & agnatorum ma-
 nus cogit vimq; adfert, dementemq; fore prædi-
 cat, si tantam repudiauero dignitatem: at is vo-
 cat, penes quem est legitima vocandi potestas &
 auctoritas. Huic verò homini hac venustissima*

G ij respon-

respondet similitudine CHRYSOSTOMVS:

Libro 4. De
Sacerdotio.

Etenim quæro ex te, si quem suspicamur fabrum esse, ad opus vocemus, sequaturq; ipse: deinde manus admouens materie ad ædificiũ paratę, ligna, itemq; & lapides auertat, opus autem sic coagmentet, sic domum ædificet, vt statim collapsura ea sit, num ille sese abunde hac defensione tutaturus est; si dixerit, ab alijs se coactum, non etiam vltro ad ædificandum accessisse? Certè nequaquam, idq; iure optimo: oportebat enim vel alijs ad id vocantibus pedem referre ac tergiuersari. Itane vero qui ligna ac lapides auertit faber, huic nullus prorsus suffugij locus, quò minus poenas pendat: qui verò animas negligenter ædificans perdiderit, hiccinè alienam vim abundans sibi suffugium præsidiumq; putabit? & quo id pacto non valde ineptum atque absurdum? nondum enim adijcio, nolentem à nemine compelli posse: sed & ipsum volo vim fuisse immodicam perpeffum, artibusq; varijs circumseptum, vt in retia caderet. Hoccinè igitur illũ a supplicio eximet? ne obsecro, ne eò vsq; nobis imponamus, neque simulemus ignorare

nos

nos ea, quæ vel admodum pueris nota esse possunt: reuera enim quum rationis reddende tempus aderit, ignorantie simulatio hæc nihil nobis allatura est præsidij. Principatum huiusmodi nihil ipse ambiuisti, imbecillitatis tuæ conscius? Probè id ac rectè. Oportebat ergo cum eodem hoc consilio, vocantibus etiam alijs, tergiuersari. Annè quum te nullus vocaret, imbecillus tu, ac minime idoneus eras: vbi primùm verò comperti sunt qui honorem ad te deferrent, de repente in valentem atq; idoneum euasisti? Certè huiusmodi res deridicula prorsus ac nugatoriâ est, eademq; extremo etiam supplicio digna. *Hec autem proferentes, non eos, vt cum GREGORIO Romano Pontifice loquar, qui rectè possint deterremus, sed ab appetitu tanti oneris cordis infirmitatem munimus, ne imperfecti quoque culmen arripere regiminis audeant: & qui in planis stantes titubant, in præcipitio pedem ponant.*

*Absolute fidei examine, augustiore sibi, peculiari magis nouus Sponsus induitur habitu.
Calceatur pedes ad annunciandum Euangelium
pacis;*

pacis; vt eat, non stet; laboret, non ociosus delitescat. Induitur interioribus quibusdam tunicis, interioris & occultæ deuotionis, innocentiae & integritatis perfectionem denotantibus; cuius solus Deus purarum animarum vnicus sponsus inspector est; & cuius suauitatem illi soli norunt, qui experiuntur: intus enim est qui iudicat, intus quod iudicatur, vt internorum cura in externorum nimia occupatione non minuatur. Induitur item Dalmatica, latas manicas habente.

Titum I.

Oportet enim Episcopum, sicut Dei dispensatorem, hospitem esse, benignum, liberalem, non turpis lucri cupidum. Maioris enim peculij dispensatorem plura expendere oportet: qui diuitias opesq; veras esse putet, si non studio omni aliena bona corradat; sed vt indigentium penuriam sua liberalitate adiuet, qui sua commoda propinquorum bona deputet. Egentis enim

In secunda
parte pastorali,
cap: 7.

mentem, doctrine sermo non ita facile penetrat, inquit Gregorius, si hunc apud eius animū manus misericordie non commendat. Tunc autem verbi semen facile germinat, quando hæc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. De quo illud dicatur, Disperfit deditq;

Psal: III.

Non

Non fisco, non Hæretico, ^{non} potenti et ~~non~~ factio-
 so ciui, non carni & sanguini, non tenaci, et quæ
 nunquam compleri potest, arcæ; tantò minus nõ
 libidini & cupiditati, sed dispersit dedit pauperi-
 bus: hoc est, seminaria futuræ pietatis & eru-
 ditionis extruxit; adolescentes præstantes inge-
 nio quàm plurimos domi, forisq;, opibus suis edu-
 cauit: Parœcijs desertis ac depopulatis Pasto-
 res & Sacerdotes suis copijs aluit: redeuntes ab
 errore, benignè & liberaliter suscepit; captiuos
 redemit; virgines orbas elocauit; peregrinos ho-
 spicio suscepit; viduis, orphanis, morbo ac ætate
 fractis, opem tulit: Dispersit, dedit pauperibus;
 iustitia eius manet in seculum seculi, cornu es
 ius exaltabitur in gloria. Fœnus hoc so-
 lum, inquit sanctus LEO, aspicere & exerce, *Epistola 1.*
 re debemus; vt quod hîc misericorditer tri- *Cap: 4.*
 buimus, ab eo Domino, qui multipliciter &
 in perpetuum mansura retribuet, recipere va- *Psal: 82.*
 leamus. Neque enim nos hæreditate possedi-
 mus Sanctuarium Dei, sed alienæ sortis dispen-
 satores sumus. Cuius peculiij vsus quidem, in- *Lib: 2. de Cõ-*
 quit Bernardus, est bonus, abusio mala, solli- *sideratione.*
 citudo peior, quæstus autem turpissimus.

H

Dispen

Dispensationis autem huius, inquit Chrysostomus, modus ille, si Ecclesiasticę facultates neque redundant, neque temporibus necessarijs desint. *Verum de munificentia Pastoris satis.*

Adiicitur autem ornatus hic super Sacerdotalem habitum, ad indicandas eas actiones atque operationes, quas ipse præter alios Sacerdotes, peculiari quodam modo exercere solet: quales sunt illæ, ultra regiminis, doctrinæ ac iurisdictionis rationem; quas ex Græcis Arcopagita, ex La-

De Ecclesiastica

Hierar. Ca: 5.

Leo Epist: 88.

tinis verò Leo Papa, ex antiquissimo ritu recensent. Presbyterorum (ut eorum verbis utar) & Diaconorum, atque Virginum consecratio, constitutio Ecclesiæ atque Altaris, benedictio item eorundem & unctio, per impositiones manuum fidelibus baptisandis, vel conuersis ex hæresi, paraclæti Spiritus sancti traditio; quale item est Chrisma conficere, Chrysmate baptisatorum frontes signare, publicè in Missa pœnitentes reconciliare, formatas Epistolas mittere. Hæc enim omnia illicita sunt Chorepiscopis atq; Presbyteris, (inquit sanctus Leo) qui ad exemplum & formam septuaginta discipulorum esse noscuntur: qui quanquam Consecrationem habeant, Pontificatus ta-

tus tamen apicem non habent. Quæ omnia solis
 deberi summis Pontificibus, auctoritate Canonũ
 præcipitur: ut per hoc, & discretio graduum, &
 dignitatis fastigium, summi Pontificis demonstre-
 tur. Sed neq; coram Episcopo licet Presbyteris
 in baptisterium introire; nec præsentem Antistitem
 infantem tingere, aut signare; nec pœnitentem, si-
 ne præceptione Episcopi sui, reconciliare; nec eo
 præsentem, nisi illo iubente, Sacramentum Corpo-
 ris & Sanguinis Christi conficere; nec eo conum-
 posito populum docere, vel benedicere aut saluta-
 re, nec plebem utiq; exhortari.

Sic igitur vestito & ornato Sponso, à fide fit
 transitus ad Sacramentũ: transfert se Sacer Con-
 secrator ad eas operationes, quæ verè sanctæ sunt
 sanctosq; efficiunt: quæ ex antiquissima & Apo-
 stolica traditione, sacris primùm signis & actio-
 nibus, deinde mysticis unctionibus continentur.
 Actiones & signa sacra, à Dionysio, tantorum
 mysteriorum diuino interprete, hæc numerantur.

Primũ, ἡ πρὸς τὸ θεῖον θυσιαστήριον προσάγωγή, καὶ ὑπὸ τῷ
 πτωρῖ, hoc autem est, aditus ad diuinum altare, ac
 In eodẽ quin-
 to Capite.

Submissa genuum inflexio. Quod signum, et acti-
 onem

H ij

onem designare docet, Eum qui instituitur Pontificali consecratione, vniuersam suam vitā, omnemq; mentis integritatem, Deo summo ac primo consecratori subijcere & resignare debere; ad eiusq; nutum & voluntatem eam peragere, castissimumq; Deoq; dicatum aditum, qui dignus sit & conueniens, quantū fieri possit, diuino, sanctissimo, ac sacro Altari, ad quod mentes, quæ diuinam speciem præferunt, consecrantur.

*Secundum signum & actio, est ἡ τῆς ἱεραρχίας
 χηρὸς ἐπιθεσις: id est, Sacri Hierarchæ, ac reliqui collegii manuū impositio. Tangit enim Princeps consecrationis Pontifex, ac deinde cæteri omnes, illius qui consecratur caput, manusq; illi imponit: quod signum & actio, primum diuinū, ut idem inquit Dionysius, præsidium declarat; quo, tãquam sancti pueri, illi qui consecratur, patris charitate foueri solent, illisq; facultatem ac vim Ecclesiastici ordinis tuendi largitur, contrariasq; potestates procul ab eis arcet. Docet deinde omnia officia & munera sacri Ordinis exequi, eos qui consecrantur; vt sub Deo agentes, eumq; omnium suarum actionum habentes ducem in omnibus.*

Tertiū

Tertium signum est, ἡ σταυροειδὴς σφραγίς: id est, crucis obsignatio, quæ significat omnium animi simul corporisq; cupiditatū cessationem, diuinæq; vitæ imitationem, immoto oculo aspicientem Christum crucifixum, qui ad crucem vsq; & mortem expers omnis peccati peruenit; eosq; qui ita uiuunt, ut eum imitentur, carnemq; suam cum illo crucifigunt, quod crux ista designat, sibi similes participes libertatis suæ à peccato efficit, obsignans eos sigillo & imagine crucis, iustitiæ et innocentie suæ. Quid enim est aliud hæc crucifixi imago, quàm forma et exemplar perfectū mortificationis omnium cupiditatum nostrarum? In hoc enim ligno omnia desideria nostra, omnes nimie sollicitudines, omnes cupiditates nostræ, confixæ & mortuæ sunt. Quæ enim ambitio sanari poterit, quàm hæc ipsa incredibilis humilitas Christi in cruce pendentis non sanat? Quæ auaritia curari, quàm hæc nuditas, ac planè extrema paupertas non curat? quæ libido extinguere, quàm hæc ipsæ aridæ faces fele et aceto imbutæ, salutis nostræ non extinguunt? Vnde Bernardus: Singuli, inquit, illiciti motus animi mei, singula sunt in te Deus cōiucia: ut puta iracūdię mo-

tus in mansuetudinem tuam, inuidiæ in charitatem, luxuriæ in sitim tuam, cupiditatis meæ in nuditatem, fastus in tuam extremam humilitatem:

Quartum sacrũ Symbolum est sacrãq; actio, huicq; ordini quasi propria & peculiaris, & quæ in nulla alia consecratione adhiberi solet, præter eam quæ Pontificis est, ἡ τῶν λογίων ἐπὶ κεφαλῆς ἐπίθεσις: hæc autem est, sacrorum librorum super caput et humerum eius qui consecratur, sanctissima impositio. Cuius modum & rationem sic explicat Carthagineñ Conciliũ: Duo adsistentes Episcopi, ponunt & tenent Euangeliorum codicem super caput et cervicem eius qui consecratur, & vno super eum fundente benedictione; reliqui omnes qui adsunt, manibus suis caput eius tangunt. Quid autem sibi ea actio velit, diuinus explicat Arcopagita: Quoniam, inquit, perficiens omnis Sacerdotij vis & scientia, à diuina mysteriorum auctore bonitate diuinis Pontificibus datur, iure ac merito in capitibus Pontificum, scripta diuinitus tradita ponuntur, quæ compendio scienterq; omnem Theologiam, omnem Dei operationem, doctrinã

Ibidem.

sanctam,

sanctam, diuina & sacra verba & opera, orationes & actiones, quas Hierarchia nostra habet Dei benefici concessu ac munere : quod diuinus Pontifex, omni quidem facultate que Pontifice digna est, præditus esse debeat, & omnium sacrarum interpretationum atque factorum, que Hierarchiam attingunt, vera atque à Deo tradita sciētia non illustrari modo, verum etiam alijs, vt Pontifici consentaneum est, tradere ; perficereq; diuinis scientijs ac summis, vt ita dicam promotionibus ex Pontificis dignitate omnia, que in tota Hierarchia maximam vim perficiendi habens. *Ex multis enim & varijs functionibus, quæ Episcopum attingunt, illa propria ac quasi peculiaris est, Euāgelium prædicare; vt potens sit, inquit Paulus, Titum 1.* in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. *Itaq; in prisca illa et veteri Ecclesia, nemo hoc docendi pulpitem conscendebat, nisi is qui Episcopus esset; vel si fortè aliqua summa infirmitate prædicabatur, Presbytero quidem cuiuspiam hoc munus delegabat : ita tamen, vt ipse eius doctrinæ testis & iudex interesset. Itaq; ægri etiam Pontifices, nonnunquam in lectis ad templum*

plum adferebantur, ut eius doctrinæ quæ populo tradebatur, testes & arbitri interessent; ne quid illis inscijs atq; incautis, hæreticæ labis & pestis subreperet. Non in capite autem tantum sacer Codex Episcopi ponitur, sed in humero etiã: Ut primus ipse hoc iugum subeat, ac in societate Iesu Christi trahat: ut populo Dei more sancti Mosi, atq; ad eum Iesu Christi præeat, ac viam per huius vitæ turbulentum pelagus pandat, angustamq; illam semitam & asperam, primus terat ac muniat. Ut illud possit dicere cum Christo:

Matth: II.

Ioan: 13.

1. Cor: 4.

Prima parte
pastoralis,
Cap: 2.

Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Exemplum enim dedi vobis; ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Et illud Pauli: Imitatores mei estote, quemadmodum ego Christi. Nam si pastor, inquit GREGORIUS; per abrupta graditur, grex profecto ad præcipitia sequetur. aut qua præsumptione percussum mederi properat, qui in facie vulnus portat: tantumq; debet actionem populi actio transcendere Præfulis, quantum distare solet à grege vita Pastoris. Qui enim loci sui necessitate exigitur summa dicere, hac eadem necessitate compellitur summa monstrare; ne

subditi

subditi in exēplo eius qui præest, quasi in obstaculo itineris offendant. Sacerdotes namq; vocamur, quòd ideo præsumus, vt sacrum ducatum fidelibus præbeamus: nulliq; illicitum videtur, *inquit Ambrosius*, quòd ab Episcopo quasi licitum perpetratur.

*De Dignitate
Sacerdotali,
Cap: 6.*

Quinta & ultima diuina est actio, quam sacer Dionysius τὴν ἀποπέρας: hoc autem est, vt sacrum exponit Carthagineñ Concilium, eam quæ super eum qui consecratur funditur benedictionē: quæ talis est: Propitiare, inquit, Domine supplicationibus nostris, & inclinato super hunc famulum tuum cornu gratiæ Sacerdotalis, benedictionisq; tuæ in eum infunde virtutem. Prorumpitq; sacer Antistes in diuinas laudes, eum esse honorem omnium dignitatum, qui gloriæ eius sacris famulantur ordinibus. Qui per Moysen famulum suum, secreti familiaris affatu, inter cætera cœlestis documēta culturæ, de habitu quoq; indumēti sacerdotalis instituens, electum Aaron mystico amictu vestiri inter sacra iussit; vt intelligentiæ sensum de exemplis priorū caperet secutura posteritas: ne eruditio doctrinæ eius vlli deesset ætati.

I CUM &

Cum & apud veteres reuerentiam, ipsa significationum species obtineret, & apud nos certiora essent experimenta rerum, quam enigmata figurarum. Illius namque Sacerdotij anterioris habitus, nostre mentis ornatus est; & Pontificalem gloriam non iam honor comendat vestium, sed splendor animarum. Quia & illa que tunc carnalibus blandiebantur obrutibus, ea potius que in ipsis erant intelligenda poscebant.

Precatur deinde, Vt ei famulo suo, quem ad summi Sacerdotij ministerium elegit, eam gratiam largiatur: vt quicquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, & in multiformi operis varietate significabant, hoc in eius moribus actibusque clarescat. Vt compleat in Sacerdote suo ministerij sui summam, & ornamentis totius glorificationis instructum, celestis unguenti rore sanctificet. Atque ita deinceps se ad sacras confert unctiones. Significat autem ea αὐτὰρ ἱερότητα siue sacra precatio, vt idem inquit Dionysius, Deo charum consecratorem interpretem, esse diuine creationis siue electionis; qui non suo munere eos qui consecran-

tur, ad

tur, ad Ecclesiastici ordinis honorem virtutemque efferat; sed diuini numinis instinctu agitatus in omnibus consecrationibus que Pontificem attingunt. *Cum autem sanctificatio, vt inquit Magnus Basilius, sine spiritu non sit, cum & cœlestes illæ angelicæ virtutes, quæ natura quidem sanctæ non sunt, sic enim nullam haberent differentiam ab eo spiritu, qui solus natura sanctus dicitur; secundum proportionem tamen suæ dignitatis & excellentiæ, sanctificationis suæ modum et mensuram ab eodem spiritu sancto accipiunt. Hic enim est digitus Dei, per quem omnia solidantur: hæc est superna illa & cœlestis unctio, quæ docet omnia: hic est ignis purissimus, qui mundat, purgat, & sanctificat ea vniuersa, quæ sancta sunt. Proinde diuinus Antistes creatore spiritu, super eum quem sacrat, inuocato, ad sacras unctiones se confert; vt ostendat, hunc ipsum qui sacratur ministrum, & vicarium illius fere, quem vnxit Deus oleo lætitiæ psal: 44. præ consortibus suis.*

De Spiritu S.
Cap: 16.
& Epist: 79.

Luca II.

I. Ioan: 2.

psal: 44.

Vngit autem primum caput eius, cum ea præfatione: Hæc unctio, inquit, Domine copiose

psal. 132.

in caput eius influat: hæc in os subiecti decur-
 rat; hoc in totius corporis extrema descēdat :
 vt tui Spiritus virtus & interiora eius reple-
 at, & exteriora circumtegat. Abundet in eo
 constantia fidei, puritas dilectionis, securitas
 pacis : Sint speciosi munere tuo pedes eius, ad
 Euangelisandum pacem, ad Euangelisandum
 bona. Da ei Domine ministerium reconcilia-
 tionis in verbo & in factis, in virtute signorū
 & prodigiorum : Sit sermo eius & predicatio
 non in persuasibilibus humanæ sapiētiae ver-
 bis, sed in ostensione spiritus & virtutis. Da
 ei Domine clauēs regni cœlorum, vt vtatur,
 non vt glorietur potestate; quā tribuis in ædi-
 ficationem, non in destructionem. Quodcūq;
 ligauerit super terram, sit ligatum & in cœlis :
 & quodcūq; soluerit in terris, sit solutum &
 in cœlis. Quorum detinuerit peccata, deten-
 ta sint : & quorum dimiserit, tu dimittas. Qui
 maledixerit ei, sit ille maledictus : & qui bene-
 dixerit ei, benedictionibus repleatur. Sit fidei
 seruus & prudens, quem constituas tu Do-
 mine super familiam tuam, vt det illi cibum
 in tempore opportuno, & exhibeat omnem

homi

hominē perfectum : sit sollicitudine nō piger, *Rom : 12.*
 sit spiritu feruens : oderit superbiam, humili-
 tatem ac veritatem diligat, neque eam vnquā
 deserat, aut laudibus, aut timore superatus.
 Non ponat lucem tenebras, nec tenebras lu- *Esa : 5.*
 cem : non dicat malum bonum, neque bonum
 malum. Sit sapientibus & insipientibus debi- *Rom : 1.*
 tor, vt fructum de profectu omnium conse-
 quatur. Tribuas illi Domine Cathedram Epi-
 scopalem, ad regendum Ecclesiā tuam & ple-
 bem sibi commissam : sis ei auctoritas, sis ei po-
 testas, sis ei firmitas. Multiplica super eum be-
 nedictionem & gratiam tuam, vt ad exorandam
 semper misericordiam tuam, tuo munere
 idoneus, & tua gratia possit esse deuotus.
*Ac deinceps interpositis alijs orationibus, ac pu-
 blico Ecclesie cantu, ad victionem manuum e-
 ius accedit ; quas item cum ea postulatione inun-
 git: Deus & pater Domini nostri Iesu Christi,
 qui te ad Pontificatus sublimari voluit digni-
 tatem, ipse qui per Samuelem David in Regē* *1. Reg : 26.*
*& Prophetam inunxit, te nostro ministerio
 Chrismate & mysticè delibutiōis liquore per-
 fundat, & Spiritualis benedictionis vbertate*

foecundet: vt quicquid benedixeris, benedicatur: & quicquid sanctificaueris, sanctificetur: & consecratarum manuum istarum impositio, cunctis proficiat ad salutem. *Neque verò frustra, aut sine causa tam prolixis, tam frequenter repetitis precibus, hic ipse qui consecratur, Deo omnium bonorum auctori & largitori commendatur: Plus enim, inquit Chryso-*
stomus, eius modi precibus indiget, quàm ceteri omnes. Nam quanto est celsior dignitas, tanto Sacerdotis maiora sunt pericula. Sufficit enim vel vnum Episcopatus rectè factum authorem suum in cœlum attollere, vnumq; peccatum in ipsum iniicere gehennę profundum. Nam qui in ordine priuato parum religiosus erat, multo profectò magis id patitur, cum Ecclesię gubernacula regenda susceperit: quippe tum & inanis gloria vehementius imminet, & pecunię amor & fastus; cum principatus ipse præstet licentiam offensionis & contumelię, atque maledicta, & alia prorsus innumera. Votis itaq; omnibus optandum, vt qui antea pietate præditus fuerat, talis permaneat suscepto munere administrationis.

*Hæc Chryso-
stomus.*

Vngitur

*In primū cap:
ad Titū: ser-
mo: I.*

*Ungitur autem futurus Hierarcha primum in capite, per quod mens eius designatur: quò ad-moneatur, ut diligat Deum ex toto corde suo, et ex tota anima sua, et ex omnibus viribus suis; & proximum suum, sicut seipsum: quarum rerum omnium, caput fons est & principium. Deinde, ut auctoritas & dignitas eius declaretur, cum scilicet esse caput & Principem Ecclesie suae; Ephe: 5. quomodo vir uxori suae caput dictus est. Honor em̄ et sublimitas Episcopalis, inquit Am-
 brosius, nullis poterit comparationibus adae-
 quari: si Regum fulgori compares, & Principum Diademati, longè erit inferior, quàm si plumbi metallum ad auri fulgorè compares: quippè cum videas Regum colla & Principum submitti genibus sacerdotum, et exosculatis eorum dexteris, orationibus eorum se commendare et communire, qui item cornu suo Reges et Sacerdotes unguunt. Sed providendum est, inquit Ambrosius, ne sit honor sublimis, & vita deformis: ne sit deifica professio, & illicita actio: ne sit religiosus amictus, et irreligiosus prouectus: ne sit gradus excelsus, et deformis excessus: quia sicut nihil esse diximus*

De dignitate
 Sacerdotali
 cap: 2.

Episcopo

Episcopo excellentiùs, sic nihil est miserabiliùs, si de sancta vita Episcopus periclitetur, si Sacerdos in crimine teneatur. Nā quantò gradus altior est, tãtò ruina grauior: honor grãdis, grandiori debet sollicitudine circũuallari. Ideo igitur prerogatiua honoris monstratur, vt merita congrua requirantur.

Vngitur demùm in capite, vt ostendatur esse vicarius Christi; eiusq; dignitatem & auctoritatem gerere, qui est super omnia; & quem constituit Deus caput super omnem Ecclesiam. Ideo Reges non iam in capite, sed in humero ununtur: Primum, vt is proprius honor sit illius, quẽ Deus constituit excelsum super omnes Reges terræ, & quem oleo leticiæ excellentiùs & augustiùs unxit præ consortibus suis. Deinde vt ostendatur, quòd primò ante omnes Reges & Principes persona capitis Pontificali officio repræsentetur. Vngitur tamen & Rex in humero, vt neq; ipse planè excludatur à repræsentatione eiusdem capitis: Nam & huius Principatus, vt dixit Esaias, fuit super humerum eius: et vt sciat se esse ministrum ad portãdam crucem Iesu Christi: laudem bonorum, vindictam autem malorũ.

Sed non

Ephe: 1.

Psal: 88.

Psal: 44.

Esa: 9.

Rom: 13.

*Sed non caput tantum Pontificis ungitur, ve-
rùm & manus. Primum, propter officium et mini-
sterium eius, ut se sciat dignitatem non propter
ocium, sed propter negocium suscipere: ut sciat
ex illo se numero operariorum esse debere, qui su- Matth: 20.
stinent pondus diei & æstum. Demùm, ut illis
manibus adsit virtus Spiritus sancti, eas tene-
at & dirigat; cum illis laboret & operetur: ut
quicquid benedixerit, benedicatur; quicquid san-
ctificauerit, sanctificetur: Quò certior fiat popu-
lus Christianus, dicente Episcopo aut Sacerdote:
Ego te baptiso: ego te absoluo: non illum baptisa-
re, nõ illum peccata relaxare, sed vnctionẽ ipsam,
sed eum Spiritum, cuius hæc vnctio signum est,
omnipotenti virtute et præsidio suo hæc talia ef-
ficere. Item, cum accepto pane et calice, in ita cõ-
secratas manus, illa verba profert: Hoc est cor-
pus meum: Hic est sanguis meus: non illũ ali-
quid vi sua efficere, sed Spiritum sanctum descẽ-
dere, & virtutem altissimi obumbrare: ut qui
in utero virginis verum corpus & sanguinem Luc: 1.
eius admirabili & illi soli cognita virtute effecit,
idem sub speciebus panis & vini hoc idem effici-
at. Quibus sacris Symbolis et mysterijs cum hæ-*

K retici

retici careant, mirum esse non debet, si ea quæ in Ecclesia Catholica certissima & facillima esse videntur, ab illis nõ intelliguntur; per exiguamq; vel nullam potiùs, his fidem habeant. Neque enim nos hæc humanis viribus aut meritis tribuimus, sed illi Spiritui sancto, de quo David dixit:

Psal: 103.

Emitte Spiritum tuum & creabuntur, & res nouabis faciem terre. Unguntur amplius manus eius qui consecratur, vt operetur bonum: ad

Gal: 6.

omnes quidem, sed maximè ad domesticos fidei:

Prouerb: 31.

vt manus suas mittat ad fortia; vt panem ociosus

Cantic: 5.

non comedat; vt manus eius distillent myrrham;

Luc: 12:

vt sit beatus seruus ille, quem cum venerit dominus, inuenerit vigilantem & operantem.

Ungitur autem sancto C^o H^orismate, quod ex oleo & balsamo confici & temperari solet; vt per oleum quidem, nitor & puritas conscientie denotetur. Bonus enim homo, ex bono thesauro profert bona; & malus homo, de thesauro

Luc: 6.

malo profert mala. Nec colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus. Nõ potest arbor bona malos fructus facere, & arbor mala bonos

Matth: 7.

fructus facere. Gloria nostra, inquit Paulus,

2. Cor: 1.

hæc est, conscientia nostra: sed non gloria tan-

tum,

tum, verum etiam omnium laborum suaue condimentum; sed omnium rerum aduersarum tutissimus portus; sed contra omnes visibiles ac invisibiles hostes munitissimum praesidium, omnisque libertatis doctrinae amplissimus campus: sine qua qui docet, illud Dauidicum, quod aliquando magnum illum Origenem perterruerat, expauescat: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu autem homo peccator es. Cum videbas furem, currebas cum eo; & cum adulteris ponebas portionem tuam. Existimabas improbe, quod ero tui similis? arguam te, & statuam contra faciem tuam. Intelligite haec qui obliuiscimini Deum, ne quando rapiat & non sit qui eripiat.

Balsamo autem designatur odor bonae famae:

Eum enim qui Sacerdotio fungitur, inquit Chrysostomus, odorem spirare optimum conuenit. *In 2. Capite Epistole ad Timoth.*
 Ut sit pastor sine crimine; ut habeat testimonium etiam ab his qui foris sunt; ut item luceat lux eius; quo videtes homines bona opera eius, glorificent Patrem qui in caelis est; ut innocentia sua obstruat ora maleuolorum: Sine qua eximia fama qui docet, eum altera quidem manu tra-

In 2. Capite Epistole ad Timoth.

Tit: 1.

1. Tim: 3.

Matth: 5.

here, altera repellere dicebat magnus Nazianzenus. *Ab omni specie mala, inquit Paulus, abstinete vos; non à re tantum, sed specie etiam.*

1. Tess: 5. Non sit in conscientia, *inquit Bernardus, nutans infirmitas modicę fidei; non sit in fama nœuus malę speciei; vt sic duplicibus, interna scilicet maturitate & externa specie, vestiamur. Ut illud confidenter, ille qui forma est gregis, dicere possit: Sicut Balsamum aromatizans odorem dedi. Et illud Pauli: Christi bonus odor sumus in omni loco. vt sit flagrans & suavis odor primogeniti Esau. Et hoc est, quod sibi voluerunt tintinabula illa suspensa ex vestimento Aaronis sacerdotis, de quibus præcepit Dominus: Audiantur sonitus, quando ingreditur, vel egreditur, Sacerdos Sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. Non alius certè sonitus, quàm excellentis laudis et glorię, ac omnium virtutum celebris prædicationis. Et ideo, & lege ipsa Dei cautum fuit, vt is qui in Sacerdotum numero censeretur debebat, omni vicio, siue corporis, siue animi, careret; neue quid infamię in tota illius vita hæreret. Et à sacris Canonibus pię statuitur, vt is qui ministrario Al-*

Libr: 4. de
cõsideratione.

Eccle: 24.

2. Cor: 2.

Gen: 27.

Exod: 28.

Leuit: 21.

rio Al-

rio Altaris addicitur, non modò omni culpa & scelere careat, sed etiam ab omni suspitione, aut opinione sceleris, sit alienissimus. Teneatur, inquit sanctus LEO, subscriptio Clericorum, honoratorū testimonium, ordinis consensus & plebis: qui præfuturus est omnibus, ab omnibus eligatur. Ad cuius consecrationem nullus ambitus trahat, nulla seditio impellat, nulla iniquitas incitet, sed in medium constituta meritorum sanctitate, vt cunctis ille præponatur, quem sibi cuncti cupiunt præsidere. Populus enim Episcopum non optatum aut contemnit, aut odit. Sic igitur sanctissima Pontificalis vntio perficitur. In qua illud monet vetustissimus Canon, vt ea vntione vngatur Episcopus, non tam in corpore quàm in corde: vt & interiùs sit nitor conscientie, quò ad Deum; & exteriùs odor bonæ famæ, quò ad proximum. Neque verò nunc primùm ea vntionis ratio est inuenta, sed iam ab antiquissimis primitiue Ecclesie temporibus est vsu & consuetudine comprobata. Quod vel ex Gregorio Nazianzeno constat; cuius illa sunt, quibus parentem suum In Apol. postea quã ex fuga reddisset. alloquitur, verba: Idcirco me, inquit, Pontificem

Epist: 89. 103.

cem vngis: ac podere cingis, capitique cidarim imponis, atque holocausti spiritualis Altari ad moues, & sanctificationis vitulum mactas, manusque spiritui consecras, & sancta sanctorum spectatum introducis; verique illius tabernaculi, quod non homo, sed Dominus construxit, ministrum facis: dignumne vero, & vobis qui vngitis, et eo propter quem peragitur, & in quem tendit hæc unctio. perspectum hoc habet Pater veri illius ac germani CHRISTI,

Psal: 44.

Ephe: 2.

In oratione ad patrem, cum ei curam Ecclesie commisisset.

Spiritu, inquit, res nostras moderante, cui nos ipsos dedimus, & caput nostre initiationis, oleo delibutum à Patre omnipotente, & Filio unigenito, & Spiritu sancto ac Deo.

Et hætenus quidem peracta est Consecratio, confectum Sacramentum. Iamque ille qui consecratur, non amplius Electus, sed Consecratus appellatur. Quo in loco modicum insistamus. Sancti estote Patres mei, quoniam Dominus vester sanctus est; quoniam impositio manuum quæ facta est super capita vestra, sancta fuit; quoniam

unctio

unctio qua uncti estis, sancta est; quoniam verba, signa, & operationes consecrationis vestrae, non sancta modo sunt, sed sanctissima etiam. Sancti igitur estote & vos, dateq; omnem operam, ne sancta impure, sublimia demisse, honore digna turpiter; & ut vno verbo complectar, Spiritualia terrenè celebretis: ne hæc ipsa membra vestra, organa diuina, instrumenta ratione prædita; instrumenta quæ à præclaro artifice Spiritu sancto concinnantur atque pulsantur, ambitionis, cupiditatis, libidinis, ac turpitudinis arma efficiatis; ne templum Dei, tam sanctè consecratum, poluatis, ac contaminetis; ne parietes dealbati sitis, *Actu: 23.* & dicamini; ne similes efficiamini sepulchris dealbatis, quod quondam Phariseis obiecit Christus Dominus, quæ à foris patent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum & spurcicia; ne omnia quidem sancta habeatis, ipse autem prophani sitis. Audite quid dicat Dominus: Loquere ad Aaron; Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo suo, nec accedat ad ministerium eius. Si enim homo apud hominem, inquit Gregorius, de quo minimè præsumit

Leuit: 22.

*Parte prima
pastoralis ca-
pit: II.*

- sumit fieri intercessor, erubescit, qua mente apud Deum intercessionis locum pro populo arripit, qui familiarem se eius gratiæ per vite merita nescit? aut ab illo quomodo alijs veniã postulet, qui vtrum sit sibi placatus, ignorat? Qua in re est formidandum, ne qui placare iram posse creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur. *Mundamini igitur qui fertis vasa Domini. Quia necesse est vt mundas habere studeat manus, qui diluere aliorum sordes curat; ne tacta quæq; deterius inquinet, si sordida in se mens lutum tenet. Et ideo in Sacerdotali habitu, ante omnia aurum fulget. Quid autem auro, quod cæteris metallis purius et preciosius est, designatur, nisi perfectio sanctitatis?*
- Thren: 4. Aurum igitur obscuratur optimum, cum terrenis actibus sanctitas vite polluitur. Moneat vos*
- Exod: 19. illud, quod ad montem fumantem, neq; ex populo quisquam, neque ex senioribus & Sacerdotibus populi, sed neq; Aaron atque filij eius, quamuis summa cura & diligentia purgati accesserunt,*
- Leuit. 10. sed solus Moyses. Moneat exemplum Nadab & Abiud, quod nouo duntaxat igne thura adoleuissent, nouo quoque igne absumpti sunt; atque*
- codem*

eodem tempore, & loco, quo nefario crimine se
 deuinxerunt, perierunt: ac ne patrē quidem Aa-
 ronem primum apud Deum, secundum Moysē,
 tenentem locum, ipsos à periculo vindicare potu-
 isse. Tum etiam id, quod Heli Sacerdoti, ipsi qui-
 dem viro bono, nimis tamen filijs indulgenti, ac-
 cidit. Moneat etiam funestus casus Oza, Ar-
 cam cadentem non expiatis manibus fulcire vo-
 lentis. Sancti ergo estote, quoniam dux vester,
 & caput vestrum sanctum est: quoniam manibus
 carnis, diuina & coelestia tractatis: quoniam
 omnis integritatis & innocentiae, estis duces &
 magistri. Sanctitatis autem vestrae, illam men-
 suram, illum modum, ponit sanctus Chrysostomus:
 Quanta, inquit ille, inter sese differentia ho-
 mines rationis vsu habentes, & bruta ratio-
 ne carentia dissident; tantum sanè discrimen
 inter eum qui pascit, atque eos qui pascuntur,
 esse velim, vt ne maius etiam exigam: si qui-
 dem in multo etiam maioribus rebus pericu-
 lum ipsum versatur. Etenim Sacerdotium ip-
 sum in terra quidem peragitur, sed in rerum
 coelestium classē ordinemq; referendū est.
 Atque id perquam merito: quippè non mor-

1. Reg: 4.

2. Reg: 6.

Chrysost: lib:
2. de sacer-
dotio.Ibidem Lib:3.
de Sacerdotio

L

talis

talis quisquam, non Angelus, non Archangelus, non alia quæuis creata potentia, sed ipse Paracletus ordinem huiusmodi disposuit: qui mortalibus hominibus etiam nū in carne manentibus autor fuit, vt angelorum ministeriū animo conciperent. Idcirco necesse est Sacerdotem sic esse purum, vt si in ipsis cœlis collocatus, inter cœlestes illas virtutes medius staret, eiusq; animum solaribus radijs puriorem esse oportet; vt ne quando Spiritus sanctus desolatū illum relinquat, vt dicere possit: *Viuo equidem non ampliùs ego, viuūt autem in me Christus.* Eum enim qui pro ciuitate tota, quid dico ciuitate? imò verò pro vniuerso terrarū orbe legatus intercedit, deprecatorq; est apud Deum; vt hominum omnium, non viuentium modò, sed etiam mortuorum, peccatis propitiū fiat, qualem quæso esse oportet? Quum autem ille & Spiritum sanctum inuocauerit, sacrificiūq; illud horrore ac reuerentia plenissimum perfecerit, communi omnium Domino manibus assidue pertractato: quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus? quantam autem ab eo integritatem exigemus?

Lib. 6. de Sacerdotio.

Galat. 2.

Sacrificiū horrore ac reuerentia plenissimum.

gemus?

gemus? quantā religionem? Considera enim
 quales manus illas administrantes esse oportet:
 qualem linguam, quę verba illa effundat:
 qua denique re non puriorem sanctiorē
 esse conueniat animam, quę tantum illum,
 tamq̄ dignum Spiritum receperit. Per id
 tempus & Angeli Sacerdoti assident, & cœlestium
 potestātū vniuersus ordo clamores excitat;
 et locus Altari vicinus in illius honorem
 qui immolatur, angelorum choris plenus est:
 Luminis instar, vniuersum orbē illustrantis.
*Et hæc quidem Chrysostomus. Nos autem ea
 quę sequuntur, oratione prosequamur.*

Angeli Sa-
 cerdoti assi-
 dent.

Confecto Sacramēto, confert se diuinus Hie-
 rarcha ad Spiritualem Oeconomiam, sanctęq;
 prolis gubernationem. Armatur igitur primū &
 instruit nouum sponsum, dat regendę & guber-
 nandę familię instrumenta ac gubernacula. Et
 cū omne regimen omnisq; administratio, autho-
 ritate & amore cōtineatur: Oderunt enim pec-
 care mali, formidine pœnę: Oderunt peccare
 boni, virtutis amore, tradit in primis in manus

L ij

noui

*noii Antistitis consecratum Baculum; auctori-
 tatis scilicet et disciplinæ insigne, sustentaculum
 imbecillitatis humanæ; vt sit in coercendis vitijs
 piè seuerus, iudicium sine ira tenens, lenis in fo-
 uendis virtutibus, audientium animos demulcens,
 in tranquillitate seueritatis censuram non dese-
 rens; vt reuocet errantes, regat iustos, purgat et
 stimulet ignauos et inertes, repellat nocentes: ac,
 iuxta Ezechielem, attrahat vagū, sustentet lan-
 guidum, stimulet pigrum; portet in humeris suis,
 exemplo Principis pastorum, ægrum & debile.*

Ezech: 34.

*Lib: 3. de Cō- Vt increduli, inquit Bernardus, conuertantur
 sideratione. ad fidem, conuersi non auertantur, auersi re-
 uertantur, peruersi ordinentur ad rectitudi-
 nem, subuersi ad veritatem reuocentur, sub-
 uersores conuincantur; vt vel emendentur
 ipsi, si fieri potest; vel si non, perdant aucto-
 ritatem facultatemq; alios subuertendi.*

*Excusserunt hoc insigne potestatis & authorita-
 tis, disciplinæ item de manibus Pontificum, hu-
 ius seculi hæretici, et ideo in omni rerum con-
 fusione & perturbatione versantur. Non potest
 enim Deo esse contrariū quid, et sibi met coher-
 rere, aut secum cōsentire: dicebat Bernardus.*

*Lib: 5. de Cō-
 sideratione.*

Nec

Nec possunt verè dicere; Virga tua, & baculus psal: 22. tuus, ipsa me consolata sunt. Ideo ne filij quidem, quia extra disciplinam sunt: qua sublata et Hebr: 12. extincta, omnem ordinem auferri, omnem recti & honesti differentiam extinguere oportet. Impunitas enim, inquit idem Bernardus, incuriæ Lib: 3. de cõ-boles, insolentiæ mater, radix impudentiæ, sideratione. transgressionis nutrix, matris noxiæ libertatis pessima soboles hæc. Sed nunquam excussissent, si Pontifices rem magis, quàm insignia rei, complecti voluissent; & si pro religione potius contra impietatem, pro fide contra perfidiam, pro veritate contra mendacium, pro virtute contra scelus; pro iustitia contra iniustitiam, pro pudore contra flagitium & impudentiam, quàm pro suis commodis ac honoribus, ea potestate et auctoritate quæ illis à Deo tradita est, uti voluissent.

Verùm cum hæc nuptiæ, hocq; regimen, non tam timoris, quàm amoris sit; non tam seueritatis, quàm charitatis: Nam & CHRISTUS Dominus Ephes: 5. dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ; ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam,

aut rugam, aut aliquid huiuscemodi, sed vt sit
 sancta & immaculata. *Et eum quem vica-*
riū loco sui relicturus erat, priusquam illi de-
spondisset, ter interrogauit, num se diligeret, &
propter se sponsam suam. Quod cum ille summa
asseruatione ter professus fuisset, tum demum il-
lud audiuit: Pasce oues meas, pasce agnos meos.
 Ioan: vlt. *Sanè qui dicit, Amice ascende superius, ait*
 Lib: 2. de Cō- *BERnardus, amicum fore fudit. Si minus in-*
 sideratione. *ueniat, non expedit quidem. Qui eleuauit, &*
 Lucæ 14. *deicere potest. Sera querela, quoniam eleuās*
 Psal: 101. *allifisti me. Eius igitur amoris & charitatis*
Symbolum, sacer Consecrator nouo sponso tribuit,
consecratum ANNVLVM: eum monens, vt
accipiat Annulum, fidei scilicet et amoris signa-
culum, quatenus sponsam Dei, Sanctam vi-
delicet Ecclesiam, intemerata fide ornatus, illiba-
 Esaiæ 62. *stores persisterent, Super muros Hierusalem,*
vt inquit Esaias, starent custodes, tota die ac
tota nocte non tacentes. Habitaret enim iuue-
nis cum virgine: et gauderet sponsus super spon-
sam, & gauderet super illos Deus eorum. Dura
 Cant: 8. *enim vt mors est dilectio, & tanquam infernus*
emula-

emulatio. Cupiditas et amor, dulces sunt tyrāni.
 Videmus bubulcum, inquit *NAZIANZENUS*, In Oratione
 ob vitulum vnum ab armento aberrantē, vel *posteaquam*
 pastorem ob pecudem decadis grege desiderat *rure in urbē*
 tam, vel auem ob nidulū quem ad breue tem- *rediisset.*
 pus reliquit, vsque adeò discrutari solere; vt
 & illi arreptis fistulis, in speculam quandam
 euecti, calamos omnes mœrore impleant, atq;
 palantia animalia quasi ratione prædita euo-
 cent; ac si paruerint, maiorem ex illis, quàm
 ex reliquis simul omnibus, delectationem per-
 cipiant: hæc autem stridens ad nidum conuo-
 let, pullisq; stridentibus aduoluatur, eosque
 pennis foueat: quo tandem chariores esse par-
 est apud bonum egregiumq; pastorem oues
 rationis participes, & pro quarum salute non
 nihil periculi adiit: quandoquidem hoc quoq;
 acriores animi flammæ excitat. *Qui amor*
cùm in pastoribus nostri sæculi non sit, ideò non
gaudet sponsus super sponsam suam; ideò alienā
sequitur; ideò vbiuis potiùs libentiùs agit, quàm
in ouilibus suis: Ideò alij priùs ex hac vita dece-
dunt, quàm Cathedras suas reuiferunt: ideò in
Geographicis tabulis necesse habent situs & lo-

cum

cum Episcopatum suorum quærere. Quid capiet piscator ille, qui procul à littore abest? sit peritissimus, sit solertissimus licet, pastor item ille quid proficiet, qui stabulum ingreditur nunquã?
 Epistola 92. *Quis inter fluctus, inquit LEO, nauem diriget, si gubernator abscedat? quis ab insidijs oues custodiet, si pastoris cura non vigilet? quis denique latronibus obsistet, & furibus, si speculatorem in prospectu explorationis locatum, ab intentione sollicitudinis amor quietis abducat? Et tamen grauiter ferimus, quòd in eum locum deducta sit res Ecclesiastica: Nemo nos plus læsit quàm nos ipsi, sed et hucusq; lædimus. Vnde autè hæc tam supina negligentia? nisi inde, quòd Christum Iesum non amamus; quòd salutis nostræ nullam, vel perexiguam rationem habemus; quòd Academicas quasdam quæstiones sequamur. Negligenter pascens toties commendatum Dominicum gregem, inquit magnus Leo, conuincitur summum non amare pastorem.*

Pastor consecratur, ergo pascua illi traduntur. Accipit Consecrator Euangeliorum librum, eumq; nouo Præsuli tradit: Accipe, inquit, Euangei

Euangeliū, & vade prædica populo tibi commisso. Potens est enim Deus tibi augere gratiam suam. *Ac si diceret: Ne putes in Paulo & Petro, Tito & Timotheo, Chrysoftomo & Augustino, munus & functionem Apostolicam desisse: ne putes cœlestem illam benedictionem et auxilium æterni Patris sublatum esse; quo illi subnixi, profecti annunciauerunt Euangelium vniuerso mundo: potens est Deus etiam tibi dare gratiam suam, ac per te similia operari.*

Et si enim illi plus omnibus, inquit **BERNARDUS**, laborarunt, non tamen totum elaborauerunt, & tibi adhuc locus relictus est. *Negte illud tantoperè terreat, quòd sublimibus humanæ sapientiæ verbis careas, quòd seriùs ad sacrarum literarum lectionem accessisti, quòd nunquam Cathedram Doctoris conscenderis. Aude, et fac aliquid. Potens est enim Deus tibi augere gratiam suam. Nihil agentem, impossibile est benè operari. Melius serò, quàm nunquã: Nam & vndecimæ horæ operarij, diurnum acceperunt *Matth: 20.* denarium. PETRO nihil indoctius, PAULO nihil imperitius, inquit **CHRYSOSTOMUS**. Et hoc illi *In Proœmio Epistolæ ad Roman.* profitebantur, nec eos hoc fateri pudebat. Et si*

M

impet

2. Cor: II.

imperitus sum, *inquit Paulus*, sermone, non tamen scientia: Sed tamen hic imperitus, & ille indoctus, sexcentos Philosophos superarunt; sexcētis Rhetoribus os obturarunt; suo ipsorum studio, propensaq; voluntate, & Dei gratia, omnia peragentes. *Iniquè certè et calumniosè hæretici, vt in cæteris omnibus, ita et in hac parte conuiciantur, verbi Dei in Ecclesia Catholica nullam rationem haberi, sacram scripturã suppressi; aliunde potiùs, quàm ex scripturis diuinitus traditis, dogmata populo Christiano proponi; humanas traditiones, pro diuinis præceptis et mandatis obrudi: quæ illorum oratio, quàm vana, quàm cum euidenti calumnia coniuncta sit, hæc ipsa traditio libri Euangeliorum; hæc noui Pastoris compellatio, quæ quasi summã Pontificalis muneris continet, abundè docet. In qua Codicis traditione, tria nobis præcipuè sunt obseruanda. Primùm illud, quòd non ipse sibi, is qui populo Dei præficitur, codicẽ sumit: hoc enim hæreticorum proprium & peculiare semper fuit; sed à sede Christi, sed ex manu diuini Hierarchæ accipit. Nam neque Moyses quidem sibiipsi tabulas, in quibus Lex Dei continebatur,*

nebatur, sumpsit, sed de manu Dei acceptas populo tradidit. Et Paulus, id quod à Domino accepit, se tradidisse docet. Et Timotheum monet idem Paulus, ut id custodiat, non quod sibi priuata auctoritate sumpsit, sed quod apud eum depositum est. Secundum verò illud animaduertendum erit, tradi illi Codicem Euangeliorum: non vnum aliquod Euangelium, non partem aliquam Euangelij: Nam hoc item hæreticorum proprium est, ut partem quidem vnam sacræ scripturæ tueantur, reliquas autem vel negligant, vel tanquam Apocryphas & profanas penitus reiiciant. Huic autem nostro totum traditur Euangelium; ut ita eius vnam partem tueatur, ita interpretetur, ne reliquarum sensum & veritatem peruertat: ita vni parti innitatur, ut reliquarum conseruet sanctitatem. Tertium demùm illud, quòd quæ Ecclesia illi tradit Euangelium, eadem & sensum ac interpretationem eius Euangelij eū docet; ne ipse novos sensus quærat, ne sua figmēta pro Catholica doctrina obtrudat; ut Spiritus Dei, non humani sensus, sequatur doctrinā. Prophetia enim, atque vniuersa scriptura, inquit sanctus Petrus, priuatę interpretationis

I. Cor: II.

I. Tim: 6.

2. Pet: 1.

M ij non

non est. Ut enim illud Euangeliū adfert, quod omnium temporum atque locorum est, ita et eam interpretationem sequi debet; si verus, si solidus, si Catholicus Doctor esse, & haberi vult; quæ omnium ætatum & temporum, omnium item gentium & nationum, iudicio & auctoritate sit comprobata. Hæcquæ illa est vera, inter Catholicum & hæreticum Doctorem atque Magistrū differentia; quod vterque sacræ scripturæ testimonijs vtitur, vterque Euangelium laudat, vterque pro hoc vitam sanguinemquæ, si ita opus sit, se profundere paratum esse dicit. Hic tamen hoc Euangeliū, eiusquæ ministerium, priuata sibi sumit auctoritate: ille à potestate ordinaria accepit: hic partem aliquam tuetur, ille totum simul corpus defendit: hic suos proprios, ille Ecclesiasticos astringit sensus. Et ideò Catholici Magistri doctrina, ad Deū reuelantem, & Spiritum sanctum interpretantem, enarrantemquæ, ac suggerentem refertur. Hæreticus diuina quidem verba adfert, sed suum sensum. Et verbis quidem diuinis summa & prima fides habenda est, sed illis tamē, quæ procedunt de ore Dei, & quæ os Domini locutum est. Quod autem hoc ipsum os diuinum sit,

*fit, in Symbolo profitemur omnes: sed & ipsi profite-
 rentur nobiscum, si modo se intelligere & exau-
 dire velint; etsi non pertinacia & malicia non-
 nunquã vincantur. Qui locutus est, inquit, per
 Prophetas. Et Vnam, Sanctam, Catholicam, et
 Apostolicam Ecclesiam. Ecclesiæ Dei promif-
 sus est Spiritus sanctus; vnus igitur sibi non su-
 mat, quod omnium est. Et idcirco hæreses sem-
 per vno pede claudicant: Catholica fides, vtriusq;
 pedis stabili firmatur gressu. Catholica fides, æ-
 ternam & increatam veritatem sequitur, quæ o-
 mnium est; hæresis secundum Deum, vel vna cū
 Deo, suos sensus & iudicia, duo insidiosissima
 idola colunt & adorant. Et proinde palpant te-
 nebras Egyptij. Cū de populo Dei Scriptura Exodi 10.
 dicit: Vbicunque Israël erat, ibi lux erat.
 Sed quæ tandem causa eius, de qua supra dictum
 est, calumniæ? Non alia certè quàm illa, de qua
 quondam quæstus est IERemias: Sed & lamie
 nudauerunt mammæ, lactauerunt catulos sui
 Thren: 4.
 os. filia populi mei, crudelis tanquam struthio
 in desertis. Lamie, inquit, monstra foedissi-
 ma ac crudelissima, tantum humanitatis, tantum
 charitatis habent, vt eos catulos, qui ex eis pro-*

geniti sunt, lactent; ut his, quos illis Deus & natura commendauit, nudent vbera sua. Filia autem populi mei, Sacerdotes & Pontifices, ex quorum ore fontes doctrinae irrigandis populis profluere debebant, struthionis instar sunt crudeles; quem nulla pietas, nulla suorum mouet charitas. Sic nostris infelicissimis temporibus. Lamiæ quidem hæreticorum humanam faciem habentes, sed beluina per impietatem corda gerentes, nudauerunt mammæ, lactauerunt varijs erroribus catulos suos. Pastores autem, atq; Doctores Ecclesiæ, crudeles tanquam struthio, quibus nullum vilius videtur officij genus, hoc ipso verbi diuini prædicationis munere; & quod omnem excedit inhumanitatem, non solum ipsi non lactant catulos suos, sed nec nutrices quidem ipsas, id est Parochos, ac reliquos inferiores Ecclesiæ ministros, hoc officij genere serio perfungi patiuntur; dum vel eos huic muneri præficiunt, qui ipsi rationem vitæ suæ ignorant, vel alijs negocijs longè diuersis et pugnantibus impediunt. Atqui PAULUS necessitatem euangelisandi sibi incumbere clamat: *Væ enim, inquit, mihi, si non euangelisauero. Etsi purpuratus, etsi de-*
auratus

1. Cor: 9.

auratus incedis, inquit *Bernardus*, non est tibi *Lib. 4. de Cō-*
 men quod horreas operam curamq; pastorat *sideratione.*
 lem, Pastoris hæres; non est quod erubescas
 Euangelium. Pastorem te populo huic aut net
 ga, aut exhibe. Quis mihi det, antequam mo *Epist. 237.*
 riar, videre Ecclesiam Dei, sicut in diebus an
 tiquis, quando Apostoli laxabant retia in ca *Luce 5.*
 pturam: non in capturam auri & argenti, sed
 in capturam animarum. Quam cupio vos,
Episcopos compellat, eorū hæreditare vocem,
 quorum adepti estis sedem. Venerunt filii vsq;
 que ad partum, ait *Propheta*, & vires non ha *4. Reg. 19.*
 bet parturiens. *Verum & hæc quidem ha-*
ctenus.

Accepto demùm novus Pontifex à suo Con-
 secratore, ac reliquis assistentibus, osculo pacis,
 de quo paulò post nobis dicendum erit; recedit ab
 Altari, ac deinceps eo tempore, quo populus Chri-
 stianus dona & munera ad altare Dei, more ve-
 teri, eoq; laudatissimo, adferre solet: ipse quoque
 suo Consecratori, tanquam spiritali patri, mu-
 nera offert. Sunt autè ea ex antiquissima Mel-
 chiadis Pontificis institutione, panis & vinum;
 quibus duæ anteferuntur faces. Offert panem et
 vinum;

Psal: 109.

vinum; vel vt ostendat se in eius Sacerdotis functionem & munus succedere, cui sine omni in futurum pœnitentia iurauit Dominus, eum esse Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech: vel, vt quidem ego iudico, ad designandam paupertatem Episcoporum primitiue illius Ecclesiæ; in qua summæ opes, summæ diuitiæ, panis & vinum fuerunt. Dantur autem hæc munera clara luce, et amplius duabus facibus accensis, ne quid inter hæc leuia munera speciosius colore, pondere preciosius (scitis quid intelligam) subrepat ac subiiciatur. Male enim agitur, cum ea quæ virtuti et pietati debentur, a sino onusto auro conferuntur.

3. Reg: 19.

Assumitur demum sacer Antistes à suis collegis, in communionem & participationem orationis, ac mysticæ mensæ. Ac vt quondam Elias quadraginta dierum & noctium ad montem vsque Oreb Dei visionis, iter emensurus, cœlitus delato communitur viatico: Sic iste contra omnia prolixi & difficillimi itineris pericula, contra omnes visibilia, & qui videri non possunt, inimicorum insidias, contra principes & potestates tenebrarum mundi huius, confirmatur & roboratur

Ephes: 6.

boratur pane illo, qui de cælo descendit: quem Ioan: 6.
 qui dignè manducat, non moritur, sed habet vi-
 tam æternam. Super quem panem, iuxta Esa- Esaiæ ii.
 iam, requieuit Spiritus Domini, spiritus sapio-
 rentiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudo-
 dinis, spiritus scientiæ & pietatis: & repleuit
 eum spiritus timoris Domini. Quorum do-
 norum participes efficiuntur omnes illi, qui dignè
 & religiosè tanto reficiuntur viatico.

Cælesti mysterio refectus, armatur demùm
 ille, cui cum Aspide & Basilisco, cum rugiente Psal: 90.
 Leone & Dracone, congregiendum est; cui cum I. Pet: 5.
 portis ipsis inferi pugna instat; cui omnium ne- Matth: 16.
 cesse est ferre tentationes. Necubi nudo quis
 aut neglecto loco deprehensò, letale vulnus adfe-
 rat. Nam etsi ego latens in cauerna, dicit Ber-
 nardus, & quasi sub modio non quidem lucēs,
 sed fumigans, ventorum tamen impetus nec
 sic quidem declinare sufficio; quid positus su-
 pra montem, positus supra candelabrum patie-
 retur? Imponitur igitur capiti eius sacra Cyda-
 ris, bicornisq; galea, cum Patris omnipotentis in-
 uocatione; cuius præclara est bonitas, & virtus
 immensa, totiusq; decoris ornamentum.

N

Imponis

Imponimus, *inquit diuinus Hierarcha*, capiti huius Antistitis & agonistę tui, galeam munitionis & salutis; quatenus decorata facie, & armato capite, non generis & profapię vetustate, non stipatorum vi & armata manu, non magnis necessitatibus & clientelis, sed cornibus vtriusq; testamenti terribilis appareat aduersarijs veritatis: & te ei largiente gratiam, impugnator eorũ robustus existat. Qui Moyse si famuli tui faciem, ex tui sermonis confortio decoratam, lucidissimis claritatis ac veritatis cornibus insignisti, & capiti Aaron Pontificis tui Tyram imponi iussisti. Tali armatura instruebantur primi religionis nostrę duces & Antistites; *hatq;* deuicerunt regna, obtinuerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterrunt exterorum. His cornibus armatus PETRUS Neroni, Liberius Constantio, Ambrosius Theodosio, Basilius Valentino, Chrysostomus Arcadio, Leo Genserico atq; Attilę, noster S T A N I S L A V S B O L E S l a o, alijq; alijs quàm plurimi restiterunt, terribilesq; apparuerunt. His cornibus

nibus Ariana, Macedoniana, Nestoriana, Dioscori, Eutichetis, ac reliquorum monstrorū dissipata est impietas; his omnis hæreticorum prauitas cessit. Vobis amplissimi Patres, nimis hæc cornua obtusa & attrita reddita sunt. Quietem & tranquillitatem nostram curamus; cælum ruiturum existimamus, si quid liberiùs pro Ecclesia Dei dixerimus aut fecerimus. Nimis timidi sumus, nimis ocio & desidia torpemus. Et eo quidem tempore, inquit Chrysostomus, quo aura serena est & lucida, quo pascua libera & quieta, quo nulli luporum impetus & insidie greges vexant; licet fortasè Pastori se prouoluere sub patulæ arboris umbra, fistula dulcè canere: At vbi imbres & tempestates insurgūt, vbi oues dissipantur, vbi lupus ad præsepia adest; tum pastor umbram deserat oportet, tum pro tripudio & choro cursum, pro fistula & tibia fundam & baculum arripiat, oportet. Et fuit quidem quoddam tempus, cùm magna erat Ecclesiæ Dei pax, magna quies, rerumq; omnium secundissimus afflatus; tùm fortasè licuit multis ociosos esse, suisq; voluptatibus & quiete perfrui, suis lucris & commodis incubare: Nunc tempestas

N ij adest,

adest, summosq; feriunt fulmina montes: nunc presentia naufragia vbiq; ante oculos versantur nostros; nunc dura bella & confictus imminet; nunc alia est ratio omnium rerum. Executiendus est iste sopor; voluptates reiiciendæ; ad arma, ad gubernacula vobis recurrendum, priusquam extremum naufragium vos, gregesq; vestros absorbet. Virtus enim in pace acquiritur, in pressura probatur, in victoria coronatur.

Neque illorum temporum exemplis abutendum, neque illi homines nimis molles & delicati imitandi, quod plerique vestrum faciunt: sed illi potius primi fortissimi ac insuperabiles viri, Patres & fundatores vestri, qui omnia humana & diuina excellenti animi virtute superarunt; qui nulla humana voluptate & recreatione vsi sunt; qui omnia mundi huius sicut stercora existimarunt, vt Christum lucrifacerent; qui solas has voluptates atque delicias censebant, nempe à voluptatibus & delicijs abhorrere: Quorū vita fuit, vt Paulus docet, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore

Philip: 3.

2. Cor: 6. & 11.

gore & nuditate ; in itineribus sæpè ; periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famā. Vt seductores, & veraces : quasi purgamenta mundi huius existimati, ludibria & verbera *Hebr: 11.* experti : lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis ; egentes, angustati, afflicti ; in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & cauernis terre ; quibus dignus non erat mundus. Tradiderunt corpora sua ad supplicia, & lauerunt stolas suas *Apoca: 22.* in sanguine agni, & ideò receperunt palmas ; & ideò sempiterno cælo cum duce et imperatore suo Christo fruuntur : & ideò nomina eorum scripta *Apoc: 20.* sunt in libro vitæ : et ideò memoria eorum ex ore hominum non peribit in sempiternum. Hi vobis potius tali tempore, his periculis imitandi sunt, et moribus exprimendi, quàm dissoluti & enervati illi : qui et ipsi, si vigilantiores atque diligentiores suis temporibus esse voluissent, & Ecclesiæ

M ij Dei

Dei melius consulissent, & officio suo conuenientius functi fuissent, & vobis pinguiorem ac vberiore hereditatem domini reliquissent; sed et exemplum sanctius, nomenq; illustrius. Nam honores isti vestri atque summæ dignitates, mediæ quædam res natura sua sunt. Si enim præstanti virtute & vitæ innocentia quæruntur, si maximis vigilijs & laboribus sustinentur, si incredibili fructu & utilitate eorum quibus præsis obsignantur, res quædam magnificæ & illustres putandæ sunt; & quæ plurimum decus atq; commendationem illis, in quos conferuntur, adferre solent: Sin verò dolo & fraude inuaduntur; vel quod fædius est, si pecunia comparantur, si per luxum & desidiam produntur, potius quam geruntur; si aliqua infelici calamitate, ac publicæ salutis ruina, concluduntur; tum in istis amplissimis nominibus honoris non modò dignitas nulla erit, sed erit etiam summa deformitas. Nam & virtutis vniuersæ, & iudicij, omnem opinionem euertunt. Quomodo enim ille vir bonus, qui vt suam qualemcunque astruat gloriolam, publicam salutem in summum discrimen adducere non dubitat? Quomodo recto iudicio præditus, qui neq;

seipsum

seipsum nouit, neque illud discernere potest; ue-
 ram laudem & gloriam, non tam ex honoribus
 & dignitatibus pendere, quàm ex earum recta et
 salutarum administratione: et qui non cernit se ho-
 noris vocabula, non dignitatis insignia consecu-
 tum esse: & qui ex eo laudem querit, quod non
 illi, sed pecuniæ suæ collatum est. Nam & in
 militia præclarum quidem est Ducem exercitus
 creari, turmas & legiones ducere; sed si id vir-
 tute tua consequaris, si strenuè cum hoste dimi-
 ces, si præclaram aliquam victoriam Reipub. pa-
 rias: sin aliter, quanto plures perdidideris, tanto
 illustriora ad omnem posteritatem excitabis infam-
 iæ tuæ trophæa. Magna dico, sed & in paruis
 hoc idē videre licet. In Comædia vel Tragœdia
 pulchrum quidem est Priami Regis, aut Aga-
 memnonis, aut Aiæ personam sustinere; sed si
 Priami imperio dignam speciem geras, si lacer-
 tis firmus sis, si voce valeas; si nihil horum,
 longè honestiùs & pulchriùs est cum decore,
 vel Thersitis, vel Dauis, aut Getæ cuiusquam
 personam sustinere, quàm cum turpitudine et de-
 decore Heroas ac semideos representare, misera-
 bilisq; potiùs quàm suspiciendus apparere. Hi-
 strico

strio hæc in fabula videbit, Episcopus Sacerdos in summa salutis suæ, ac tot populorum incolumitate, non videbit: Quæ si maiores nostri apud se diligentius perpendissent, nunquam profectò in eos scopulos atque pericula, rem Christianam adduxissent; & ipsi longè nobilius nomen & gloriam post se reliquissent. Nunc alia tempora, alios postulant mores. Stultum & insanum est in procella et turbulento mari molliter cubare velle.

Parte prima
Pastoralis:
Cap: 9.

Quieto mari, inquit Gregorius, rectè nauem etiam negligens, & imperitus nauta dirigit: turbato autem tempestatis fluctibus, etiam peritus & vigilans nauta se confundit. Neque tamen animo deficiendum est, neque tamen malis cedendum, ac veluti desperata salute, clauus & gubernacula dimittenda: Nondum enim ad sanguinem usque ipsum restitimus. Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate. Maior est ille qui in nobis est, quàm aduersus nos. Confidite, vicit ille mundum, et nos vincemus.

Hebr: 12.

Ioan: 16.

In quo studio & conatu, cùm nihil magis cauendum fugiendumq; sit, quàm studium vanæ & inanis gloriæ, ne quid ambitiosè, ne quid hu-
manæ

manæ laudis causa fiat. Nihil enim tã ingloriũ
 dicebat Bernardus, quàm Episcopũ glorię cupidũ depræhendi. *Epistola 126.*
Permuli autem inueniuntur ad ea, quæ pietatis & religionis sunt prompti
exercenda, sed sola honoris cupiditate ducuntur:
vbi autem eorum pietas arbitris caret, ibi quoque
rectè merendi languescit alacritas. Stultissimis
 vtique mulierculis, dicit Nazianzenus, haud *In funere pa-*
 dissimiles, quę natura pulchritudine carentes, *tris sui.*
 ad colores confugiunt, theatricęq; vt sic lo-
 quar, comptę atque ornatę sunt; ob venustatē
 tem inuenustę, ob affectatam formam defor-
 mes. *Et hoc est, inquit Gregorius, quod dicit* *Quarta parte*
Scriptura: Tradidit in captiuitatem virtutē eorũ *Pastoralis.*
rum, & pulchritudinem eorum in manus ini- *Psal: 77.*
mici. In captiuitatem etenim virtus, & pulchri-
tudo in manus inimici traditur, dum alterius iu-
dicis, quàm Dei testimonium, quærit: fouea est
mentis, memoria proprię virtutis. Dum enim se
apud se erigit, apud humilitatis auctorem cadit.
Exciderat Regio Prophetę paulò liberiùs verbũ;
Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æ- *Psal: 29.*
ternum: & statim damnum sentit; Auertisti fa-
ciem tuam à me, & factus sum conturbatus.

O

Quam

Quam enim virtutē proprius oculus videt, Dei non videt: In quo vitio declinando eò magis nos circūspectos esse oportet, quòd hoc malū vltimò sapientē deserat: hoc vestimentū dicebat Plato esse, quod postremum anima sapientis deponit. Ideò velantur manus operarij nouis integumentis; ne aut sibiipse, aut hominibus, placere velit. Ut antè interni iudicis oculos omnia virtutum bona ex charitate decorentur, & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in conspectu occulti arbitri flamma intimi amoris accendat; vt in omnibus

Actuum 21. exemplo & instituto Apostoli honorificemus ministerium nostrum, non nos ipsos: aut potius honorificando ministerium nostrum, nos ipsos honorificemus. Honorificabimus autem, inquit Bernardus, non cultu vestium, non equorum fastu, non amplis edificijs; sed grauitate morū, maturitate consiliorum, actuum honestate, studijs spiritualibus, operibus bonis. Si enim mundo placemus, cur Sacerdotes? Si Deo, cur qualis populus, talis Sacerdos? Deus dissipabit ossa eorum: qui hominibus placent, confusi sunt; quoniam Dominus spreuit eos. Fidelis Pontifex, qui bona quælibet per manus suas

as trans

as transeuntia, siue diuina beneficia ad homi-
 nes, siue hominum vota ad Deum columbino
 intuens oculo, nihil sibi reseruat ex omnibus.
 Quo puritatis intimę bono gloriari nō potest
 veraciter, nisi qui extrinsecus perfecte glori-
 olas omnes respuerit. Nec enim tutum arbi-
 tratur, labijs hominum committere gloriam
 suam, arcę utiq; sine claue & sine fera, nulliq;
 omninō clausę nocere volenti, non tutum o-
 mninō sed stultum ibi thesaurum recondere,
 vnde non valeas resumere cū volueris, sa-
 num vas & inconcussum conscientia, & secre-
 tis seruandis idoneum, nullis patens insidijs,
 nulli violentię cedens: adest viuo, mortuum
 sequitur. Vbi mihi gloria, vel confusio per-
 petua, pro ratione depositi. Quin ne ex toto
 quidem, vel ipsi conscientię meę credo; quip-
 pē cū ne ipsa quidem me queat comprēhen-
 dere totum, propter quod Ieremias fidenter
 loquebatur Deo: Diem hominis non concu-
 piui, tu scis solus; meritō constitutus est ius-
 dex viuorum & mortuorum, qui finxit lingu-
 latim corda vniuersorum, & intelligit omnia
 opera eorum. Solum attendo iudicem, quem

Hiere: 17.

O ij

solum

solum iustificatorem agnosco. Sit gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus. De vultu tali iudicium meum prodeat opto: cui insit amor, error absit & perturbatio. *Summi igitur Parentis auxilium imploratur, vt circumdare velit manus ministri sui mundicia noui hominis, qui de cælo descendit.* Vt quemadmodū IACOB dilectus Domino, pelliceis hædorum coopertis manibus, paternam benedictionem, oblato patri cibo potuq; gratissimo, impetrauit; sic & iste oblata per manus suas hostia, salutarem gratiæ illius benedictionem impetratione mereatur.

Gene: 27.

De Dignitate
Sacerdotali
Cap: 6.

Collocatur deinceps Episcopus, hoc est inspector omnium, in editiore supra omnes loco, inquit Ambrosius; vt ita cunctos respiciat, & cunctorum oculi in eum respiciant. Quid ni locetur in eminenti, ait BERNARDUS, vnde prospectet omnia qui speculator super omnia constituitur? Collocatur in sede Iesu Christi homo mortalis, qui aliquando iudicium & sententiam, vel æternæ suæ salutis, vel perpetuæ damnationis, ex eodem loco prout eundem tutatus fuerit, reportaturus est. Collocatur in folio illius, cuius sedes Throni sunt,

*ni sunt, mentes tranquillissimæ & placidissimæ,
 pace perenni, quæ exuperat omnem intellectum,
 perpetuò fruentes. In quem desiderant & Ange-
 li prospicere; cui omnes Patriarchæ seruierunt;
 cui omnes Prophetæ testimonium reddiderunt;
 cuius pedum vel ipsum corrigium calciamenti qui
 soluat, indignum se iudicat ille, quo nullus maior
 extitit inter natos mulierum. Cuius loci consi-
 deratio, inquit Bernardus, facit honoris con- Lib: 2. de Cõ-
sideratione.
 temptorem in honore etiam ipso. In alto por-
 situm, non altum sapere difficilè est, & omni-
 nò inusitatum; sed quantò inusitatiùs, tantò
 gloriosiùs: timor de adepta iam altitudine, ter-
 dere magis facit, quàm placere ipsam altitudi-
 nem. Nulla splendidior gemma in omni præ-
 cipuè ornatu Pontificis, ipsa humilitate: quò
 enim celsior cœteris, eò humilitate apparet
 illustrior, et seipso. Blanditur Cathedra, spe-
 cula est, non domus: qui eleuauit, deicere pos-
 test. Consideras gradum, & casum metue: Epist: 237.
 consideras fastigium dignitatis, & vide faciẽ
 abyssi deorsum. Occupare enim locum, & non
 facere fructum, nec loco expedit, nec perso-
 ng. Hæc quidẽ hactenus diuinitùs Bernardus.*

O ij Quanta

Quanta igitur vitæ cœlestis integritate, innocentia, continentia, æquitate, moderatione, cōstantia, patientia; quanto impetu mentis ad sempiternam gloriam, ac reliquas virtutes, vita sanctissima, & moribus probatissimis, & studio diuinæ virtutis ac charitatis ardentissimo, ad hunc ipsum primum nuptiarum accubitus tuendum et exornandum opus sit, ipsi videtis; quàm candida & illustri veste, vt par dignitati & loco virtus adferatur. Simia in tecto, Rex fatuus in solio sedens; monstrosa res, gradus summus, et animus infimus; ingens auctoritas, & nutans stabilitas.

Secunda parte Pastoralis Prouidendum igitur, monet Gregorius, quatenus & honore suppresso æquales nos subditis benè viuentibus putemus, & erga peruersos iura rectitudinis exercere non formidemus: nec præesse nos hominibus gaudeamus, sed prodesse. Summus enim locus ita benè regitur, cum is qui præest vitis potius, quàm hominibus dominatur: ita tamen, vt in corde seruetur humilitas, & in opere disciplina; vt eos quos corrigimus, tacita nonnunquam cogitatione nobis ipsis præferamus: sic iura discipline exercentur contra delinquentes, vt
 pietatis

pietatis viscera non amittantur : sit amor, sed
 non emolliens; sit rigor, sed non exasperans;
 sit zelus, sed non immoderatè sæuiens; sit pi-
 etas, sed non plusquam expedit parcens, vt
 in arce regiminis iustitia clementię permisce-
 atur : nam secta immaturè vulnera deterius
 inferuescunt; & nisi cum tempore medicamē-
 ta conueniant, constat quod medendi officio
 um amittunt : vt non de subditis crescamus,
 sed ipsi de nobis. Principem enim te constitui-
 erunt, sed sibi, non tibi. *vt in omnibus illud*
quod monet Bernardus, diligenter expendatur; Epistola 84.
quid liceat, quid deceat, quid expediat. Plus eri-
 ga corrigendos, *docet sanctus Leo*, agat bene-
 uolentia, quàm seueritas : plus cohortatio,
 quàm commotio : plus charitas, quàm pote-
 stas. *His legibus hoc tantum tuetur & exor-*
natur solium; his ipse solij Princeps et Dominus
IESus Christus vsus est. Ad cuius loci dignam
administrationem, magnificè cohortatur Ponti-
fices NIColaus primus : Episcopi estis, exuri
 gentia in Ecclesia Christi horrenda pericula *In Epistola*
 prouidete : speculatores estis, in altam mentis *ad Episcopos*
 arcem conscendite, & in gregem dominicum *Cōstantinopo-*
litana Sedi
subiacentes.
feram

feram pessimam irruere cupientem, à longè contemplamini. Quasi tuba exaltate vocem vestram, & annunciate populo Dei scelera eorum: super montem excelsum; id est, altitudinem virtutum ascendite. Qui euangelifatis Syon, stete in fortitudine: potestatibus huius sæculi, ex aduerso ascendite. *Ne veniat paterfamilias, & iubeat vos dare eum locum digniori; ne pro omnis æquitatis & honestatis Antistitibus, nequitiae præsides esse videamini.*

Luce 14.

Sic igitur collocato Pastore in sua sede, prorumpit vniuersa Ecclesia in laudes & confessionem omnipotentis Dei; in quas omnis humana actio & institutū, meritò desinere debet. Ducitur per templū nouus Antistes, vt omnibus innotescat; commendatur summo Pastori, et rectori omnium Deo: Vt quem Ecclesie sue Pastorem prælesse voluit, propitius respiciat: det illi verbo & exemplo proficere, & ad vitam, vnà cum grege sibi commisso, sempiternam peruenire. Quantumlibet enim fuerit peritus gubernandi, inquit CHRYSOSTOMUS, nisi inter huiusmodi gubernacula gratiam habeat, & pacem quæ à Deo est; & nauiculam simul, & nauis

Sermone primo ad Titum

gantes

gantes procella inuoluet, mergetq; profundo.

Pleno vestitu nuptiali ornatus & decoratus nouus Præsul, benedicit populo, ac dimittit Ecclesiam. Pleni amore & spiritu diuini Antistites, in mutuas salutationes, in mutua oscula, in mutuos amplexus effunduntur, mutuam sibi pacem tradentes & accipientes.

Precatur sacer consecrator nouo Præsuli, tanquam germano filio suo, in omni cura ac solitudine subiecti sibi gregis, omnes salutares & optatos successus: Precatur nouus Pontifex consecratori suo, quem in patris loco vetustissimis institutis, per omnem vitam habere ac venerari iubetur, ter elata voce, multos felices & prosperos annos. *Quem ritum τελεωτικῶν ἀσπασμοῦ: hoc* In eodem Capite 5. *autem est, Sacerdotalis perfectionis salutationē, & complexum, sacer vocat Dionysius: quam hoc modo explicat.* Nam & omnes, inquit, qui ad sunt, sacrorum ordinum homines, & Pontifex ipse qui consecrauit, eum qui consecratus est salutant. Cum enim sancta mens scientia, vique Pontificis, & diuina vocatione atque sanctimonia, ad Ecclesiastici ordinis consecrationem honoremq; peruenit, tum charus est pat-

P

ribus

ribus sanctissimisq; ordinibus; & ad pulchritudinem diuine similem perductus, mentes miles amat, atque ab eis sancte redamatur. Hinc consalutatio illa inter Ecclesiastici ordinis homines seruetur & perficitur, que sanctam parium similitudinemq; mentium societatem indicat, lætitiāq; mutuam, que amore digna est, quippe que diuinam pulchritudinem saluam et incolumem Ecclesiastici ordinis forme conseruet. Hæc Dionysius.

Amor siquidem Pastorum & concordia, salus & firmamentum est gregis. Decet enim eos, qui omnis pacis & amoris cæteris omnibus hominibus duces & auctores esse debent: ad cuius rei designationem, in veteri lege non alius quam Sacerdotes, ignem in templo Dei accendere iussi sunt; eos ipsos inter se nullis dissensionibus, nullis simultatibus omninò disiungi, sed mutuam pacem & charitatem amplecti. Sic enim animis coniuncti atq; concordēs, viribus quoq; magis pollebunt; omnesq; inimicorum suorum fraudes & insidias, omnem vim & impetum, facilius sustinebunt, infringent, atque dissipabunt. Hoc enim est unguentum Deo gratissimū, quod descendit in barbā, barbā Aaron,

& in

Leuit: 6.

Psal: 132.

Et in oram vestimenti eius. Amor enim Et concordia Pontificum, amorem Et mutuam charitatem fouet Principum; quorum consensus, populi salus Et concordia est. Hic est ros suauissimus montis Hermon, qui descendit in montem Syon; ibi mandauit Dominus benedictionem, et vitam vsque in seculum.

EXposui, vt potui, Nuptias Sponsi Et Sponse, Episcopi Et Ecclesie: dixi, inter quos hoc contrahatur matrimonium; quis Nuptiarum Sponsor; qui exornatores Et pronubi; quæ circumstantiæ; quis nuptiarum modus Et ratio.

Quo in loco, antequam dicendi finem facio, primum ab hæreticis huius seculi mihi inquirendum esse putavi: Quæ causa fuit, cur, cum se omnis vetustatis Et antiquitatis studiosos Et cultores esse dicant, ab his pulcherrimis Et vetustissimis ritibus discesserunt? Cur nihil earum rerum, in designatione suorum Pastorum, faciunt? cur sine examine, Doctores; sine Sacerdotalis manus impositione, Pontifices; sine vnctione, Sacerdotes; sine missione, Apostolos; sine ritu sacro, sacrarij ministros esse velint? An hæc sacrosan-

Et non sunt? an non ex antiquissima & Apostolica traditione profluxerunt? an non diuinis Scripturis consentanea? an non munus & officium eius qui consecratur, re ipsa potius quam verbis exprimentia, ac ob oculos plane ponentia? Cum segnius irritant, vt summus dixit Poëta, animos demissa per aures, quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus. Deinde, quæ causa fuit, cur homines quidem probatos, legitima vocatione in amplissima dignitate constitutos, tam sacro ritu consecratos repudiârunt? erroneos autẽ quosdam, sine vocatione, sine examine, sine sacramento, sine lare denique ac foco secuti sunt. aut quam tandem iustam causam, in illo acri & perspicaci iudicio Dei, eius suæ rebellionis & temeritatis reddituri sunt? Sacra Scriptura, inquit, nituntur; verum Dei verbum docent. Quo teste, aut iudice? Num de cœlo vox delapsa est à magnifica gloria, quæ eos audiendos esse iubeat? num multis & varijs signis & portentis sua confirmârunt? num admirabili consensu & concordia vigent? num vitæ quadam diuina et cœlesti sanctitate & integritate illustres sunt? num doctrinam quãdam eximiam, quæ omnem veterum erudi-

eruditionem longis passibus post se relinquat, adferunt? num salutarem profectum vitæ & doctrinæ, in dies maiorem ac maiorem ostendunt? nihil certè horum. Quid sit euersum, videmus; quid sit extractum, non videmus: quid extirpatum sit, sentimus; quid satum, nondum perspiciamus: nisi fortasè pro fide ac religione, perfidiam; pro Euangelij veritate, flagitia; pro pace et charitate, intestina bella, ac in omnes bonos acerbum odium: pro modestia, superbiam; pro libertate et moderatione, licentiam; pro castitate, libidinis indomitum laxamentum; pro tranquillitate, seuam tempestatem; pro obedientia, legitimi imperij contemptionem; pro diuini amoris studio, rerum sacrarum, quæ amorem diuinum excitabāt, exitium orbi Christiano inuexerunt. Atqui dices; eos nihil aliud profiteri, quàm se purum verbum Dei docere, sacraque Scriptura niti. Porro verbis, quicquid libet non satis est affirmare; exempla diuinæ virtutis, non voces inanes, requirimus: neque satis est verbo tantum affirmare, vt id continuò credendum sit; non audio verba, sed opus attendo. Quis hoc idem ex veteribus hæreticis, quis ex nostris, professus non est?

- Ioan: 8. *Atqui dicit veritas ipsa: Si ego testimoniū perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum: alius est qui testimonium perhibet de me, & scio quia verum est testimonium eius quod perhibet de me. Veritatis testimonium, si ipsa de se testetur, non erit verum: hominis natura mendacis & errori obnoxij, pro seipso in priuata causa, testimonium accipiemus? Nos, inquiunt, & vitæ, & doctrinæ suæ, locupletēs habent testes.*
- Psal: 115. *non erit verum: hominis natura mendacis & errori obnoxij, pro seipso in priuata causa, testimonium accipiemus? Nos, inquiunt, & vitæ, & doctrinæ suæ, locupletēs habent testes.*
- Epistola 75. *Atqui docet magnus Basilus, Oportere pari saltem facultate instructum esse illum, qui de alicuius doctrina, aut scriptis iudicaturus est, qua ille ipse, qui docet aut scribit, præditus sit. Nam & de opere rustico nemo potest rectè iudicare, nisi Agricola: & de recto & suauis concentu, nisi Musicus. Doctrinæ autē quomodo erit ille iudex, qui neque præceptorem suum monstrare potest, neque tempus quo discerat? Multum autem opus esse elaborare, & multas insomnes noctes ducere, multasque lachrymas ad Deum profundere, illum, qui veritatem quærit; quæue eius causa vnitatem fraternam aliquo modo perturbare velit, docet idem Basilus. *Nimis ludimus in rebus**

maxi-

maximè serijs, cum iactura salutis & felicitatis nostræ, omnium autem rerum humanarum extrema perturbatione. Sint testes, ait idem Basilius, *Epist: 86. 87.*
 oculi iustorum, & aspectus virorum perfectorum, qui illud liberè ac verissimè dicere possint: Plura quàm vos nouimus, atque inter nis viciorum spinis non tantoperè suffocamur; neque paucis ornamentis multiplicem maliciam admiscuimus; quales nostra etas, vel nullos, vel paucissimos cum ferat, vetus sæculum nobis est appellandum, veteris sæculi iudicijs vtendum. *Deinde Reges atque Principes, omnesq; illi, penes quos conferendarum tantarum dignitatum & munerum summa testimonij est, mihi sunt commonendi, eam legem Dei esse, Vt si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum præuaricationis; stabunt ambo quorum causa est, ante Dominum, in conspectu Sacerdotum & Iudicum, in diebus illis: cumq; diligentissimè perscrutatus inuenit falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tuis: vt audientes ceteri timorem habeant; & ne quisquam*

Deuter: 19.

quisquam audeat talia facere. Non misereberis eius. *Quòd si in vnus hominis peculio, aut vitæ periculo, testis iniquus tam abominabilis est coram Domino, tantisq; plagis vapulat: quid in peculio et sorte hæreditatis filij Dei? quid in salute sponsæ & corporis Iesu Christi Ecclesiæ sanctæ, pro qua ille seipsum tradidit, crucemq; ac mortem acerbissimam sustulit? Quid in periculo æternæ salutis, vel interitus tot animarum, si quis aut per negligentiam, aut per beneuolentiã, aut per fædissimum quæstum mentitus fuerit; ac pro Sacerdote mercenarium, pro Pontifice lupum, pro Pastore furem & latronem, testimonio suo Ecclesiæ Dei præfecerit? quibus, & quantis hic ipse plagis obnoxius erit? Non est enim hoc consulere populis, inquit sanctus LEO, sed nocere; nec præstare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim præsentium, salus est subditorum. Et difficile est vt bono peragantur exitu, quæ malo inchoata sunt principio. Recenset Auerni pœnas Latinus Poëta, quas inferentes Orci præsides, exprobrant noxijs: Vendidit hic patriã auro, dominumq; potentem imposuit. Quantò iustiùs, & cum
 maiore*

Epistola 87.

maiore horrore id dicetur: *Vendidit hic Ecclesiam auro, Pastoremq; negligentem imposuit, nequissimo quæstu. Omnium damnationis causam & pœnam sustinebit ille, qui malum pastorem & præfectum dedit. Qui enim cordi vulnus intulit, totum læsit corpus. Languente enim corde, in cassum membra vigent. Frustra miles contendit, si ab ipso militiæ duce erratur. Totius familie domini status & ordo nutabit, ait San-^{Epist: 87.}ctus Leo, si, quod requiritur in corpore, nō inuenietur in capite. Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici eum qui eligit, qualis ille est, qui non meruit ordinari? Sicut autem boni operis sibi comparat fructum, qui rectū seruat in eligendo Sacerdote iudicium; ita graui semetipsum afficit damno, qui ad summum dignitatis subleuat indignum. Qui cui potestatem facit, inquit Chrysostomus, volenti Ecclesiam ^{Lib: 4. de dignitate Sacerdotali.}corrumpere, is certè author fuerit eorum omnium, quæ perdita illius audacia turbauerit.*

Et ea quidem mala quæ nos diuexant, molestissima nobis sunt: hæc ipsa religionis Christianæ in multas partes fœda dilaceratio; hæc omnium rerum, tam diuinarum, quàm humanarū,

2

Summa

Summa perturbatio ; hic ipse legum , magistratum , iudiciorumq; contemptus ; hæc inobedientia , atq; omnis veteris disciplinæ dissolutio ; pravi & corrupti mores , discordiæ , bella , factiones , tumultus : si autem causas & origines earum rerum diligenter expendimus , ipsimet tantorum malorum fabri & auctores sumus : dum pueros viris , laicos Sacerdotibus , profanos religiosis ; ignaros doctrinæ , impuros , & omni scelere à prima sua ætate imbutos , rebus sacris , ac hominum expian- dis vitijs , leuis nonnunquam compendij causa præ- ficimus ; quæ postea nequicquam magno , si fieri possit , redimere vellemus . Sed & populus Chri- stianus nobis compellendus est : Num ita Pastro- ribus suis , vt par est , iuxta præceptum Pauli , vti Christo Domino , pareat ? Num sine volun- tate & auctoritate eorum , nihil agat ? num de- bitum honorem & reuerentiam , illis tribuat ? num decimas & primitias laborum suorum , ma- gna cum læticia & hilaritate , vti præcepit Do- minus , illis reddat ? num eos , tanquam parentes , amet & reuereatur ? num maiorum suorum le- gibus & institutis obtemperet ? qui graui multâ eos puniunt ; qui præsentem Archiepiscopo aut Episco-

Episcopo, vel impurū aliquod verbum protulerit, vel minus moderate se gesserit; an officiū præstare se Deo, cum Iudæis atque fœdissimis Tyrannis arbitratur, si aliquid contra honorem, sanctitatem & auctoritatem eorum dixerit, aut sanxerit? si in aliqua parte eorum fortunas atque dignitatem læserit; si aliquid ex eorum possessionibus per sacrilegium auerterit; an filij sunt Belial, filij sine iugo: vt spreto Samuele Deum spernant, & tradantur in manus Regis Babylo- nis; vt discant distantiam seruitutis Dei, à seruitute Regis terrarum?

Vos deinceps sanctissimi Antistites compello: num fidem semel datam sanctè & intemeratè seruetis? num sacrorum Symbolorum & mysterio- rum puritatem, vitæ innocentia & integritate representetis? num capita vestra, & manus ve- stras, sacris vnctionibus nitentes, puras & mun- das ad Deum cœli pro salute populi tendatis; vt sitis omnium quidem bonorum exoratores, malo- rum autem auersores? num ascendistis ex aduer- sò, & opposuistis vos murum pro domo Israël; vt Ezech: 13. stetis in prælio in die Domini? Num cum fi- deli Mose in perfractione deiecti parietis domus

L ij

Domini,

Domini, vitam et corpora vestra, murum pro salute populorum obiecistis? Num in lege Domini meditemini die ac nocte, ea discentes quæ alios doceatis? Præconis enim officium suscipit, quisquis ad Sacerdotium accedit; ut ante aduentum iudicis qui terribiliter sequitur, ipse clamando gradiatur: si autem Legis diuinæ est ignarus, quam clamoris vocem daturus est præco mutus? Num opibus ad subleuationem pauperum, an ad luxum vel auaritiam? num dignitate ad salutem & ornamentum populorum, an ad ambitionem & vanam gloriam? num potestate ad defensionem afflictorum, an oppressionem debiliū vsi estis? Vestris quidem fulcimento & præsidio, alienis autem terrori & trepidationi; ut ruant qui noxiè stant, digni erigantur. Quod si facitis, macti ea virtute este, columnæ & firmamenta Ecclesiæ Dei; expectantes Principis Pastorū illam magnificam vocem: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituā, intra in gaudium Domini tui.

Matth: 25. Sin aliter, verendum est, ne malos malè perdat, vineam autem suam locet alijs operarijs.

In Episto: ad Titum, Ser-mone primo. Nam si is, inquit Chrysostomus, qui vnā animam

mam scandalizat, expedit ei, vt mola asinaria
 suspendatur circa collum eius, & demergatur
 in profundum maris : qui tot animas scanda-
 lizat, & vrbes integras, & plebes, viros, mulie-
 res, pueros, ciues, rusticos, incolas sue ciui-
 tatis, aliarumq; vrbium, que illi subiecte sunt,
 quid pati merebitur? Nempè vero si plura tri-
 plo, quàm diximus, addas, nihil dicturus es,
 adeò vehemens poena atque cruciatus huius-
 modi hominibus imminet. Nam si horremus, *Chryso-
 dum iudicium id nobis subeundum est, in quo Sacerdotio
 peccatorum priorum rationem reddituri Lib: 3.*
 sumus; vt qui sentiamus, nos ignem illum æ-
 ternum effugere nequaquam posse: quid illi
 expectandum est, qui tam multorum nomine
 causas sit dicturus? Quòd autem hoc verum
 sit, audi beatum Paulum, seu potius non Pau-
 lum, sed Christum Pauli ore loquentem: *Pa- Hebr: 13.*
 rete ihs qui præsumt vobis, & concedite: nam
 illi vigilant pro animis vestris, tanquam ratio-
 nem reddituri. Hiccinè exiguus tibi videtur
 comminationis terror? equidem illum, quan-
 tus sit, verbis exprimere non possum. *Maxi- Chryso-
 mè autem puniendi illi fuerint, qui post eum Sacerdotio
 Lib: 4.*

Q iij hono

honorem studio atque ambitione adeptum, vel per ignauiam, vel per maliciam, vel per imperitiam, re ipsa non rectè vtuntur.

*Tu verò sancte ANTIstes, noua creatura Dei, diligenter te circumspice, quis fueris, & qui nunc sis. Quis in natura, ait BERNARDUS, quis in persona; qualis in moribus, quæ sub te, quæ circa te, quæ supra te sunt: quid, cui, & apud quos promiseris. Tenetur vox tua, In libro de ijs qui mysterijs in-
initiantur, Cap: 2. Cantic: 6. Ephes: 5.*

dicat Ambrosius, non in tumulto mortuorum, sed in libro viuentium: præsentibus Angelis locutus es, sed & ipso Christo. Considera demum, cuius dignitatis, sanctitatis, formæ atque pulchritudinis, decoris item & maiestatis, sponsam acceperis: Vna est matri suæ, electa genitrici suæ; vt aurora consurgens; pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata: cui datum est, vt cooperiat se byssino splendenti & candido: quam lauit & sanctificauit sponsum eius, mundas eam lauacro aquæ in verbo vitæ; & tradidit semetipsum pro ea, vt exhiberet sibi gloriosam, non habentem maculam aut rugam, columbam suam, perfectam suam: quam eandem maxima & preciosa dote Corporis et Sanguinis

guinis sui, Sacramentorū, hæreditatis incorruptibilis et incontaminatæ, immarcescibilis conseruatæ in cœlis, largè et prolixè donauit: quã tot filiorum greges sanguine agni conspersorū, vndique circumstant: Qua igitur diligentia & cautione ea ipsa pulcherrima mulierū tibi custodiēda erit, vt eam reddas sanctā et immaculatam Sponso suo iudici futuro; aut pro quali tibi deposito causa dicenda, ratioq; reddenda erit? Cogita item, quæ sit ista tua totius ornatus & habitus immutatio? In quo folio confederis: et altiore tu quidē locū sortitus es, sed non tutiorem; sublimiorē, non securiorem. Terribilis prorsus, terribilis est locus iste. Gene: 28. Locus, inquam, in quo stas, terra sancta est: locus Christi est, vbi steterunt pedes eius. Locus il- Exodi 3. lius est, quē constituit Deus dominū domus suæ, psal: 131. et principē omnis possessionis suæ. psal: 104. Isteq; Sacerdotij tui externus habitus, tuæ mentis ornatus designatio est. Nam Pontificalem gloriā, vt dixi, non iam nobis honor cōmendat vestium, sed splendor animarū. Quicquid igitur ista velamina in fulgore auri, in nitore gemmarū, et in multimodis operis varietate significant, hoc in tuis moribus actibusq; clarescat; vt his vtaris ad ædificati-

Q iij onem,

onem, non ad destructionē; ad ornatum ordinis,
 non ad fastū personæ. Domabis lupos, sed ouibus
 non dominaberis; pascendas utiq;, nō premendas
 suscepisti: tene mediū, si non vis perdere modum.
 locus medius tutus est; mediū sedes modi, et modus
 virtus. Ut qui nunc gloriosus et conspicuus in hoc
 habitu nobis omnibus appares, eundem te in hac
 ipsa stola integra et immaculata, iusto et incorru-
 pto iudici sistas: ut hic ipse habitus et ornatus illo
 die splendor et decus sit in te, non testimoniū con-
 tra te. Et quod humano ore iam diceris, ante eius
 qui te tali dignatus est honore, æquissimos oculos
 existas. Benedicat igitur tibi Dominus ex Sy-
 on, ut videas bona Hierusalem. Det verbū euan-
 gelisanti virtute multa: ipse dexterā tuam manus
 sua teneat, et in consilio deducat, et cū gloria su-
 scipiat: Pastorem pascat, ductorem ducat; ut ipsi-
 us gregem scitè ac peritè pascas, et videas filios
 filiorum ministerij et functionis tuæ: pacem
 super Israël. Dicat omnis populus,

A M E N.

P I.
m ordinis,
sed outem
remenda
re modum.
et modum
us in hoc
in hac
incorru-
atus illo
nū con-
ante eius
os oculos
s ex Sy-
ū cuar-
e manu
ria su-
ipfi-
filios
ema

MATTHÆI XVI.

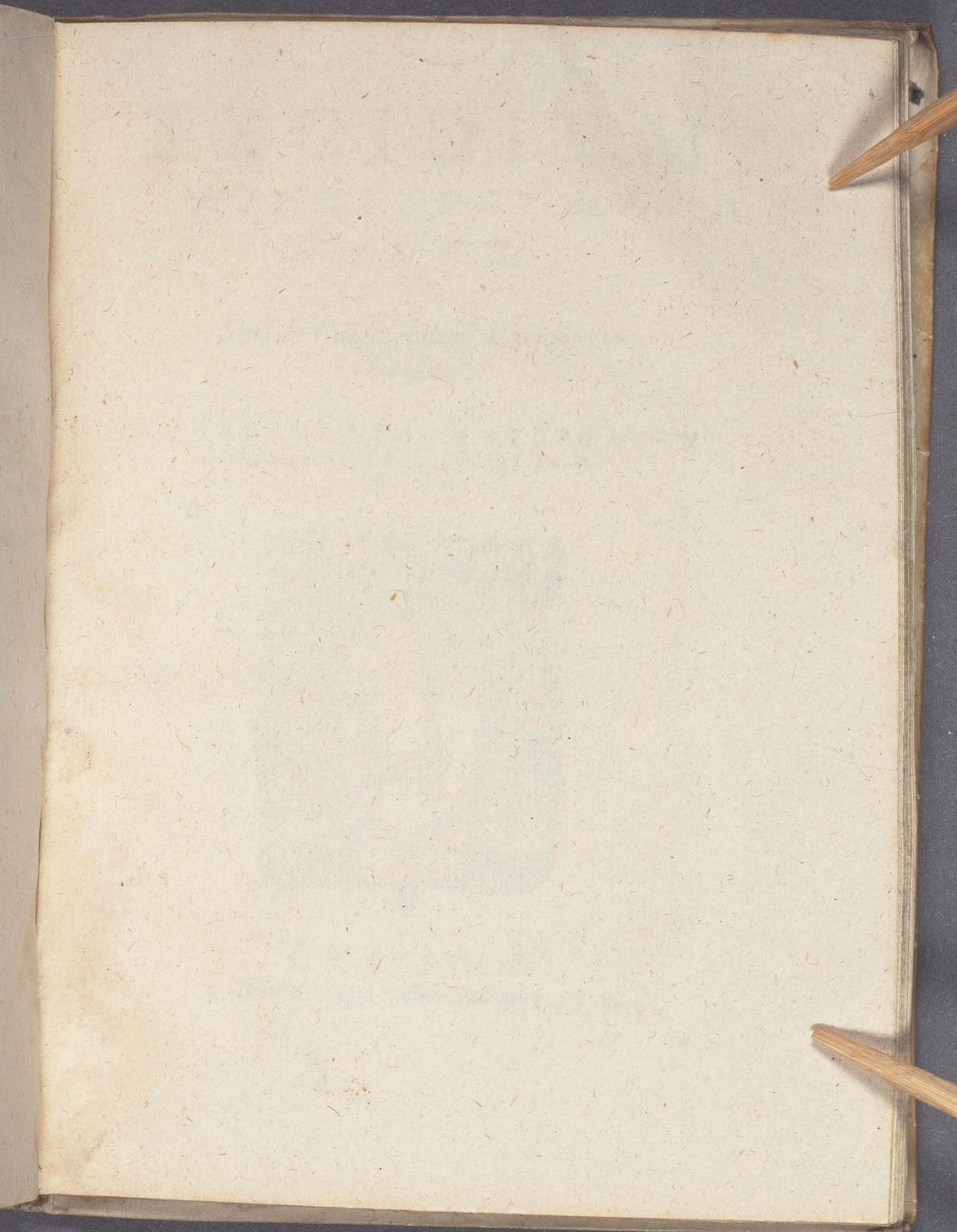
Quid enim prodes t homini, si mundum uni-
uersum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum pa-
tiatur? Aut, quam dabit homo commuta-
tionem pro anima sua?

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

EXCIDIVM
HIEROSOLYMI-
TANVM:

*Sive de Causis ultimi Excidij ur-
bis illius:*

AD SERENISSIMVM STEPHANVM
Poloniæ REGEM: Stanislai Socolo-
uij Concio.

CRACOVIAE,
In Officina Lazari: Anno Domini 1580.

EXCIDIVM

MXXROROMIA

1720

Par de l'Académie Française
Paris

TOUS LES JOURS
chez le Libraire

1720

STANISLAI SO^{3.}

COLOVII, DE CAUSIS SUPRE-
MI EXCIDII HIERO-
SOLYMITANI,

Concio.

*Videns Iesus ciuitatem, fleuit super illam,
dicens: si cognouis Ies, et tu. Luca: xix.*

CIUITATEM SV^{Isaie 26.}
perbam humiliabit; hu-
miliabit eam vsque ad
terrā, detrahet eam vsq̃
ad puluerem: conculca-
bit eam pes, pedes pau-
peris, gressus egenorū;
vt non sit amplius ciui-

tas, & in sempiternum non ædificetur.

*Eiusdem ciuitatis supremū exitium, vltimāq̃
cladem, multò antè his verbis prædixit Isaias; cu-
ius nunc acerbissimū casum, lethaleq̃ vulnus, ipse
deplorat sponsus & hæres: Si, inquit, cognouis*

A ñ ses, &

ses, & tu; & quidem in hac die, quæ ad pacem sunt tibi: nunc autem abscondita ab oculis tuis. *Nec deplorat tantum, verum etiam omnis istius humiliationis ac deiectionis, ob oculos rationem ponit & modum. Venient, inquit, dies, & circum dabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt: & non relinquent in te lapidem super lapidem; eò, quod non cognoveris tempus visitationis tuæ. Ut illud simul eiusdem Isaie compleatur: Posuisti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum; ut non sit amplius civitas. Cuius tam tristis & miserabilis cladis, cum superiore anno summam et rationem omnem vobis exposuerim; nunc, quæ, & quanta, hæc fuerit civitas, et quas ob causas extremo vulnere percussa, ex tam alto dignitatis culmine deciderit; demonstrandum duxi, ut discant Regna, Resque pub. Christianæ, non magis opibus et viribus, magnitudiniquæ suæ; quam æterni parentis auxilijs, benignoquæ favori confidere; simulquæ illud perspiciant, quæ causæ salutis & incolumitatis, quæ item interitus & exitij earum sint. Cui argumento tam gravi & pernecessario,*

quò

Isaie 25.

quò pares aliqua ex parte esse possimus, opem diuini numinis imploremus.

Hierosolymæ urbis, de qua nobis præsens dicendi institutum est; vel conditoribus & antiquitate ipsa; vel amplitudine & dignitate; vel opibus & facultatibus; viribus item & munitionibus, princeps gloria, ante alias omnes vrbes semper fuit; ac quasi ipsi immortalitati comparata. Chananæi hanc multis annis, ante Ægyptiacam seruitutem, datamq; legem, maximis opibus, summisq; præsidiis condiderunt. In eo loco, inquit Hieronymus, v. Epist: 17. bi & habitasse, & mortuus esse, Adam dicitur; vt secundi Adam, id est Christi, sanguis de cruce stillans, primi Adam iacentis peccata dilueret. Primus urbis fundator Melchisedech fuit, Rex & Sacerdos Dei sanctissimus; primusq; et Regni, & Sacerdotij, venturi Messie adumbrator amplissimus; dum in typo Christi, panem & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Saluatoris sanguine & corpore dedicauit. Cui Abraham victis & profligatis quinq; Regibus, ex omni illa vberri- ma præda, honoris & religionis causa, decimam detulit partem. Magnus quidem hic urbis con-
A ij   ditor,

- Psal: 86.* *ditor, sed longè maiorem celebrat David. Fundamenta, inquit, eius in montibus sanctis; diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Nunquid Sion dicet homo, & homo natus est in ea? & ipse fundauit eam altissimus. Et in alio loco: Deus fundauit eam in æternum. Hinc orta duobus totis millibus annorum, centum & septuaginta septem annis, magna laude, summo splendore, maxima omnium gentiũ admiratione, princeps Imperij Israëlitici stetit. Sedem hęc & domiciliũ nominis sancti sui, Regni item, omniumq; promissionum suarum, fixerat Deus ipse. Domum Regis ædificari, arcam fœderis collocari, templum sacratissimum ac famosissimum extrui, in eo loco voluit: cum quo sacra, cæremonias, sacrificia, omnemq; cultum suum ita coniunxerat; vt hæc nusquam aliàs, quàm in eo loco administrari voluerit. Illuc ascenderũt, inquit David, tribus, tribus domini, testimonium Israël ad confitendũ nomini domini. Ex eo templo, tanquam de summo cælo, omnibus gentibus & nationibus, opem et præsens auxilium se laturum pollicebatur, quicumq; modò eò supplex tempore suo necessario confugisset. Huc igitur Reges, huc*
- Princi-*
- Psal: 121.*

Principes, huc Imperatorum quique maximi, preces
 votaque deferebant sua; Cyrus, Darius, Alexan-
 der Macedo, Ptolomæus, Seleucus, Pompeius,
 cæteri que quam plurimi, ut illud Davidicum planè
 impleretur: Deus in domibus eius cognoscetur,
 cum suscipiet eum. Quoniã ecce Reges terre con-
 gregati sunt, conuenerunt in unum. Illudque pleni ad-
 miratione fateri coacti sunt: Sicut audiuius, sic
 vidimus in ciuitate domini virtutum, in ciuitate
 Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum. Sus-
 cepimus Deus misericordiam tuam, in medio
 templi tui. Illic item sederunt sedes in iudicio,
 sedes super domum David. *Sublimis tum fuit
 illius vrbis gloria, magna maiestas, sed multo ma-
 iorem sub Rege Messia futuram fuisse prædixe-
 rat Hieremias.* Ingredientur, inquit, per por-
 tas ciuitatis huius Reges & Principes, sedentes
 super solium David, & ascendentes in curribus
 & equis, ipsi & Principes eorum, viri Iuda &
 habitatores Ierusalem: & habitabitur ciuitas
 hæc in sempiternum. Et venient de ciuitatibus
 Iuda, & de circuitu Ierusalem, & de terra Benia-
 amin, & de campestribus, & de montosis, & ab
 austro, portantes holocaustum, & victimas, &
 facrit

Hier: 17. 25.

Psalmo 131.

*Regum lib: 3.
Cap: 10.*

sacrificiū, & thus, & inferēt oblationem in domum Domini. *Quæ omnia prolixissimè completa fuissent, nisi tantis promissis, tantæq; Dei magnificentia, incredibilis illius populi malicia & improbitas obstitisset. Meritò igitur eam tantis laudibus, tantis elogijs ornat diuinus vates. Elegit, inquit, Dominus sion, elegit eam in habitatiōnem sibi. Hæc requies mea in seculum seculi, hîc habitabo quoniam elegi eam. Viduam eius benedicens benedicam, pauperes eius saturabo panibus, Illuc producam cornu Dauid, paraui lucernam Christo meo. Inimicos eius induam confusione, super ipsum autem effloreat sanctificatio mea. Meritò pro eius salute ea concepit vota: Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem, & abundantia diligentibus eum. Fiat pax in virtute eius, & abundantia in turribus illius. Cùmq; Deus offensus placari debebat per templū, per eam ciuitatem exorari voluit. Magna igitur dignitas, magna amplitudo eius orbis; sed et opes & diuitiæ maximæ. Tempora, & opes Salomonis, sic describit liber III. Regum: Erat autem pondus auri, quod offerebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum sexaginta sex talent*

talentorum auri, excepto eo, quod offerebant viri qui super vectigalia erant: & negociatores, vniuersiq; scuta vendentes; & omnes Reges Arabię, Ducesq; terre. Fecit quoq; Rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo (sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti vnus) & trecentas peltas ex auro probato: Trecētaq; ming auri, vnam peltam vestiebant. Posuitq; eas Rex in domo saltus Libani. Fecit etiam Rex Salomon thronum de ebore grandem, & vestiuit eum auro fuluo nimis; qui habebat sex gradus; & summitas throni rotūda erat in parte posteriori: & duę manus hinc atq; inde, tenētes sedile: & duo leones stabant iuxta manus singulas, & duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde. Non est factum tale opus in vniuersis regnis. Sed & omnia vasa, de quibus potabat Rex Salomon, erant aurea: & vniuersa supellex domus saltus Libani, de auro purissimo. Non erat argentum, nec alicuius precij putabatur, in diebus Salomonis; quia classis Regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum & argentum, & dentes elephantor

B rum,

rum, & simias, & pauos. Magnificatus est ergo Rex Salomon, super omnes Reges terre, diuitijs & sapientia: & vniuersa terra desyderabat vultum Salomonis, vt audiret sapientiam eius, quã dederat Deus in corde eius. Et singuli deferrebant ei munera, vasa argentea & aurea, vestes, & arma bellica: aromata quoq; & equos, & mulos, per annos singulos. Congregauitq; Salomon currus & equites; & facti sunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & disposuit eos per ciuitates munitas, & cum Rege in Hierusalem. Fecitq; vt tanta esset abundantia argenti in Hierusalem, quanta & lapidum: & cedrorum præbuit multitudinẽ quasi sycomeros, quæ nascuntur in campestribus. Et educebantur equi Salomoni de Aegypto, & de Coa. Negotiatores enim Regis emebant de Coa, & statuto precio perducebãt. Egrediebatur autem quadriga ex Aegypto, sexcentis siclis argenti, & equus centum quinquaginta. Atq; in hunc modum cuncti Reges Hethæorum, & Syriæ, equos venundabant.

*Haftenus Scriptura. Magnum hoc fuit re-
ctigal, magnæ opes, & Regis, & vrbis, quæ ta-*

men post ipso tempore in immensum planè creuerant; nam & reliqui Reges, & ad opes, & ad ornamenta urbis, plurimum addiderunt. Ibiq; probatum est, quantum momenti ad omnia incrementa rerum & facultatum, æterni parentis fauor ac beneuolentia adferat. Bono igitur animo sit Rex meus, cum filium pastoris timentis Deum, ad eam opum & facultatum magnitudinem peruenisse videt. Modò & ipse Deum timeat, in omnibus mandatis & iustificationibus eius sine querela incedat; iustitiam colat, ius ex æquò omnibus dicat; sermonibus vulgi se non det; nec in præmijs humanis spem reponat suam; suis illecebris illum virtus ad proprium decus trahat; spem autem & fiduciã omnem in Deo, fonte omnium bonorum munificētissimo, reponat suam. Magnæ ergo opes fuerant illius urbis; sed & magnum robur, vires, & munitiones maximæ. Vocat Isaias eam ciuitatem Isaie 29. Ariel, hoc autem est, Leonem Dei, propter summa præsidia & vires. Vnde illud lamentum Hieremie: Non crediderunt Reges terre, & vniuersi habitatores orbis, quòd ingrederetur hostis & inimicus per portas Hierusalem. Stupēbat Pompeius, inquit Hegesippus, primo suo ingressu,

B ij gressu,

Thren: 4.

gressu, acres virorum animos, muri decorem & magnitudinem. Sed & res ipsa docuit. Duos enim præstantissimos populi Romani Imperatores, **TITUM** & **VESPASIANUM**, priusquam expugnaretur, defatigauit; quos ipsa obsessa aliquando obsidione cinxit, quatuor deiectis muris, temploq; succenso, triginta tamen millia Romani exercitus in urbem ingressa, vix ad reliquias illius populi cõficiendas, idq; vario Marte, suffecerunt. Nec tamen ullis opibus, aut viribus humanis; sed summa sua nequitia & improbitate consumpta, perijt; dũ plures interna seditio, quàm externum confecit bellum: Romanis spectatõribus potiùs tantæ urbis ruinae, quàm expugnatoribus. Omnia igitur in ea ciuitate summa, omnia immortalitati cõparata; quam ipse Spiritus sanctus, qui nec assentari, nec mentiri potest, per os Hieremiæ, Dominam gentium, Principem Prouinciarum, urbem perfecti decoris, & gaudium vniuersæ terræ, appellare solet. Quam sacri Euangelistæ, ciuitatem sanctam vocant. Ipse autem excelsus præ cunctis Regibus terræ, Christus Dominus, Dauidico elogio, Ciuitatis Regis magni eam honorauit. Quanto enim Iudæa cæteris prouincijs, inquit Hieronymus; tã-
tò hæc

tō hęc vrbs cuncta sublimior fuit Iudęa: quicquid
 in membris laudis fuit, totum referebatur ad ca-
 put. *Quantos hęc vrbs Reges, quantos Pro-*
phetas, quantos Sacerdotes, quātos homines Deo
charos emiseric, longum est recensere. Magnus
Dominus, & laudabilis nimis, inquit DAVID: Psal: 47.
 In ciuitate Dei nostri, in mōte sancto eius, fundat
 exultatione vniuersę terre mōs Sion, latera
 aquilonis, Ciuitas Regis magni; sicut lætātium
 omniū, habitatio est in ea. *Quæ igitur causa*
tām fędę ruinę? Cur proiecit Dominus de cęlo
inclytum Israhel, & non est recordatus scabelli pe-
dum suorum, in die furoris sui? Ciuitatem illam,
de qua dicebatur, Deus in medio eius, non com-
mouebitur. Adiuuabit eam mane Deus diluculo.
Arcum conteret, & confringet arma; scuta
cōburet igni. Superflui credo videbitur, cau-
sas interitus, & euerfionis eius vrbis, curiosę per-
quirere; cū illa sola sufficientissima sit, quam tot
Prophęta, tot sanctissimi prædixere viri; Mors,
inquam, IESV Christi, veri Messię. Super
tribus sceleribus Israhel, inquit AMOS, &
super quarto non conuertā eum: pro eo, quod Amos cap: 2.
 vendiderunt pro argento iustum, et pauperem

Michea 5.

pro calciamentis. *Et MICHeas* : Nunc vastas
beris filia latronis : obsidionem posuerunt sup
per nos : in virga percutient maxillam Iudicis

Genesi 49.

Israël. *Et ante hos omnes IACob* : Quia in fu
rore suo occiderunt virum, & in voluntate sua
suffoderunt murum. *Et ipse DOMINUS* : Quia,
inquit, non cognouisti diem visitationis tue.

*Mors, inquã, Mesiæ, mortis et interitus illius vr-
bis causa fuit. Verùm malũ hoc, multa alia necesse
fuit antecessisse mala, nec erat hoc primũ Iudææ
delictum. Peccata enim peccatis vindicantur, idq;
leuiora grauioribus semper; vbi maturè vera pœ-
nitentia, & intimo animi dolore, non expiantur,
donec insigni aliqua ac incurabili obsignentur ca-
lamitate. Docet hoc Diuus P Aulus, dum, quæ
causa fuerit cœcitatatis, fœdiq; lapsus veterum sapi-
entũ, exponit : Quia cùm cognouissent Deum*

Ad Rom: 1.

non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias e-
gerunt : sed euauerunt cogitationibus suis, &
obscuratum est insipiens cor eorum ; dicentes
enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mus-
tauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in simi-
litudinem imaginis corruptibilis hominis, &
volucrum, & quadrupedum, & serpentium :

propter

propter quod tradidit illos DEUS in desyderia cordis eorū, in immundiciā, vt contumelijs afficiant corpora sua, in semetipsis. *Hæc Paulus.*

Quod & nunc passim fieri videmus, Ecclesiam Dei, ouile IESU Christi, reliquit quispiam, hæreses sequutus est; templa, arasq;, Deo sanctè dicatas, expoliavit, atq; ad extremum euertit: vasa sacra, per sacrilegium ablata, prophanavit; Sacerdotes pulsavit; sacramentis, salutis suæ remedijs, abusus est: Fidem in Baptismo datam, prodidit: Filium Dei blasphemavit, ostentuiq; habuit: non fuit hoc primum eius hominis delictum, non prius peccatum; multorum scelerū hic vltimus fructus, vltima clausula est. Qualcm plagam & pœnam, supplex & gemens deprecatur David: Ne proiicias me, inquit, à facie tua, & spiritum sanctū tuum ne auferas à me. Redde mihi læticiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Magnum enim hoc est diuini furoris argumentū, vulnus incurabile, vltima planè sceleris vltio. Nec populi ergo Iudaici primum scelus fuit mors Christi, complementum & obsignatio hæc erat vniuersi cursus nefarij; vt veniret super illos omnis sanguis iustus, à sanguine qui effusus est super terram iu-

psal: 50.

ram iusti Abel, vsque ad sanguinem immaculati Agni IESU Christi. Sed quæ tandem mala hoc vltimum, sine remedio, pepererūt malum? aut quibus gradibus hæc tanta ciuitas, ad eam vltimã delapsa est ruinam?

Prima illa fuit malorum causa, primusq; præcipiti gradus; Legis Diuinae, auitæq; religionis, quæ vna, & simplex, semper in illo populo fuit, in multas sectas, variasq; hæreses distractio. Cum enim primis temporibus gens illa, vno animorum et voluntatum sensu ac consensu, Deum coluisset, legemq; eius, & Prophetas, interpretaretur; vno itẽ nomine Israëlitis, populiq; Dei, appellabatur. Posterioribus temporibus, ocio, & rerum omnium copia, veterisq; disciplinæ remissione deprauata; curiosius, minusq; sanctè & sobriè, arcana legis tractare cœperit: inde in varias sectas, variaque schismata, discessum est; noua quædam nomina scripturæ, maioribusq; eorum incognita, vsurpari cœpta: dum se alij Sadducæos, alij Scribas, alij Phariseos, alij Eremobaptistas, alij Nazareos, alij Ossænos, alij Herodianos, alij Essæos, dici & haberi volunt: quæ nomina tum primùm inuenta sunt, vbi respub. ipsa, et ciuitas, ad certum exitum

exitium & calamitatem propendere cepit. Ex quibus seotarum partibus, quidam totam legem, omniaq; ea, quæ à Prophetis erant prædicta, amplexi sunt; vt Pharisei. Quidam arbitrato suo, alios quidem libros, quos sequerentur, laudabant: alios, prout illorū sensui, voluptati, vtilitatiq; applaudebant; tanquam prophanos, miniq; germanos, reijciebant; vt Sadducæi. Quidam DEum, omnium bonorum fontem et authorem, profitebantur; ab eiusq; munifica prouidentia, cælum, & vniuersam naturam complectentem, omnia expectanda esse, docebant. Animas nostras, diuinas et immortales esse: quibus, pro virtutis quidem studio, cœlestis hereditas; pro scelere autem, æternum paratum sit supplicium: Phariseorum, & Essæorum, fuit hæc sententia. Quidam casu & temeritate omnia ferri, post hanc vitam nullam aliam superesse lucem arbitrabantur: iisdem finibus virtutis & pietatis præmium, quibus vitam & sensum terminari: ultra tumulum extremosq; cineres, nihil hominis superesse: præmia bonorū, pœnas autem malorum esse nullas: Sadducæorum hic insanus & exitiosus fuit error. Alij solis diuinis promissis contenti, nihil his externum admiscebant.

C

Alij

*Alij præter hæc Græcorum fabulas, de beatorum
 Infulis, ac Hesperidum felicitate, sequebantur.
 Sic in varias sectas hæresesq; diuisi, quisq; in cam
 partem, in quam sibi utile esse existimauit, sensum
 & mentem Legis traherat: ex vnâq; vera & sim-
 plici religione, multas vanas falsasq; superstitio-
 nes pepererunt. Habent autem hoc malum Hæ-
 reses atque schismata, varijq; de religione sensus;
 vt quasunque Respublicas semel inuaserint: illæ
 salutem et incolumitatem suam nullo modo diutiùs
 tueri, aut conseruare possint. Hæc q; fuit ciuita-
 tis illius primæ ruinæ causa, hæc prima inclinatio:
 & quos tempore I Eroboam, aliorumq; Regum,
 qui a verò discesserunt Deo, excelsa, & luci fal-
 sorum Deorum non perdiderunt; hos hæreses &
 schismata, ad vltimam internecionem deduxerunt.
 Testatur hoc ita esse, vetustissimus scriptor Hege-
 sippus: Præter inquit, sectarum, & cultus diuer-
 sitatem, que in malum publicum eruperat, vt
 è diuerso se perditos vellent; auaricia habendi,
 & rapiendi cupido, animos inuaserat; vt nullus
 us quem prædæ studio deputassent, neci parcẽ-
 dum existimarent.*

Fuit

Fuit secunda illius tantæ cladis non minor causa, summa populi illius arrogantia, maximus fastus, cum incredibile quadam pertinacia, animoq; ingrato coniunctus: Qua primùm ipsum Deum parentem benignissimum, qui circumduxit eos, & docuit, & custodiuit tanquam pupillam oculi sui; sicut aquila prouocans ad volandum, portauit in bumeris suis: constituit super excelsam terram, vt comederent fructû agrorum. Sanctissimas item illius leges spreuerunt; vt illud plane sublato in cœlum ore, incrassati, inpinguati, dilatati, superbe dicerent: Manus nostræ excelsæ, & non Dominus fecit hæc omnia: labia nostra à nobis sunt; & quis noster est Dominus? Nusquam ius, nusquam religio fuit: nobilior is erat, qui plura diripuerat, quasi præmia congerens fortitudinis, vt scribit Hegeſippus; id quod quisq; per vim & nefas rapuerat. Deinde Prophetis eius, signisq; ac portentis euidentissimis, quæ illorum certissimè denunciabant, ac vix non digito demonstrabant præsens exitium, eadem arrogantia nullam fidem adhibuerunt. Omne, inquit IO Sephus, ab illius humanum calcabatur. Ridebatur etiam diuinitas, Prophetarum responsis, tanquam vul-

Exodi 32.

Psal: 11.

garibus fabulis illudebant; certis verò prodigiis, & futuram solitudinem denunciandis, neque attendebant animo, neque credebant; sed veluti attoniti, nec aut oculos habentes, aut animos, Edicta Dei dissimularunt; signorū quorūdam pro sua libidine interpretati sunt, alia contempserunt; donec patrię excidio, suaq; pernicie, eorum iniquitas confutata est. *Hęc ille.*

Hinc eorum superbia profecta, finem inuenit nullum; Sacerdotes, Reges, Duces, aliosq; domesticos magistratus, ipsumq; adeò Regem MESSIAM, contumeliosè spreuerunt: pro Rege Cæsarem, fatali & nefaria voce apud Pilatum appellantes.

Sed neque hunc diu patienter pertulerunt: nam qui suos perferre non potest, tantò minus alienos.

Licetia enim non id querit, ut is aut ille præsit, et regnet; sed ut nemo sit omninò quem metuat, qui eius effrenatę cupiditati frenos imponat: quę dū palam dicere erubescit, semper in eo magistratu, qui præsens est, aliquid desiderat; semper conqueritur; semper nouam formam, & speciem rerum exoptat.

Spreuerunt ergo primò suos, spreuerunt & Romanos deinde, quibus se spontè dederunt, magistratus.

Iosephus li. 2. tus. Simon primus seditionis dux & auctor, tributum

cap:7. de bello.

audrusg

fi

tum

tum Cæsari reddendum negavit; indignum esse clamitans, populum Dei idololatræ populi tributarium esse; iniquum gentem liberam, quæ seruiuit nunquam, sumptu simul templi & fisci exhauriri. Sequutus est hunc vir præcipitis audaciæ Eleasarius, militiæ dux: hic nullius externi munus, aut hostiam in templum Dei inferendam, aut Deo dicandam, censuit. Id autem erat, inquit Iosephus, Romani belli primum seminarium, et prima origo. Reiecit siquidem hostias Cæsaris, quæ pro salute fortunaq; populi Romani offerebatur, Pontificibus alijsq; Principibus reipub. viris reclamantibus: ac ne vetustissimus honorificentissimusq; & templo & vrbi mos, pro Regibus supplicandi intermitteretur, nequicquam postulantibus. Quam insignem contumeliam, dum Imperator Romanus perferre non potest, arma bellumq; sumpsit: pacem ergo, inquit Hegesippus, fastu & superbia elati violauerunt, virtute non pares.

Quam secundam præcipitij causam, consecuta est illa tertia, summa Principum templi, pariter ac Reipub. ambitio, & dominandi libido; eiusque causa ad externos Principes, eosq; infideles, cum patriæ ornamentorum prodicione, turpiq; assenta-

DE EXCIDIO

2.
tione coniuncta perfugia: Quod à Sacerdotibus, qui pro eo, quòd omnis moderationis, continentiae, mansuetudinis, auctores esse deberent; omnis improbitatis, sceleris, cupiditatis, duces & principes plerunque fiunt, initium & exemplum sumpsit.

Primus Simon de tribu Benjamin, Seleuco Asiæ Regi, potentiae suæ firmandæ causa, summiq; Sacerdotij consequendi, thesauros, depositumq; templi prodidit. Quam rem secundus Machabæorū liber sic explicat: Cùm sancta ciuitas habitaretur in omni pace, leges autē adhuc optimè custodirentur, propter Onie Pontificis dispositionem & pietatē, & animos odio habentes mala: fiebat, vt & ipsi Reges & Principes locum summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent; ita, vt Seleucus Asiæ Rex, de redivis suis præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. Simon autem de tribu Benjamin Prepositus templi constitutus, contendebat obstistente sibi Principe Sacerdotum, iniquum aliquid in ciuitate moliri. Sed cùm vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharsæg filium, qui illo tempore erat Dux Cœlesyriæ et Phœniæ

*Machab: li: 2.
 cap: 3.*

Phoenicis; & nunciauit ei pecunijs innumera-
 bilibus plenum esse ærarium Hierosolymis; &
 communes copias immensas esse, quæ non per-
 tinent ad rationem sacrificiorum: esse autē pos-
 sibile sub potestate Regis caderē vniuersa. &c.
Deinde Iason frater Oniæ, summum Sacerdotiū
maxima vi auri apud Antiochum redemit. Quod
idem Machabæorum liber sic tradit: Sed post
 Seleuci vitę excessum, cum suscepisset Regnum
 Antiochus, qui nobilis appellabatur; ambiebat
 Iason frater Oniæ summum Sacerdotium: adi-
 to Rege, promittens ei argenti talenta trecenta
 sexaginta, & ex redditibus alijs talenta octo-
 ginta. Super hoc promittebat & alia centum
 quinquaginta, si potestati eius cōcederetur gy-
 mnasium & ephebiam sibi constituere; & eos
 qui Hierosolymis erant, Antiochenos scribere,
 Quod cum Rex annuisset, & obtinuisset Prin-
 cipatum, statim ad gentilem ritum contribules
 suos transferre cœpit. Erat autem hoc non ini-
 tium, sed incrementum quoddam, & profectus
 gentilis & alienigenę conuersationis, propter
 impij & non Sacerdotis Iasonis nefarium & in-
 auditum scelus: ita, vt Sacerdotes iam non cir-

Ibidem ca: 4.

ca altaris officia dediti essent; sed contempto templo, & sacrificijs neglectis, festinarent participes fieri palestree, & præbitionis eius iniuste, & in exercitijs disci: & patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur. *Qua de re in eum modum IO-*

Hegesip: li: 5. cap: 16. *sephus apud HEgesippum latius conqueritur:*

At verò nostri dum Sacerdotium inter se competunt, & apud Parthos ambiunt conferri sibi memoratum honorem, de religione mercaturam fecerunt. Quid de Babylonijs querimur? Nostros experti sumus deteriores; illi nobis reddiderunt omne ius religionis; illi Sacerdotium creationem restituerunt; illi Sacerdotales Infulas permiserunt nostræ potestati; nos eas Barbaris spontè tradidimus. Minor est circa nos ira Dei, quàm nostra contentio.

Ibidem lib: 4. cap: 6. *Hinc eò processum est, ut ignobiles atque indigni substituerentur Sacerdotum Principes, qui contra meritum suum adepti Sacerdotia, ad omne nefas conferentium arbitrio subijciebantur. Eamq; ob causam æquo Deoq; digno iudicio, Hierusalem vnâ cū sacris & Sacerdotio suo, cuius impios mercatus exercuit, non multò post in Antiochi perue-*

nit po-

nit potestatem. Exceperunt à Sacerdotibus pa-
rem ambitionem, paresq; ambitionis artes, Prin-
cipes Reipub. Aristobulus & Hyrcanus fratres :
qui cùm inter se de Regno conuenire non possent,
Romanos, à quibus ignorari satiùs fuit, ad cogni-
tionem & arbitrium Regni inuitârunt; rogaue-
runt igitur amicitiam, fidem non seruaturi. Ad
Pompeium primò, cum Imperio tùm Asiam te-
nentè, confugiunt; ab eoq; paternum regnum, ad
quem tùm nihil pertinebat, ambitiosè petunt. Re-
cipitur Pompeius cum exercitu in orbem, suisq;
manibus aperiunt portas; non multò post orbis et
templi expuglatoribus. Ad templi irruptionem ipse
fossas replebant, ait Hegesippus, impioq; ministe-
rio, & turpi obsequio, seruierunt: manus eorum
in cophino, mentes in sacrilegio. Horum igitur
contentio, inquit Iosephus, Pompeium intulit ci-
uitati; et Romanis Iudæos libertate indignos sub-
iecit, Consecuta fuit & alia magis exitiosa, in-
ter Alexandrum, Aristobulum, & Antipatrum,
Herodis filios, Regni contentio: quorù illi priores
duo, ex Mariamme Regio sanguine orta, Rege
Herode nati: posterior hic ex Doride priuata mu-
liere, ipso Herode priuato, genitus; illi genere, hic

D

gratia

gratia patris, elati, communis, & sibi, & patri, & alijs multis, Reipub. denique ipsi, causa fuerunt exitij. Quis Romanos in Iudæam introduxit? inquit Iosephus, nisi Hyrcani & Aristobuli contentio. Quis Sosium? nisi Herodes. quis Antonium? nisi Sosius, quis Cæsarem imploravit sibi Regem? nisi vos. quis, præter vos, Antipatrum Regno expulit, & libertatem in Antipatro? Sic dum utrinque Regnum quæritur, utrinque seruitus accersitur, & accipitur. Foeda res est ambitio; quæ, ut suis imperet, alienis seruire non recusat: omnia deinceps à Romanis quærebantur, omnia petebantur.

Ex ambitione natæ sunt factiones ciuiles, domesticiq; tumultus; veluti quartus ad exitium progressus: qui, specie quidem tuendæ dignitatis & libertatis suscipiebantur, re ipsa autem Regnum & dominationem quorundam astruebant. Dum enim quisque in Reipub. primus esse vult, eaq; res opibus & adminiculis multorum opus habeat, ad conciliandum populum se confert: verùm cum opes singulorum, ad omnium conciliandos animos, sint paruæ, species libertatis, qua nihil gratiùs hominibus videri solet, stultæ obijcitur plebi, sub eiusq; prætextu,

prætextu factionum firmantur partes. Sic tùm in duas dissidentes partes, tota illa ciuitas diuisa fuit; alterum popularem, optimatum alteram. Popularis factionis duces fuerunt, Eleasarus, Simo, Ioannes, aliq; eius generis, lingua et manu prompti iuuenes. Qui cùm sua per ambitionem & luxum profudissent bona, ære alieno immenso pressi, perturbationem negotiorum Reipub. quæstum & lucrum suum esse putabant; qua salua, ipsi salui esse non poterunt. Publicæ igitur libertatis causam, contra vim & potentiam populi Romani; cui neq; tributa reddere, neq; vota pro illius salute suscipere voluerunt: verbo suscepisse se profitebantur, (indeq; Græco nomine Zelotæ, tanquam legis ac libertatis publicæ vindices et assertores appellabantur) re autem ipsa paupertatis & infamie suæ remedia quærebant. Optimatum Duces fuerunt, ANanus Pontifex, vir præstantissimus; Iosephusq;, qui postea totâ illius vrbs conuersione litteris consignauit. Qui cùm facile animaduerneret, seram illam tuendæ libertatis dcliberationem esse, nec tùm primùm Romanis viribus ac potestate obuiandum fuisse, cùm iam intra muros ipsiusq; vrbs visceri versarentur; sed multò ante rebus in-

tegris, tùm cùm spontè per nimiam ambitionè accercebantur, illi malo obsisti debuisse. Suadebant igitur populo, vt Dei voluntati ac iustissimæ vindictæ, ipsiq; adeò necessitati cederent. Hæc q; fuit quasi prima in aciè ciuitatis illius deductio. Duo sunt omnibus Rebus publicis, si diu saluæ & incolumes permanere volunt, omni studio & diligentia prouidenda. Primum Libertas; quæ tamen cū iustitia, dignitate, præsidio, ac reliquis reipub. ornamentis sit coniuncta, omnibus rebus humanis anteponenda: pro illiusq; incolumitate & integritate, totis viribus & opibus dimicandum. Est enim libertas, pulcherrimum quoddam, & humanæ naturæ accommodatissimum bonum: sine qua nihil cuiquam iucū dum, nihil dulce esse potest: sine qua, vita ipsa parum vitalis esse videtur. Deinde, nulli æquè suspecti habendi, quàm illi, qui eius libertatis nimij vindices & assertores videri volunt. Tales enim sub ea libertatis specie Respub. ferè omnes perdidērunt. Sic Pericles Atheniensium ciuitatem: quæ cùm Solonis legibus & institutis, ex optimatum populiq; administratione temperata fuisset; assentator populi factus, Senatus auctoritate diminuta totā popularem fecit: cui, quàm diu
ipse

ipse homo acer et prudens præfuit, florebat utcun-
 que ciuitas : at ubi ad alios Duces, ipsumq. solum
 populum eius gubernatio deducta est, funditus in-
 terijt. Sic Cæsar et Pompeius Romanum perdid-
 erunt imperium; dominationem enim utrique quæ-
 sitam fuisse, non id actum, Beata, libera, & ho-
 nesta ciuitas ut esset, ac utrunque regnare voluis-
 se docet prudentissimus Senator. Sic Hierosoly-
 mam isti eius libertatis & dignitatis nimij asserto-
 res, de quibus diximus, hac ratione qua audistis
 perdidierunt. Multis enim dum libertas quæritur,
 seruitutem accersiri dicebat Agrippa. Libertatis
 igitur custos lex sit; quæ summis ac infimis æqua
 reddat & perscribat iura; æquitate constituendi,
 summa cum infimis pari iure retineantur: nihil cõ-
 tm leges cõmittatur, quod impune fiat: in alienã
 dignitatem, fortunas, vitam denique, nemo temere
 inuadat: quod quis habet, illud se existimet habe-
 re: Legum imperio, Iudiciorum seueritate, Magi-
 stratum auctoritate, libertas Romana stetit. Ma-
 le paucis tantus committit thesaurus.

Ex qua factionum ac domesticorũ tumultuum
 labe, illa vltima consecuta est calamitas, exter-

D ij nus in

nus in urbem missus miles. Dum enim homines populares Optimatibus pares esse non possunt, Idumæos accersunt; genus hominum turbulentissimū, ad omnesq; motus facile propensum, & rerum mutationibus lætum: quod veluti ad festorum quandam solennitatem, dicebat Iosephus, sic ad prælia properabat. Immittuntur in urbem ad viginti millia hominum egentissimorum: quæ ingressi, nulli pepercere; tum quod natura ad cædes propenderent; tum quod hyeme grauius afficiebantur; tam supplicantibus, quàm repugnantibus infensi: nullus autem aut fugiendi, aut salutis erit locus; ita octo millia & quingentos mortuos dies inuenit.

Demum, quæ mala consecuta non sunt? Neque enim existimandum est, vllum monstrum, vllam pestem, vllam labem rebuspub. nocentiorum esse, factionibus ipsis, vbi in apertum erumpunt tumultū.

Quid tum mali, erecto quasi publico licentiæ vexillo, non consequitur? Legibus, iudicijs, reipublicæq; institutis, iuræq; vniuerso sublato, ac quasi communi sententia in vitam et fortunas impunè violandis omnium perlata. Nihil iam est cuiquæ proprium; non domus, non vxor, non liberi, non vita deniq; ipsa. Et quæ aliquando fuerunt vitæ solatia,

solatia, in causas noui doloris & acerbitalis vertuntur: ita demum, non agri conferuntur, non pascuæ curantur, non vineæ aut horti excoluntur, non mercimonia exercentur, non nauigationes instituuntur, officinæ clauduntur, litteræ & studia conticescunt, nulla publica aut priuata ædificia surgunt; sed ruunt potius & labuntur omnia. Ab audacissimis et egentissimis hominibus carceres effringuntur, tabulæ publicæ exuruntur, domus potentium et diuitem liberè distrabuntur, horti et vineæ succiduntur; templa, porticus, aliâq; publica ornamenta fœdantur; nihil tùm improbæ cupiditati fit satis, omnia vastitas & tristis desolatio occupat. Coniuges, liberi, ante ora vultusq; parentum turpiter diuexantur; nulli ætati, nulli paritur sexui; nihil ab hoste inuito impetratur: desolationem agrorum, ac dissipationem horreorum, consequitur fames, famem dira pestis. Tulit hæc omnia priusquam perijt, domestico tumultu vexata Hierosolyma. Nam in seditione, quasi seditio facta est, alteri in alterâ parte versa: homines populares qui templû occupârunt, dum se mutuò perferre non possunt, in seipsos vertuntur. Occupat Eleasarus cum suis, superiorem templi partem, IO-
annes

370
 annes inferiorem; Simon eam vrbs, quæ templo
 subiacebat, occupauerat regionem: ita lædebant
 pariter ac lædebantur, dum à superioribus inferi-
 ores oppugnantur, medijs ab vtrisque. Sic illa pie-
 tatis & religionis sanctissima sedes, facta fuit tu-
 multus & seditionis area. Ab alia Optimatum
 factione, impetus in templum fiebat; vineæ, ac re-
 liquæ munitiones, quæ pro templo contra Roma-
 nos urbem obsidentes extrui debebant, aduersum
 ipsum templum erigebantur. Ante aras ipsas Sa-
 cerdotes senes, pueri, ac nobilissimæ fœminæ cæ-
 debantur: & vnde spes salutis referri debebat,
 inde certissimus reportabatur interitus. Multi, in-
 quit Hegeſippus, qui properantes ab vltimis fis-
 nibus terre, ad sanctissimum locum religionis
 causa venerant, ante ipsas hostias occubuerunt;
 aramq; vniuersis Græcis & Barbaris admiran-
 dam, suo sanguine imbuerunt: Sacerdotes, in-
 ter eas quas maçtabant victimas, immolaban-
 tur. Ciuibus mortuis aduenç, Sacerdotibus pro-
 phani miscebantur: perq; atria diuina, stagnũ
 fecerat diuersorum cadauerum sanguis. Sic die-
 es in sanguine, noctes in formidine transige-
 bant. Fames fuit maxima; lacertis viridibus,

narrat

HEGesippus
 lib: 5. cap: 22.

narrat idem *HEgesippus*, cæterisq; serpentū gen^{eribus} *ibidem ca: 18.*
 neribus, coctis exuuijs, pestem addebant: par-
 uos liberos macie consumi, & aperta ora frus-
 tra extendere videbant, exhausti fame & tabe
 luridi, nec oculos quidem attollere poterant:
 figura sola hominis remanserat, vsus intercide-
 rat: simulachra hominum cerneret, officia de^{um} *ibid: cap: 21.*
 syderares, mutis tātūm sensibus aspiciebant tē-
 plum. In Romana castra confugientibus, vbi *ibidem lib: 5.*
 cibus datus est, coepit oneri esse, desuetis eden^{tibus} *cap: 24.*
 di officijs, si quid sorbuissent mollioris alimo-
 nię, interclusis iam faucium meatibus strangu-
 labantur. Obrigerunt interiora viscerum,
 obstructi erant ductus ciborum. Aruerunt ier-
 coris veng, quę cibos attrahunt; virtus defece-
 rat, cibi appetitu manente. Ruebant super ci-
 bos & inualidos morsus, more infantium mor-
 liebantur, visis alimentis ipso gaudio deficie-
 bant. *Hæc quidem Hegesippus. Illud demūm*
Jeremię Prophetę consecutum est: Manus mulie-
rum misericordium coxerunt filios suos, facti *Threno: 4.*
sunt cibus earū in contritione filię populi mei.
 Compleuit Dominus furorem suum, effudit ir-
 ram indignationis sue. *Sic iniusta illa IESV*

E Christi

Christi sitis, quam isti felle & absinthio exacerbauerunt potius, quam extinxerunt, iustissima extreme famis poena vindicata est: reddidit Dominus vicem, ait Hieremias, iuxta operam manuum illorum. Ex fame pestis orta. In templo ipso, persequitur rem narrando *HEGessippus*, pro vnguentis bene olentibus, pro incensis bene spirantibus, pro diuersorum florum odoribus, grauis erat insepulorum cadauerum foetor: quos pluuia dissoluerat, quos flamma combusserat, quos sol calefecerat, omnes artus caesorum ciuium diro odore foetebant: hinc resolutorum putredo viscerum, inde exustorum nidor, sensus omnes atque ora complebant viuentium; vt ipsi non multo post grauiore morbo consumerentur, ac se superstites ingemiscerent, quo duriore poena perirent, eoq; se seruatos, vt viderent cum patria simul solui etiam leges naturae: negari ius viuentibus, pacem ciuibus, sepulturam defunctis, humana pariter atq; diuina maculari atque permisceri: criminofam esse misericordiam, religionis loco haberi crudelitatem. Castrum in templo, bellum in limine, funus in altaribus. *Matthaeus miserabilis &*

Hegesip: li. 5. cap: 22.

senex,

Senex & Sacerdos, ictū carnificis super colla charissimorū pignorū, ipsis primò in oculis eius crudeliter cæsis, excepit: quo spectaculo, nihil funestius, nihil calamitosius, nihil magis miserum fieri potuit. Iacebant tum in medio foro duorum summorū Pontificum, refert Iosephus, Principum reipub. Anani & Iesu, paulò ante sacris indumentis toto orbe celeberrimæ religionis amicta, nuda corpora sine sepultura, canibus & feris proiecta esca. Illudq; Dauidicum testatur esse completum: Posuerunt morticina seruorum tuorum, escas voratilibus cœli, carnes Sanctorum tuorum bestijs terre, effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. Ruebant ambusta mollium, deuoluebantur sublimium ædificiorum culmina, sanguine, fame, peste, incendio, ruina, tota vrbs consumpta perijt. Tam durum & amarum est, incidere in manus Dei viuentis & seuiantis. Tum senes ac mulierculæ intestinis malis attonite, ait Iosephus, pro Romanis vota faciebant; externumq; vulnus, quò domesticis malis liberarentur, expetebant. Subuersum est cor earum, iuxta Hieremie prædictum, in semetipsis;

Iosephus li: 4.
cap: 7. de bello.

psal: 78.

Ad Heb: 10.

E ij quoniam

quoniam amaritudine plene facte sunt. *Illud;*
Deuter: 32. quod prædixerat Moyses, impletum: Foris vastabat eos gladius, & intus pavor, iuuenem simul & virginem, lactentem cum homine sene.

Exclamat Iosephus: Quid tandem passa es, o miserrima ciuitas, à Romanis? qui tua intestina scelera purgaturi, flammis introière. Iam enim
Hegesip: li: 5.
cap: 2. Dei locus nõ eras, neq; permanere poteras domesticorum funerum facta sepulchrum; præsertim tuorum, quos ipsa occideras, non quos ab hoste amiseras. *His igitur quasi gradibus à salute & incolumitate, ad tam durum & crudele exitiũ, vrbs illa perducta est: vt neq; illam antiquitas sua, neq; ingentes diuitiæ, neq; per totũ orbem diffusa fama, nec magna religionis gloria, quò minus periret, quicquam iuuerit: Non illam maiestas et religio Sanctosanctorũ, non propitiatoriũ, non arca testamenti, non virga Aaron, non deniq; ipsi Cherubin texerunt: nõ nobilitas, nec præclarum parentum gesta quicquã profuerunt; nec mirũ, si maiorum amiserunt merita, quorum fidem, pietatem, virtutem, iam pridem prodiderunt: sed ne pretiosus quidem sanguis ipse IESV CHRISTI Domini eam iuuit, qui prolixè stillans ciuitatem*

tatem illam irrigauerat: non sepulchrum ipsum; quod quoties ingredimur, inquit Hieronymus, toties iacere in syndone cernimus ipsum Saluatorem. Repulit enim Dominus altare suū; maledixit sanctificationi suæ; obliuioni tradidit in Sion festiuitatem et sabbatum. Facta est igitur ciuitas in tumulum; vrbs fortis in ruinam & desolationem. Neq; verò, vt diximus, aut opibus & exercitibus, aut Imperatoribus Romanis cessit; sed sua illa malicia, suæ perdidit factiones. Fatebatur hoc ipse Titus Romanus Imperator, indignitate ab ipsis successi templi sacratissimi permotus: Cur, inquit, templum, & externi & gentilis sanguinis effusione, polluistis? Testor ego patrios Deos; & si quis vnquam hanc urbem aspexit, nunc enim neminem credo: iterumq; testor exercitū meum, & vos ipsos; quòd non ego hæc vos violare compellam: seruabo autem vobis templum, etiam nolentibus. Compellat demùm Ioannem, seditionis autorem pertinacissimum: Fide mea salu ibid: cap: 37. ua, hæc omnia tibi futura spondeo; veniam tibi salutis polliceor: non pro mercede sceleris, sed pro redemptione vrbs; vt à te redimā periturorum culminū statum. Desinas, moneo, la

Ibid. cap. 34.

trocinijs tuis conturbare propositum pietatis Romane. Quid sibi volunt, Ioannes, impressi illi ante fores templi apices elementorum? Nonne significant, neminem nisi sacratum debere templo appropinquare? Quid illa septa pro templo? Nonne vt conspectus arceant vniuersorum liberos, solisq; mysticis pateat secretorum cognitio: atq; his sit liber aspectus, quibus est legitimus ingressus? Prospectus exclusitatis peregrinorum, & accessus cogitis. Scribitis, vt nullus ingrediatur aduena, nullus peregrinus introeat; & peregrinum sanguinem intra templum funditis, aduenaarumq; simul & ciuium cruore vestra altaria cumulatis. Testificor ego, non impressionis nostrę esse, sed vestre pręuaricationis, quod violatis que vestra sunt. Ego alienus non exigo; imò obtestor, si velitis discedere, incolume templum futurum: neminem Romanorum hostiles irrogaturum manus, nihil de vestris temerandum esse sacrificijs. Seruabo templum vobis & profelytis: cultus enim Sacrorum diuersus, sed operis communis vsus. Quod cultus fuit, à vobis recessit; quod operis est, victoribus remansit. Seruiuis

mus vos

mus vobis, vt vestris legibus viueretis: dedi-
 mus potestatem vestris inferuire cultibus: sac-
 cra vestra scire nolimus, sed honorauimus.
 Postea rebellandum putastis. Pompeius templū
 coepit, sed non diruit: urbem occupauit, sed in-
 tegra omnia reseruauit donaria. Pro quibus, o
 grati socij, hāc vicem nobis rependistis, vt ter-
 tio rebellaretis. Veni ad bellum specie terrenis
 affectu rogantis. Quoties à mœnibus ves-
 tris vocauī exercitum? Quoties postea à pene-
 tralibus templi retraxi? quoties restrinxi incē-
 dia? quoties monui? sed nunquam audistis.

*Sic demum vltimò, quisquis ipse esset, Israëliticū
 Deum obtestatus est; vbi funestū matris facinus,
 quæ tūm fœdè et miserabiliter filium suum, vltima
 fame pressa, intra viscera sua receperat, cognouit:*

Mundus ego ab hoc contagio; tibi me absoluo Hegeisp: li: 5.
 capi 41.
 quæcunq; in cœlo potestas es: scis, scis profe-
 cto, quia intimo affectu pacem frequenter ob-
 tuli; & quod non pudet dicere, victor rogauī,
 quia parcere etiam ipsis tantorum flagitiorum
 prodigiorumq; autoribus volui, parcere popu-
 lo, urbem seruare: sed quid facerem repugnā-
 tibus? sed quid facerem aduersus suos furentis

E iij bus?

bus? positis plerunq; armis, quia illi à suorum
cædibus non desinebant: in bellum reuerti, vt
liberarem obsessos, non perderem: ipsi nos de
muriis hortati sæpè sunt dimicare, ne grauius
à suis perirent. Quales sunt ciues, quibus hostis
remedio est?

His ex causis igitur tanta periit ciuitas, Gens electa, Regale sacerdotium, ciuitas referta populis, clara Regibus, amica Deo, gratiæ sedes: vrbs, quæ solebat sine armis vincere; populus, cui sol stetit, mare & Iordanus cecidit.

Ibidem ca: 22

Deum enim, qui eam genuerat, dereliquit; & oblita est Domini creatoris sui: percussit Iudicem Israhel in maxillam, nec recordata est nouissimorum suorum. Ideo abscondit faciem suam ab ea, & cõsiderauit nouissima illius. Ideo factus est Dominus veluti inimicus; præcipitauit Israhel, præcipitauit omnia mœnia eius; dissipauit munitiones, percussitq; eam vulnere, à quo non poterat curari.

Quod enim remedium, quæ ratio salutis, vbi auctor vitæ & incolumitatis non reconciliatur? Omnibus autem Regnis ac Rebuspub. specimen & exemplum datum; quid sequi, quid declinare debeant, si diu felices & incolumes permanere velint. Tibiq; inprimis Patria mea, hodierno die speculum pro-

lum propositum est, in quo diligentius vultum faciemq; intuearis tuam: num similibus aut hæresum, aut arrogantiae, aut ambitionis, aut factionum, inquinata sis maculis: num peregrina omnia, quam tua malis: à quibus si liberu es, & beatam te & felicem; sin autem à planta pedis, vsque ad verticem capitis, sanitas in te non est; exterge maculas, ablue sordes tuas, priusquam sententiam Iudicis audias. Venient in te dies, quando proijcient te inimici tui in terram, & filios tuos, & non relinquetur in te lapis super lapidem; eò, quòd nõ cognoueris tēpus visitationis tuæ. Neq; enim melior conditio esse potest sylvestris oleastri, quam germanæ oliuæ. Nec seriùs adoptatæ filiæ, quam illius cui dictum est: Hæc requies mea in seculum Psal: 131. sæculi, hinc habitabo quoniam elegi eam. Cuius confortauerat Dominus feras portarum, bene Psal: 147. dixerat filiis eius in ea. Verùm dices fortasse; IESum Christum auro & argento non vendidi: at causam sanctissimæ religionis eius, aras item & templa: at ius & æquum, vel precio, vel gratia toties prodidisti. In horto captum non ligavi: at manus omnipotentis eius multoties ligasti, cum omnipotentem Diuinitatē eius, non plus posse, quam

E v angu-

angustus sensus, aut mens tua capit: stultè & impune decernis; nec plus illi fidei habes, nisi quantum vis, menteq; tua hebeti capis. Faciem eius non conspui, maxillam non percussi, tergum flagris nõ afflixi: at vnicam sponsam eius Ecclesiam, tot calumnijs, tot maledictis dilacerasti: at matrem eius virginem sanctam, impudica dicacitate toties proscidisti: at faciem æternæ Diuinitatis eius, quod longè maius est, tot nefandis blasphemijs foedasti. Coronam spincam capiti eius non imposui: at æternitatis & omnipotentiae coronam ex capite eius nefariè detraxisti. In crucem Saluatorem mundi non sustuli: at ex folio dexteræ Patris, impiè & sceleratè detrabere conata es. Regem meum non occidi: vt hominem non occidisti; vt autem verum Deum, quod in te est Arriana perfidia, quæ in te sedem posuit suam, extinguere moliris; dum eum in æternitate natum, & viuentem, non agnoscis. Utinam igitur & tu cognoscas diem visitationis tuæ, priusquam hæc omnia mala veniant in te, quæ tu ipsa manibus tuis attrahere, illisq; viam latissimam sternere non desinis. Ego quidem pro meo officio, non tam libenter, quam necessario, quod debui dixi: tu autem vide, quid tibi faciendū sit,

fit, antequàm præueniat te dies Domini magnus,
& terribilis valdè; dies tenebrarum, & caliginis;
dies nubis, & turbinis; & quis sustinebit
eum? Hierusalem, Hierusalem,
conuertere ad Dominum
DEum tuum.

Amen.

